کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٧٦ | دووشەممە، ١٥ی گەلاوێژی ١٤٠٣ _ ٥ی ئاگوستی ٢٠٢٤

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

مانگێک دوای بەناو هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماری لە ئێران

کوژران و بریندارbوونی ٢٦ کۆڵبەر لە کوردستان

لە ماوەی یەک مانگی ڕابردوودا لانیکەم ٢٦ کۆڵبەر لە ناوچە سنوورییەکانی کوردستان کوژراون یان بریندار کراون. بەپێی ڕاپۆرتی ناوەندەکانی مافی مرۆڤ سەتا ٨٥ی ئەو کۆڵبەرانە بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران بوونەتە قوربانی. لەو ٢٦ کۆڵبەرەی لە ماوەی مانگی ڕابـردوودا دراونەتە بەر دەستڕێژ، ٥ کۆڵبەریان کوژراون و ٢١ کۆڵبەریش بریندار بوون. ئەیووب محەممەدی خەڵکی سەلاسی باوەجانی، کیان زەینی کۆڵبەری تەمەن ١٩ ساڵی خەڵکی سەردەشت، ڕێبوار ڕەشیدی خەڵکی بانە، ئیحسان نەورۆزی خەڵکی گیەلان و نازم سەفەری خەڵکی سەولاوا ئەو پێنج کۆڵبەرەن کە لە ماوەی مانگی ڕابردوودا بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە چەکدارەکانی ئێران کوژراون.

بەپێی ڕاپۆرتەکان زیاترین کۆڵبەرانی قوربانی لە ناوچە سنوورییەکانی پارێزگای کرماشان دراونەتە بەر دەستڕێژ.

قوتابخانەی گەلاوێژ

حیزبی دێموکرات، قەڵای شکۆداری ناسنامەی نەتەوایەتی

سیاسەت:

بەرژەوەندی یا هزرمەندی؟

کەریم پەرویزی

سیاسەت لە چاولێکردنی سەرپێیدا ڕەنگە ساکار بێتە بەرچاو و لە هەندێ ڕوانگەوە ڕەنگە ئاڵۆزکاو و پڕ لە ناڕوونی دیار بکا. بەتایبەتی کاتێک دەتەوێ سنوورەکانی نێوان سیاسەت و بوارەکانی دیکەی وەکوو کۆمەڵناسی یان مرۆڤناسی یان ئابووریی کۆمەڵایەتی و یان هەڵسوکەوتناسیی بەکۆمەڵ و ... هتد دیاری بکەی ئیدی سنوورەکانی زۆر ئاڵۆز دێنە بەرچاو کە وەکوو دڕکەتەل و خوری وەها تێکەوە پێچراون کە دەرهێنایان و جیاکردنەوەیان لەیەک پڕ ئاریشە خۆی نیشان دەدا.

گەر لەو قووڵاییەی بێینە دەرەوە و چاوێکی خێرا بەسەر بیاڤەکەیدا بخشێنین، سیاست لە تێگەیشتنی گشتیدا وەکوو بوارێک بۆ بەکردەییکردنی ویستەکان لە بیاڤی گشتیدا دێتە بەرچاو. بەو مانایە کە چ تاکێک و چ گرووپێک هەندێ ویستیان هەیە کە لە خانەی تاکەکسی و شەخسی تێدەپەڕێ و دێتە سەرشەقامی گشتی یان نێو گۆڕەپانی ڕای گشتی و سیاسەت ئەو ئامراز و ڕێوشوێنانەیە کە بۆ گەیشتن بەو ویستانە دەگیرێنە بەر. لەم ڕوانگەیەوە سیاسەت خودی ویستەکان نییە بەڵکوو ڕێوشوێن و ئامراز و میکانیزمە! لەمێژساڵە دوو ڕوانگەی جیاوازیش بۆ ئەم ئامراز و ڕێوشوێنە هەیە:

خودی ڕێوشوێنەکە دەکرێ بەپێی ویستی کەسی و بەپێی کات ئاڵوگۆڕی بەسەردا بێ یان میکانیزمەکە دەبێ ڕوون و تارادەیەک نەگۆڕ بێ و هەموان و بە هەموان شیووە کەڵکی لێ وەرگرن؟

ئەم پرسیارە کە لەخۆیدا ئاوس بە دووانەیەکی دژ بەیەکە، دوو وەڵامی جیاوازی لێ دەکەوێتەوە. یەکێ دەڵێ سیاسەت ئامرازێکە بۆ گەیشتن بە بەرژەوەندییەکان. لەم ڕوانگەیەوە، سیاسەت کە وەکوو ڕێوشوێن و میکانیزمە، دەکرێ بەپێی تاک و بەپێی کات ئاڵوگۆڕی بەسەردا بێ. بەو مانایە کە تاکێک کە خاوەن ویست یان بە واتایەکی دیکە بەدوای بەرژەوەندیەکەوەیە، دەتوانێ و ئەو ئازادییەی هەیە کە بەپێی ویستەکانی بجووڵێتەوە و بەپێی بەرژەوەندییەکانی گۆڕان بە سەر ڕێوشوێنەکاندا بێنێ و لە هەر کاتێکدا هەر جۆر کە پێویستیی بەرژەوەندیی تاک خواستی لەسەر بوو، لە میکانیزم و ئامرازی جیاواز کەڵک وەر بگرێ.

وەڵامی دووهەمیش بریتییە لەوەی سیاسەت ڕەنگە گرێدراوی بەرژەوەندی بێ بەڵام نەک بەرژەوەندی و ویستی تاک! لەم ڕوانگەیەدا کۆمەڵگە و نیشتمان لە ڕیزی پێشتر دادەنیشن و سیاسەت دەبێتە هزرێک و تێروانینێک بۆ گەیشتن بە خێر و بەرەکەتی گشتی و بەختیاریی هەمەکەسی و ئاسوودەیی نیشتمان. واتە سیاسەت بریتیە لەو هزرەی کە تێیدا بەختیاریی خەڵک و ئاسوودەیی نیشتمان تێدا مانا دەکرێتەوە جا ئیدی ئەو هزرە دەتوانێ ڕەنگ و تامی جیاواز بە خۆیەوە بگرێ، لە چەپی چەپی دیکتاتۆریخواز و دژە ملکی تایبەتەوە بگرە تا ڕاستی ڕاستی دژە ئازادیی تاک و قوربانیکردنی ....

بچۆ لاپەڕە ٢

ئێران و بەرەی مقاومەت دوای کوژرانی ئیسماعیل هەنیە
دیمانە لەگەڵ کەماڵ کەریمی
٢-٣

فسفس پاڵەوانێک بە ناوی کۆماری ئیسلامی
مەنسوور مروەتی
٣

سەرۆککۆمار، یان بریکارێکی بێدەسەڵات؟
ڕەزا دانشجوو
٥

قاسملوو زیاتر لە ناوێک و پتر لە زەمەنێک
زانیار حوسێنی
٦

قاسملوو، هزرە بەرزەکانی و بیرەوەرییە جوانەکانی
خەج مەعزووری
١٠

کوردستان
ژماره ٨٧٦
١٥ی گەلاوێژی ١٤٠٣ _ ٥ی ئاگوستی ٢٠٢٤

درێژەی ل ١

سیاسەت: بەرژەوەندی یا هزرمەندی

... هەموو کەس و نەتەوەیەک لە پێناو ناسنامەی نەتەوەو نەژادێکی دیاریکراودا!

هزرمەندی لێرەدا بریتییە لەوەی چۆن دەڕوانیتە کۆمەڵگە و داهاتوو و ڕابردووەکەی و چی بە خێر دەزانی بۆی کە هەنگاوی بۆ هەڵ بگری. لێرەدایە بەرژەوەندییە نەتەوەیی و گشتییەکان دیاری دەکەی بەڵام بەپێی هزرمەندیی خۆت! هەر لێرەوەشە ڕوانگەی جیاوازی چەپ و ڕاست و میانە و توندئاژۆ و بناژۆ، بەرژەوەندیی نەتەوەیی بەجیا لێک دەدەنەوە!

ئەوەی پێی وایە سیاسەت بریتییە لە بەرژەوەندی و هەرتاک و لە هەر کاتێکدا دەتوانێ ئامراز و ڕێوشوێنەکان بە پێی بەرژەوەندیەکانی بگۆڕێ، لە مێژوودا قوتابخانەی زۆری لێ کەتۆتەوە و وا نییە کە هیچ ناونیشانێکی نەبێ، لە ئێپیکۆریەکانی سەردەمی کۆنەوە بگرە تاکوو ماکیاوێلی، لەو سکە لەدایکبوون و ئەو وەڵامەیان پێ بووە کە کات و تاک ئازادە لە هەڵبژاردنی شێوە و ئامرازدا و لەڕاستیدا بەرژەوەندیی تاک باڵادەستە لە دیاریکەرییدا. لەم ڕوانگەیەوە دەتوانی هەڵگری ئاڵای شەکاوەی چەپی توندئاژۆ بی و هاوکاری ڕاستی فاشیستیش!

چەندین دەیەیە کە لە کوردستاندا قوتابخانەیەک دامەزراوە کە بە قوتابخانەی گەلاوێژ بەناوبانگە چونکە لە گەلاوێژی ١٣٢٤ی هەتاویدا بەدەستی پێشەوای نەمر دامەزرا.

لە قوتابخانەی گەلاوێژدا، کە مرۆڤەکان بارد‌ێنێ و لە ڕێگەی بارهێنانی مرۆڤەکان و کردەوەی گرووپییەوە دەیەوێ کاریگەری لەسەر دوارۆژی کۆمەڵگە و بونیاتنانی نیشتمان دابنێ، سیاسەت مانا و ڕەنگێکی تایبەتی هەیە کە زۆرتر لە پەلی دووهەمی ڕوانگەکان واتە وەڵامی هزرمەندی بۆ ڕێوشوێنە سیاسیەکاندا جێ دەگرێ. وتەیەکی بەناوبانگی دوکتور قاسملووی نەمر، دارێژەرەوەی قوتابخانەی گەلاوێژ هەیە کە دەڵێ، لەمێژە دەڵێن سیاسەت ئەخلاقی نیە، ئێمە لە کوردستان و ئێراندا ئەخلاقمان هێناوەتە نێو سیاسەتەوە.

ئەوەی لێرەدا مەبەستی دوکتور قاسملوویە، ئەو ڕوانینە ساکارە بۆ ئەخلاق نییە؛ واتە ئەخلاق لێرەدا ئەوە نییە کە تاکێک دەبێ لەگەڵ کەسەکانی دەوروبەری چاکوچۆنیی دروستی هەبێ و لە دەربڕیندا ڕێز لە کەسەکان بگرێ. ئەمانە شتێکی دروست و سەرەکین کە بۆ هەر مرۆڤێک کە لە کۆمەڵگادا دەژی پێویستن، بەڵکوو ئەو ئەخلاقەی لە سیاسەتدا کە دوکتور قاسملوو باسی دەکا، بریتیە لە پێبەندی و دەروەستی. واتە ئەخلاق لە سیاسەتدا دەروەستی و پێبەندیە بەرامبەر بە هزرێک و ڕوانینێک کە هەتە و دوورەدیمەنێک کە نیشانی خەڵکی دەدەی. گەر زۆرتری لێ ورد ببینەوە، ئەخلاق لە سیاسەتدا واتە وەکوو تاک یان وەکوو گرووپێکی سیاسی، ڕوانینێکت بۆ کۆمەڵگا و بۆ ژیانی باشی کۆمەڵگا هەیە و دوورەدیمەنێکی نیشتمانەکەت لەبەرچاوە؛ لە ڕێوشوێنەکان و دارشتنی میکانیزمەکاندا ئەو دورەدیمەنانە دەکەی بە ڕێنوێن و لە هەر هەوراز و نشێوێک و لە هەر ملە و پێچکردنەوەی ڕێگایەکدا دووبارە دوورەدیمەن و ڕوانینەکان دەکەیتەوە بە ڕێنیشاندەر و دەروەست و پێبەندی بەرامبەر بەو نوختە فیکریەی کە ویستووتە کۆمەڵگەی بەرەو لا ببەی.

ئەخلاق لە سیاسەتدا لەم ڕوانگەوە ئیدی پێبەندبوونە بەو ڕێکارانەوە کە دات ڕشتوون و بە بەڵێنانەی کە بە خەڵکت داون و بەو هاندانەی کە ویستەکانیانت بۆ لای هەڵخراندوە و خۆی لێ نەبان ناکەی گەر گرفتێک هاتە سەر ڕێگەت بەڵکوو ڕاست و درووست بە خەڵکەکەت دەڵێی کە ڕێگا هەمان ڕێگایە و دەروەستین بەرامبەری بەڵام ئەم کۆسپەمان هاتۆتە سەر ڕێگا کە نەخوازراو بووە. پێبەندی لە سیاسەتدا بە ئەخلاقەوە جیاوزە لەگەڵ گیرۆدەبوون بە نەریتەوە! نەریتی سیاسی و ڕێکاری سەردەمێک ڕەنگە لە دەورانێکدا بە پێی دۆخێک دارێژرابێ بەڵام بە لەبەرچاوگرتنی گۆڕانکارییەکان لە دەوروبەر و بیاڤەکدا و لە ستراتژی و ژێئۆپۆلیتیکدا، دەکرێ دووبارە و دووبارە بیری لێ بکرێتەو و ڕێگای تازە ببینرێتەوە بەڵام بە دەروەستی بەرامبەر بناخەی هزری

هەروەها لەم ڕوانینەدا ئیدی پێبەندی لای ئەخلاقی سیاسی بریتیە نیە لەوەی کە هەرچی لە سیاسەتدا دەیزانی و بەگوێت دەگا لە ڕای گشتیدا باسی بکەی! بەڵکوو سیاسەت گۆڕەپانێکی سەخت و دژوارە کە پڕە لە دوژمن و بۆیە هەموو شت ناکری لە بیاڤی گشتیدا باس بکرێ و ڕەنگە دوژمن زیاتر لەو زانیارییانە کەڵک وەر بگرێ هەتاکوو لایەنگرانت! بەڵام ئەخلاق لە سیاسەتدا وا دەخوازێ کە دەروەست بی بەرامبەر بە هزری دارێژراو و باسکراوت و ئیدی ئەمڕۆ میکانیزمێک نەگریتە بەر و سبەی ڕێوشوێنی دڵخواز بەڵام دژی هزرە گشتیەکە.

بۆ وێنە ناکرێ باس لە پێبەندییت بە هزر و تێروانینی لیبراڵ بکەی و خۆت بە خاوەنی فیکری لیبراڵ بزانی و خوازیار بی ئەو هزرە لە کۆمەڵگادا پیادە بکرێ، بەڵام گەر کەسێک ڕەخنەیەکی لێت گرت یا خراپ لێت حاڵی بوو! بەسووکایەتیەوە وەڵامی بدەیتەوە و خوازیاری کپکردنی دەنگی ڕەخنەگر بی!

یان بۆ وێنە پێت وایە سەروەریی یاسا لە کۆمەڵگەدا بەرژەوەندیی گشتی دابین دەکا و هزری ئـەوەت هەبێ کە دەبێ هەموو کەس لە بەرامبەر یاسدا یەکسان بن، بەڵام سبەی گەر کەسێکی نزیک لە خۆت کە بەرژەوەندیی تاکەکەسیت دابین دەکا لە یاسا لای دا، سەرپێچیەکانی لە یاسا بە دڵفراوانی وەر بگری و هەوڵی پاساوهێنانەوەی بۆ دەرچوون لە سزا بۆ بدەی، بەڵام کەسێکی جیاواز لە هزرت کە ڕەنگە بە سووکی لە یاسا لای دابێ، وەهای دابگژێیە سەر کە لەگەڵ سزای سێدارەدان بەرەورووی بکەی.

گەر کۆی بکەینەوە سەر یەک، ڕوانگەی بەرژوەندیخوازی بۆ سیاسەت، لە هەوڵی ئەوەدایە کە نانێکی ئەمڕۆ بە قەرز بدا لە پێناوی وەدەستخستنی کولێرەیەکی سبەی! بەڵام ڕوانگەی هزرمەندی بۆ سیاسەت کە قوتابخانەی گەلاوێژ پێڕەوی ئەو ڕوانگەیە، لە هەوڵی ئەوەدایە کە نیشتمان ئاوەدان و پڕ خێر بێ و دەشتێکی پڕ گەنم بچێنێ تاکوو سبەی هەمووان دەرفەتی دادپەروەرانەیان هەبێ کە خاوەنی نان بن.

قوتابخانەی گەلاوێژ، قوتابخانەی شەرەفمەندی وسەرفرازییە، دامەزرانی لە هەموو مامۆستا و قوتابیانی و لە هەموو ئۆگرانی پیرۆز

کەماڵ کەریمی:

ئێران نە پشتیوانیی خەڵکی وڵات، نە ئابووریی بەهێز و نە تێکنۆلۆژیی شەڕی گەورەی نییە و پێگەی نێودەوڵەتیشی لاوازە

دیمانە: سابیر فەتتاحی

ئاماژە: کوژرانی ئیسماعیل هەنیە لە تاران ڕەوتی ڕووداوە ئاڵۆز و پڕقەیرانەکانی ناوچە بەرە کوێ دەکێشێ؟ ئایا شەڕی ڕاستەوخۆی ئێرانو ئیسڕائیلی بەدوودا دیت؟ ئێران توانای شەڕێکی گەورەی هەیە؟ نارەزایەتییەکان لە نێوخۆی وڵات دوای هاتنەسەرکاری پزشکیان چ ئاراستەیەک بەخۆوە دەگرن؟ "کوردستان" دیمانەیەکی "کورد کاناڵ" لەگەڵ کاک کەماڵ کەریمی، ئەندامی ناوەندی بەڕێوەبەریی بڵاو کردووەتەوە کە وەڵامی ئەو پرسیارانە و چەند بابەتێکی تری لە خۆی گرتوە:

دوای کوژرانی ئیسماعیل هەنیە لە تاران سەرەکیترین پرسیار ئەوەیە ئایا شەڕ لە غەزەوە دەگوازرێتەوە بۆ تاران؟

ڕاستییەکەی کوژرانی ئیسماعیل هەنیە لە تاران بۆخۆی جێگەی سەرنج بوو، هەر چەند کە پێشتر کە لە قەتەر بوو بەپێی ئەو پێوەندییانەی کە ئیسرائیل لەگەڵ وڵاتانی عەرەبی هەیبوو و دایمەزراندووە تەبیعی بوو ڕەنگبێ لە قەتەر هیچ کارێکی وا نەکات، بەڵام تاران وادیارە مەیدانێکی ئاوەڵایە بۆ ئەوەیکە ئیسرائیل ئەو کارانەی تێدا بکات. ئەمن پێم وایە ئەم بابەتە لەگەڵ ئەوەی گرینگە بەتایبەتی بۆ کۆماری ئیسلامی دەبێ گرینگیی تایبەتی هەبێت، چونکی ئەو میوان بووە، میوانی سەرۆککۆماری تازە بووە و ئەمە بۆخۆی زۆر سرنجڕاکێشە کە ڕەنگبێ تەنانەت بۆ خۆشیان پێیان وابووە لە هەلومەرجی وادا هیچ شتێک لە تاران ناقەومێ؛ چونکە تەنفیز و تەحلیفی سەرکۆماری کارێکە لە هەر وڵاتێکدا کە هێندێک ڕادەیەکی دیپلۆماسی بە سەرەوە هەیە وەک پارێزراوەی. بۆیە ڕەنگبێ هەر چاوەڕوانیی شتی وایان نەکردبێ، بەڵام ئەوەیکە ئیسرائیل دەیکات لە ڕاستیدا هەوڵدانە بۆ لاوازکردنی بە تەواوی حەماس. مەسەلەی فەلەستینییەکان شتێکی ترە و لەوانەیە دواجار بە تایبەت دەوڵەتی ئێستای ئیسرائیل وەک باڵەکەی تری ئیسرائیلییەکان زۆر توندڕەوتر بێ بۆ ئەوەیکە بە قەولێک چۆن بڵێین پێش لە داواکارییەکانی فەلەستینییەکان بگرێت. بەڵام مەسەلەی حەماس مەسەلەیەکی جیاواز لە فەلەستینییەکانە. بۆیە دەبینین ئیسرائیل بەتایبەتی دوای هێرشی ٧ی ئۆکتوبری پارەکە کە حەماس کردی بۆ سەر ئیسرائیل بە جۆرێک دەستی ئیسرائیلی ئاوەڵڵا کردوە. لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەندە ئاسان نییە بڵێین ئەمە دەبێتە هۆکارێک بۆ ئەوەی شەڕێک لەنێوان ئێران و ئیسرائیلدا ڕوو بدا. لەبەر ئەوەی لە ڕاستیدا ئێران لەگەڵ ئەوەی ئەو هەموو ئیدعاییەی دەکا لە باری نیزامی و تێکنۆلۆژیی شەڕ و مووشەک و درۆن هەیەتی و تەنانەت سەرکۆماری نوێی ئێران پێیوایە ئێران پێشکەوتووترین وڵاتە لەو بارەوە لە ناوچەدا، بەڵام ئێران هەتا ئێستاش خۆی دەدزێتەوە لەوەی خۆی خەریکی شەڕێک بکات کە ناچار بێت بۆ خۆی ڕاستەخۆ بیکات. ئەو شەڕانەی ئێستا لە ناوچە دەکرێن قەتعەن شەڕی کۆماری ئیسلامییە، بەڵام بە هۆی ئەو گرووپە نیابەتییانەوە دەیکا، ئەویش بەو هەزینە قورسانەی خستوویەتە سەر خەڵک و بۆ ئەو شەڕانەی تەرخان دەکا. بەڵام تا ئێستاش ئێران نە لە باری نیزامییەوە، بە هەموو ئیدعایەوە کە دەیکا نە لە باری ئابوورییەوە -کە لە ڕاستیدا شەڕ پشتیوانییەکی ئابووری بەهێزی دەوێ و هەر ئەوە نییە ئەتۆ بڵێی چەند میلیارد دۆلارم هەیە و بۆ ئەو شەڕەی دادەنێم، چونکی لەوانەیە درێژ بێتەوە- ئێران توانایی ئەوەی نییە. بۆیە زەحمەتە ئێران خۆی دەرگیری ئەوە بکات، ئەگەرچی ڕەنگبێ ئیسرائیل بیهەوێت کۆماری ئیسلامی تێوەبگلێنێ و باجی هەموو ئەو هەوڵانەی لێ بسێنێت کە لە ڕێگەی حیزبوڵڵا، حوسییەکان، حەماس و گروپەکانی دیکەوە لە دژی ئیسڕائیل دەیدات.

هەتا ئێستا ئیسڕائیل ڕاستە حەماسی پێ لە بەین نەچووە، بەڵام زیانێکی ئەوەندە گەورەی پێ گەیاندوە کە زەحمەتە جارێ بەو زووانە بتوانێ بەو سیاسەتەی پێشوو ڕووبەڕووی ئیسرائیل بێتەوە. حیزبوڵڵاش لە ڕاستیدا لە بەر دەستی‌دایە و دەبینین لەم شەڕی مووشەکباران و بۆمبارانەدا زیانە قورسەکە هەر بەر حیزبوڵڵا دەکەوێ. لەم شەڕەدا ئەوەی ئێران زیاتر بیری لێ دەکاتەوە ئەوەیە مەسەلەی کوژرانی هەنیە بکاتە هۆکارێک بۆ دنەدانی زیاتری گرووپە نیابەتییەکان بۆ هێرش بۆ سەر ئیسرائیل، یا بیکاتە توێشووی هەوڵێکی دیپلۆماتیک بۆ فشاری دیپلۆماتیکی زیاتر بۆ سەر تەل‌ئاویو.

لەوانەیە ئێران نەیهەوێ خۆی ئاوقای شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل بکات، بەڵام بەپێچەوانە لەوانەیە ئەوە خواستی ئیسرائیل بێت. پێتان وایە قازانجی ئیسرائیل لە شەڕی ڕاستەخۆ لەگەڵ ئێران چییە؟

زیاتر لە ٤٥ ساڵە بەپێی ئەو ستراتیژییەی کۆماری ئیسلامی گرتوویەتە بەر و هەر وەکوو لە ڕێوڕەسمی تەحلیفی سەرکۆماریشدا بینیمان دروشمەکانی مەرگ بەر ئەمریکا و مەرگ بەر ئیسرائیل لە مەجلیسی ئێراندا بەرز کرایەوە کە زۆر نامەعقوول و ناباوە لە ڕێوڕەسمێکی ڕەسمیی ئاوادا ئەتۆ دروشمی نێو خیابان و دروشمی بەسیجییەکان بدەی، ئێران ئەمە ئیستراتێژییەتی. ستراتێژی لەبەین‌بردنی ئیسرائیل کە ئەمە بەرنامەکانیەتی لە چوارچێوەی ئەم ستراتێژیەدا و دروستکردنی هێزی چەکداری وەکوو حیزبوڵڵا لە پەنا ئیسرائیلدا بۆ ئەوەی ئەگەر بۆ خۆی دوورە و ڕاستەوخۆ ناتوانێ لەگەڵ ئیسرائیل تێک بگیرێ و شەڕی پێ بفرۆشێ، لە ڕێگەی ئەوانەوە شەڕ و تێکهەڵچوون بەدژی ئیسرائیل وەڕێ بخات، تەنانەت ئەگەر نەشتوانن لەنێوی بەرن، ئیسرائیل لاواز بکەن. چونکی ئیسرائیل وەکوو مەترسییەک لەسەر خۆیان دەبینن و هەمیشە هەستیان بەم مەترسییە کردوە. ئێستا ئێمە کارمان بەوە نییە لە ڕابردوودا چ جۆرە پێوەندییەک لەنێوان ئێران و ئیسرائیلدا بووە، تەنانەت ئیسرائیل لە شەڕی نێوان ئێران و عێراقدا چەندە یارمەتیی کۆماری ئیسلامیی داوە لە باری تەسلیحاتییەوە، تانکی بۆ کڕیون، تەیارەی بۆ کڕیون، کاتوێشا و مووشەکی بچووکی بۆ کڕیون، جۆرەها چەکوچۆڵی لە وڵاتان بۆ کڕیون، جا بە چ قیمەتێک ئەوە باسێکی دیکەیە، بەڵام بەهەرحاڵ واقعییەت ئەوەیە ئەم دووە هەر کامیان ئەوەی تر بە مەترسییەک دەبینێ بۆ سەر خۆی. بەڵام ئیسرائیل بە بڕوای من دەرفەتی دەست کەوتووە ئەگەرچی حەماسی هەتا سەرحەدی لەبەینبردن لانیکەم لە باری عەمەلیاتییەوە لاواز کردوە، بەڵام مەترسیی حیزبوڵڵا وەکوو هێزێکی بەهێزتر لە حەماس لە پەنا سنوورەکانی خۆیدا پێ دەکات. بۆیە ئیسرائیل لەو بارودۆخە لاوازەی کۆماری ئیسلامی، جا کارم بە ئەوە نییە تەبلیغات ئەکەن چەندە درۆنی پێشکەوتوو و مووشەکی دوورمەودایان هەیە، بەڵام ئەمە کافی نییە بۆ ئەوەیکە هێز بێ، چونکی کۆماری ئیسلامی وەک حکوومەت و دەوڵەت خەڵکی خۆی لەگەڵ نییە، پشتیوانیی ئابووری نییە، پشتیوانیی نێونەتەوەیی نییە، پشتیوانیی ناوچەیی نییە، هەموو ئەمانە لاوازییکانی کۆماری ئیسلامین لە بەرانبەر ئیسرائیلدا.

ڕەنگبێ ئیسرائیل ئەمە بە هەل و دەرفەتێک بزانێ و ئەم لاوازییانە بە قازانجی خۆی بقۆزێتەوە بۆ ئەوەی ئێران ناچار بە پاشەکشەیەکی هەمە لایەنە بکات لەم ستراتێژییانەی کە هەیەتی. ئەوەش گریمانەیەکە کە ئەگەر ئەمریکا ئۆکەی بداتێ، ئیسرائیل ڕەنگبێ شەڕی هەمەلایەنە لەگەڵ حیزبوڵڵا دەست پێ بکات و بێتوو حیزبوڵڵا دەرگیری شەڕێکی ئاوا قورس و بەردەوام بێت ڕەنگبێ ئیتر ئەودەم ئێران، سووریە، یا بڵێن جمهووری ئیسلامی و ڕێژیمی ئەسەد نەتوانن بێدەنگ دانیشن و بۆ پشتیوانی لە حیزبوڵڵا بێنە نێو گۆڕەپانی شەڕەکە و ئەوەیە کە بە قەوڵ زەمینەی ئەو شەڕی ڕاستەوخۆیەی نێوان ئیسرائیل و ئێران دروست دەکات.

شەڕی نێوان ئیسڕائیل و ئێران ناهاوسەنگە. لەو ماوەیەدا ئیسڕائیل زەبری زۆر قوورسی لە ئێران داوە، دەیان فەرماندەی کوشتوون. بەو پێیە ستراتیژیی وەدینەهاتووی ئێران دەتوانێ چیی لە پشت بێت؟

ئەوەی کۆماری ئیسلامی مەبەستی بووە ئیدامەی دەدا هەتا ئەو جێگەیەی فرسەتی بەدەستەوە بێت. بە بڕوای من هەوڵەکانی ئیسرائیل بۆ ئەستاندنەوەی ئەو هەل و دەرفەتانە لە دەست ئێران دەربینێت. بۆ ئەوەیە ئێران بگەیەنێتە نۆقتەیەک مەجبوور بێت واز لەوە بێنێ، بەڵام ئێران دەست لەوە هەڵناگرێ. چون لەواقعدا داعییەی ڕێبەریی جیهانی ئیسلام و جیهانی شیعی هەیە لە ناوچەکەدا. وا دەزانن ئەوە تەنیا مەسەلەی حەماس و مەسەلەی حیزبوڵڵا نییە، مەسەلەی حوسییەکانە، مەسەلەی گرووپەکانی شیعی عێراقی و سوورییە، یا مەسەلەی شیعەکانی بەحرەینە. بەکورتی مەجمووعەیەک لە مەنتەقەدا هەن کە ئێران ڕەنگبێ هەزینەی ماڵی و سیاسی زۆریشی بۆ دابێت بەڵام هەموو ئەمانەی هەیە بە بڕوای من ئێران هەتا ئەو وەختەی ئەم فرسەتەی هەبێت لەمانە ئیستفادە بکات ئیدامە بەم ستراتێژییەی خۆی دەدات. بەڵام بێتوو ئیسرائیل لە هەمبەر ئەم ئیستراتێژییەدا بە قەولێ هەوڵ بۆ لاوازکردنی ئەم گرووپانە بدا و ئیتر ئێران بگاتە ئەو جێگەی بزانێ ئەم گرووپانەی زیاتر لە ٤٠ ساڵە سەدان میلیارد دۆلاری لێ خەرج کردوون توانای ئەوەیان نییە ڕووبەڕووی ئیسرائیل ببنەوە و ئەو ئامانجەی ئێران بە دوایەویەتی بۆی بپێکن، ڕەنگبێ ئەودەم کۆماری ئیسلامی ڕاوەستێ. بەڵام باوەڕی من ئەوەیە یەکێک لە سیاسەتە بنەڕەتییەکانی نیزامی کۆماری ئیسلامی بەردەوامبوون لەسەر ئەم سیاسەتەیە گرتوویەتە پێش، ئەگەرچی بەدڵنیاییەوە هەموومان دەیبینین و بە بەرچاوی هەموو دنیاوە دیارە کە ئێران نەیتوانیوە لەمەدا سەرکەوتوو بێت. ڕەنگە توانیبێتی سەرئێشە لە مەنتەقەدا دروست بکات بۆ سعوودیە، یان دۆخی عێراقی تێک بدات، لە سووریە ئەو وەزعە پێک بێنێت و کێشە بۆ ئیسرائیل دروس بکات، یان لە ڕێگەی حوسییەکانەوە موزاحیمەت بۆ کەشتیرانیی نێونەتەوەیی دروست بکات، هەموو ئەمانە هەن. بەڵام ئەمن پێم وایە دوو هۆکار دەبێتە هۆی ئەوەی ئێران لە جێگەیەک ڕاوەستێ:

یەکەم، وەزعییەتی نێوخۆییە کە ئیتر خەڵک تەحەموولی ئیدامەی ئەو شەرایەتە ناکەن. دووهەم لە ڕاستیدا ڕووبەڕووبوونەوەی جیدیی ئیسرائیلە لەگەڵ کۆماری ئیسلامی لە بەرانبەر هەموو ئەم گروپە نیابەتییانە و لە هەموو ئەو وڵاتەنەی کە دەتوانێ عەمەلیاتی تێدا بکات. سێهەم لە ڕاستیدا ئەگەر لایەنی سێهەمیشی ببینین قەبووڵنەکردنی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییە بۆ ئیدامەی ئەم سیاسەتە. بۆیە ئەمن پێم‌وایە نەهایەتەن کۆماری ئیسلامی لە جێگەیەک تێ‌دەگات ئەم ستراتێژییەی تووشی شکست بووە و

درێژە بۆ لاپەڕەی ٣

دەبێ ڕایبگرێت، ئەڵبەتە ئەگەر بمێنێ.

یانی ئەگەری تێداچوونیشی هەیە؟

زۆریش

بێینە سەر باسی پزشکیان و دەوڵەتی نوێ. پێتان وایە ئەساسەن پزشکیان بیهەوێ ڕێگایەکی جیاواز بڕوات، هەتا قسە لەسەر ئەوە بکەین ئاستەنگەکانی چین؟

ڕاستییەکی هاتنی پزیشکیان تەفسیراتی زۆری لەسەر بوو ئایا پزیشکیانیان قەبووڵ کردوە بۆ ئەوەی گۆڕانێک دروس بکات؟ ئایا لە موقابلی جەلیلیدا کە دەزانین جەلیلی لە باڵی ئۆسولگەرا و بە قەولێ ڕاستڕەوەکانە لە هەمبەر ئەمدا بۆیە عەلەم کرا بۆیە خامنەیی پشتی گرت بۆ ئەوەی بتوانێ گۆڕانێک پێک بێنێ؟ یا نە هەر ئیدامە کاریی ئەو سیاسەتە دەدات؟ ئەمن پێم وایە ئەو لایەنە دروستە کە پزیشکیان سەرەڕای هەموو ئەو قسە باشانەی لە زەمانی تەبلیغاتدا دەیکرد، مەردۆمداری و خزمەت بە خەڵک و تەنانەت لە بەیاننامەی کاتی تەنفیزی سەرۆککۆمارییەکەی لەلایەن خامنەییشەوە دیسان ئەو قسانەی دووپات کردەوە کە ئەوان دەبێ لە خزمەت خەڵکدا بن، دەبێ ئاگایان لە خەڵک بێ و دەبێ دڵی خەڵک بە دەست بێننەوە و لەم ڕیزە قسانەی تەبیعییە هەر ڕەئیس جمهوورێک لە ئێراندا هاتۆتە سەر کار، ئەو قسانەی کردوە و ئەمە شتێکی جیاواز و تازە نەبوو. ئەحمەدی‌نیژادیش بەو وەزعییەتە هەر ئەو قسانەی دەکرد، ڕوحانیش هەر ئەو قسانەی کرد، ڕەئیسیش هەر ئەو قسانەی کرد، یانی شتێکی زیاتری نەگوتووە. ئەمن پێم وایە پزیشکیان نە لە باری شەخسیتییەوە، نە لە باری پشتیوانی خەڵکییەوە خاوەنی ئەو کەسایەتییە نییە بتوانێت بۆ تەدوینی سیاسەتێکی نوێ کە تەبعەن دەبێ ڕووبەڕووی سیاسەتەکانی خامنەیی بێتەوە و لە مەیداندا بێت.

ئێمە ئەگەر ئەحمەدی‌نژادمان دی کە لە هێندێ شتدا هەڵوێستی دژی بەرانبەر بە خامنەیی دەگرت، ئەگەر ڕوحانیمان دی کە لە هێندێک شتدا بەرانبەر خامنەیی نە هەڵوێست بەڵام بە زمان و دەربڕین دەیگوت کە لەگەڵ ئیدامەی ئەو سیاسەتە نین و لە کارەکانیشیاندا ڕەنگبێ بە جۆرێکی تریش عەمەلیان دەکرد، ئەوان خاوەنی پشتیوانی بوون. ئەحمەدی نژاد خاوەن پشتیوانییەکی پۆپۆلیستیی خەڵک بوو و هێندێ لە ئایەتوڵڵاکانیش پشتیوانییان دەکرد. ڕوحانی بۆ خۆیی مەلا بوو و پشتیوانییەکی بەرینی لە پێکهاتەی دەسەڵاتدا هەبوو، بەهەرحاڵ سەرۆکی شوڕای ئەمنییەتی میللی بوو، و پشتیوانیی لانیکەم میانەڕەوەکان و بەشێکی زۆری ئیسڵاحتەڵەبەکانی ئەودەم کە ئێستا ئیتر شتێک بە ناوی ئیسڵاحتەڵەب لە ئێراندا نەماوە، پشتیوانی ئەوانی هەبوو. تەنانەت ئیبراهیم ڕەئیسیش بە سیفەتێک پشتیوانیی هەبووم پشتیوانییەکی لەنێو سپا، لەنێو ئیتلاعاتدا هەبوو، پشتیوانییەکی بە هۆی خەزوورییەوە لەنێو لایەنی مەزهەبی ئێراندا هەبوو. بەڵام پزیشکیان لە ڕاستیدا خاوەنی هیچ یەک لەم شتانە نییە.

یانی کاراکتەرێکی سیاسیی جیاواز لەوانی دیکەیە؟

پزیشکیان لە مەسیری کاری سیاسی خۆیدا کە ئەندام پەڕلەمان بووە نە ئیسڵاحتەڵەب بووە کە بڵێی پشتیوانیی ئەوانی هەبێت، نە بە قەولێ کەسێکە بڵێن لە بنەماڵەیەکی بەهێزی مەزهەبییە کە بە هۆی ئەوەوە پێوەندییەکی لەگەڵ ئایەتوڵڵاکان هەبێ و ئەوان پشتیوانی بکەن. لە ڕاستیدا پزیشکیان تەنیا پشتیوانییەکی هەیە وەکوو بۆ خۆیشی دەیڵێ خامنەییە. خامنەیی تەئییدی کرد، خامنەیی کردییە ڕەئیس جمهوور و منەتباری خامنەیشە و ئەوەشی نەشاردووەتەوە. ئەساسەن من دەڵێم کەسێکە ببێتە ڕەئیس جمهوور لە ئێراندا ئەگەر بیهەوێ کارێکی نوێی بکات دەبێ خاوەن پشتیوانییەکی دیکە بێت جگە لە خامنەیی، خامنەیی حەتمەن پێویستە وەکوو ڕێبەری نیزام بەڵام دەبێ ئەوەندەت پشتیوان هەبێ کە خامنەیی ناچار بێت لەگەڵی تا بکات، یانێ مەجبوور بێ لەگەڵی بڕوات. ئەوەیکە مەسەلەن ئێمە لە زەمانی خاتەمیدا دیتمان کە ئەو پشتیوانیی دەنگدەرانی هەبوو، یا لە سەردەمی ڕوحانیدا دیتمان، یانی لەگەڵ ئەوەی وەکوو ڕەئیس جمهوور نەیانتوانی هیچ شتێکی جیددی بەرنە پێشەوە چونکە ڕێبەری نیزام مۆافقەتی نەکرد. نەهایەتن سپا بوو، ئیتلاعات بوو، دەزگا ئەمنییەتییەکان بوون کە بڕیاریان ئەدا و نەیانتوانی کاری جیددی بکەن، بەڵام دەرکەوتنیان جیاواز بوو لە ئاغای پزیشکیان. بە بڕوای من پزیشکیان نە خاوەنی ئەو کەسایەتییە بۆخۆی، نە خاوەنی ئەو پشتیوانییە کە بڵێین بە پشتبەستن بەو هێزە بتوانێ شتێکی نوێی بکات. خۆشی شتێکی زیاتر ناڵێ غەیری ئەوەی کە بە پشتیوانی ڕێبەری نیزام بووەتە سەرۆککۆمار و خۆیی بە منەتبار دەزانێ و لە هەموو ئیعلامییەی بەرنامەکانیشیدا دەقیقەن ئەو شتانە دەڵێتەوە کە پێشتر لە چوارچێوەی سیاسەتە ستراتێژییەکانی کۆماری ئیسلامیدا بوون. تەعارفیشی نییە لەگەڵ ئەو خەڵکەی دەنگیان پێ داوە یا لەگەڵ ئەوە خەڵکەی پشتیوانیی لێ کردوە، تەنیا ئەوە نەبێ کە دەڵێ دەبێ مەردۆمدار و لەگەڵ خەڵک باش بین و دەبێ لەگەڵ خەڵک بە زمانی خۆش قسە بکەین و ئەمەش دەردی خەڵک چارە ناکات. بۆیە زەحمەتە پزیشکیان بتوانێ بچووکترین کاریش بکات لە هیچ زەمینەیەکدا بەبێ ڕەزامەندیی خامنەیی. ئەو کارانەش کە باسی دەکات لە واقعدا دەردی خەڵک چارە ناکەن. ئەوەیکە باس لەوە دەکا لە ئەقوامی! جۆراوجۆری ئێران هەمووی ئیستفادە بکرێ، دەبێ لە هێزی مەردۆمی ئیستفادە بکرێت، یانێ ئەمە چارەسەری کێشەکانی خەڵک ناکات. لەبەر ئەوەیکە ستراتێژی نیزام ناتوانێ گۆڕانی بەسەردا بێت و هیچ سەرۆککۆمارێک لە ئێران ناتوانێ ببێتە ساحێبی ئەو ئێقتدارە کە ڕووبەڕووی سپای پاسداران ببێتەوە، چونکی خامنەیی سپای پاسداران و ناوەندە ئەمنییەتییەکانی بە دەستەوەیە. بۆیە مەجبوورن نەهایەتەن هەر ئەوەیکە بۆ خۆیی دەڵێ تەبەعییەت لە ڕێبەری نیزام دەکات و مەجبوور بە تەبەعییەت لە ڕێبەری نیزام دەبێت لە جێبەجێکردنی هەموو سیاسەتەکانیدا و ئەگەر هێندێک شتی ورديش بکات لە واقعدا فەقەت بۆ ئەوەیە خۆڵ لە چاوی خەڵک بکات. هەر ئێستا باس لەوە دەکرێ کە هەر بە هۆی ئەو قسانەی لە مەراسمی تەنفیزی حوکمی سەرۆککۆمارییەکی کە لەلایەن خامنەییەوە پێی دراوە و لە مەراسمی بە قەولێ بە ڕەسمی‌بوونی ڕەئیس جمهووری بە حزووری ئەو خەڵکە هەر ئەو قسانەی بووەتە هۆی دروستبوونی ناڕەزایەتییەکی زۆر لەنێو ئەو خەڵکەدا کە دەنگیان پێ داوە. بەڵام ئێستا دەبینن نە ئەمە شتێکی جیاواز نییە و هەر ئەو قسانەیە کە پێشتر ڕێبەری نیزام کردوویەتی و پێشتریش سەرۆککۆمارەکانی یا هەر کەسێکی تر کە ویستوویەتی بە مەنسب و مەوقعییەتێک بگات هاتووە ئەم قسە باشانەی کردوە.

دوورەدیمەنی کابینە و دەوڵەتی پزشکیان چۆن دەبینن؟ ئایا بەرەو ئەو بەناو وەحدەت و ویفاقە میللییە دەڕوا کە ئیدیعای دەکات؟

ئەو کابینەیەی هەتا ئێستا ناوەکانیان ئاشکرا بووە لە ڕاستیدا ڕەنگبێ ئەوەیکە ئاغای زەریف وەکوو موبەلەغی پزیشکیان دەیگوت دەبێ لە خەڵکی تەکنۆکرات و بە قەولی خەڵکی ساحێب بڕوانامە و خەڵکی جەوان و ئەمانە ئیستفادە بکرێت. لە ڕاستیدا دەردەکەوێت مومکینە لە هێندێک بواردا خەڵکێکیان هێنابێ بیکەنە وەزیر کە سێحەب بڕوانامەیەکی باش بێت کە لانیکەم بڵێین کەسێک نەبێ لەو سیستەمە گەندەڵەی پێشوودا. ئەڵبەتە هەموویان نە مەسەلەن کە عارفیان هێناوە کە عارف هەرچەند وەختی خۆی یەکێک لە ئیسڵاحتەڵەبان بوو، و لەگەڵ خامنەییش بوو؛ بەڵام دەرکەوت کە یەکێک لە گەندەڵەکانی نێو نیزام بووە. بەڵام ئەوەی بە نیسبەت خۆیانەوە ئەوەی کە بە نیسبەت نەتەوەکانەوە دەیڵێن لە ڕاستیدا هیچ شتێکی تازەی تێدا نییە یانێ ئەوەیکە مۆمکینە نەهایەتەن بیانهەوێت وەزیرێک یان مۆشاوێرێکی ڕەئیس جمهووری لە فڵان نەتەوەی ئێران لە کورد بێ، لە تورک بێ -هەرچەند ئەو بۆ خۆیی تورکە و ئەو دەتوانێ نمایەندگی ئەوان بکات- لە بەلووچ بێنێتە سەرکار. مۆهیم ئەوەیە ئایا وڵامدانەوە بە داواکارییەکانی ئەم نەتەوە جیاوازنە لە ئێراندا هیچ لە بەرنامەکەیدا هەیە؟ کە هەتا ئێستا هیچ باسی لێ ناکات. ئەوەیکە مومکینە کەسێک بێتە موشاوێری ڕەئیس جمهووری پێشتریش هەبووە، پێشتر ئێمە کەسی وەکوو ئاغای ڕەمەزان‌زادەمان هەبووە لە دەورانی خاتەمیدا، بەڵام مۆهیم ئەوەیە سیاسەتی نیزام ڕێگەی ئەوە نادا ئەگەر چوار وەزیری کوردیش لە کابینەکەی دانێ بۆ وڵامدانەوە بە داخوازییەکانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هیچ قسەیەکی نوێیان پێ بێت. ڕەنگە دوو ئۆستانداری کوردیش دابنێن لە ئەم چوار پارێزگاییەی کە لە ڕۆژهەلاتی کوردستان هەیە بەڵام ئەم ئۆستاندارە کێیە و دەسەڵاتی چییە؟ و چە بەرنامەیەکی نوێی هەیە بۆ ئەوەیکە گۆڕانکاری لە سیستمی ئیداری، سیستمی فەرهەنگی سیستمی سیاسی و بە تایبەتی لە سیستمی ئەمنییەتی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا دروست بکات؟ دەبینین هەر لەو وەختیەوە کە پزیشکیان دەنگی هێناوەتەوە ئەوە تەقریبەن دوو مانگە، لەو دوو مانگەدا دەبینین کە زۆرترین فشاری ئەمنییەتی لە سەر کوردستان بووە بۆ دەستگیرکردن بۆ زیندانی کردن بۆ ئیعدام کردن بۆ هەموو ئەمانە دەیی ئەگەر ڕاستییەکەی کەسێکی وەکوو پزیشکیان یا ئەوانیکە لە دەوری پزیشکیانن هیچ بەرنامەیەکیان هەبووایە بۆ دروستکردنی گۆڕانێک لە کوردستان کە خەڵکی کوردستان ڕازی بکات لانیکەم لەو دەورانەدا هەتا بە ڕەسمی دەبووە ڕەئیس جمهوور دەبوو لەو شەرایەتەدا ئەم حاڵەتە ئەمنییەتە ڕابگرێت و ئەمە فشارە ئەمنییەتییانە لەسەر ڕۆژهەڵاتی کوردستان نەبووایە. هەر دوو سێ ڕۆژ لەوەو پێش لە ناوچەی بەلووچستان دەستیان کردوە بە خەڵک کوشتن، سێ لاوی بەلووچیان کوشتوە. یانێ هەر لەو ماوەدا هاوکات لەگەڵ ئەوەی بووەتە ڕەئیس جمهوور مەسەلەن هونەرمەندێکی وەکوو "شەروین" حۆکمی پانزدە ساڵ زیندانی بەسەردا دەسەپێ و دەبێ لەو ڕۆژانەدا بچێتە زیندان. یانی تەواوی ئەم حەرەکەتانەی کە دەکرێت ڕاست بە پێچەوانەری ئەو قسە خۆشانەیە کە ئاغای زەریف بۆ پزیشکیانی دەکرد نەک پزیشکیان بۆ خۆی. ئەوەی ئاغای زەریف بۆ پزیشکیانی دەکرد و پزیشکیانیش بەشێکی بە قەولێک دووبارە دەکردەوە، مەبەستم ئەوەیە ڕەفتاری ئەم دوو مانگە عادەتەن دەبوو بە تایبەت کە سەرۆککۆمار نەمابوو ڕەئیسی کوژرابوو ڕەفتاری ئەم دوو مانگە نیشان دەدا کە ڕێگەیەک نییە بۆ ئەوەی هەر کەسێک بێت یا پزیشکیان بێ یا کەسێکی تر بێ کە دەبێتە سەرۆککۆمار بتوانێ تەئسیری لەسەر گۆڕانی ئەو شەرایەتە ئەمنییەتییە بێ لەو ناوچانەی [نەتەوە جیاوازەکانی تێدا دەژین لە کوردستان لە بەلووچستان یا لەهەر شوێنێکی دیکە و ئەمانیش ناتوانن لە واقعدا کاریگەرییەکی ئەو جۆرەیان هەبێ. دەنا ئەو پەڕەکەی ئەگەر ئۆستاندارێکی کورد دابنێن ئەگەر وەزیرێکی کورد دابنێن ئەگەر مشاورێکی ڕەئیسی جمهووری کورد دابنێن کە ئەمە تەشریفاتێکە و هەر کەسێک دابنێن کە وەکوو پزیشکیان مۆتیعی بڕیاراتی ڕێبەری بێت.

لە خۆرهەڵاتی نیشتمان شەقام کە خەڵکەکە نوێنەرایەتی دەکات هەڵبژاردنەکانی سەرۆککۆماری و پزیشکیانیان بایکۆت کرد و دەنگی بایکۆتیش دیار بوو و بیسترا جیا لەوەی ئۆپۆزیسیۆنی کورد و حیزبە کوردییەکان و بەتایبەت حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هەڵبژاردنەکانی سەرۆککۆماریشی بایکۆت کرد و وڵامیشی وەرگرتەوە چەندە لۆژیکییە کە چاوەڕوانی لە کۆماری ئیسلامی و بە تایبەتیش لە دەوڵەتی پزیشکیان وەکوو نوێترین سەرۆککۆمار هەبێت؟ ئەو چاوەڕاونییانەی کە بۆ وێنە وەزیرێک لە کورد بێت یان داوای مافێک لەلایەن شەقامەوە لە سەرۆک کۆمار بۆ کورد بکرێتەوە ڕووبەڕوووی خۆرهەڵاتی نیشتمان ئەوەیکە جەنابیشت ئێستا باست کرد لە هەموو کات میلیتاریزەتر؟

ئەمن بێگومان لەسەر ئەوە قسە ناکەم زۆر بە جیددی باوەڕم وایە کە نیزامی کۆماری ئیسلامی بەپێی بیرکردنەوەکانیان بەپێی بیرکردنەوە ئیدئۆلۆژیکەکانیان بە هیچ جۆرێک ڕوویان لەوە نییە کە بە قەولێ نەتەوەی جیاواز ببینن تەنانەت ئەگەر وەکوو قەومیش چاوی لێ بکەن وەکوو قەومی جیاواز دەیان بینن بەڵام وەکوو قەومێک کە مەجبوور بن ئیتاعەت بکەن لە ولایەتی فەقیه و لە ڕێبەری نیزام و لە سیاسەتەکانی نیزام بۆیە ناتوانم خۆم بە ئەوە دڵخۆش بکەم کە لەوانەیە گۆڕانێک بێتە پێشەوە لە چوارچێوەی کۆماری ئیسلامیدا بتوانن وڵامدەر بن بەرانبەر بە داواکارییەکانی خەڵکی کوردستان ئەوەیکە خەڵکی کوردستان بە بڕوای من هەڵبژاردنەکان بایکۆت دەکەن نیشانەی ئاستی بەرزی تێگەیشتووی خەڵکە و شناختێکی دروستە کە لە کۆماری ئیسلامی هەیانە ئەوان تێگەیشتوون کە کۆماری ئیسلامی نیزامێک نییە کە بتوانێ هیچ وڵامێک بە داواکارییەکانی خەڵکی کوردستان بداتەوە بۆیە خەڵکی کوردستان بایکۆتی هەموو هەڵبژاردنەکان دەکات بایکۆتی هەڵبژاردنی چوار مانگ لەو پێشی مانگی ڕەشەممە زۆریش بە قووەت بایکۆتی کرد و بایکۆتی ئەو جارەشی کرد ئەوەی کرد لەبەر ئەوەی ئەو شناختەی هەبوو ئەمی کرد لەبەر ئەوەی فریوی قسەکانی زەریف و پزیشکیانیان نەخوارد بۆیە بە بڕوای من خەڵکی کوردستان بە دروستی تێگەیشتوون و من پێم وایە ئەو باوەڕە دروستە کە نابێ چاوەڕوانی ئەوەمان هەبێت لە نیزامی کۆماری ئیسلامیدا و بە بوونی وەلی فەقی و بە بوونی ڕێبەری خامنەیی هیچ گۆڕانکارییەک بێتە پێشەوە کە بتوانێ چارەسەری ئەو کێشانە بکات کە بۆ خەڵکی کورد هەیە و بۆ نەتەوەکانی تر هەیە لە ئێراندا وەکوو عەرزم کردی دانانی وەزیرێک و مشاورێکی ڕەئیس جمهووری و دوو دانە ئۆستانداری کورد ئەمە وڵام دانەوە نییە بە پرسی کورد تەنانەت حەتا ئەگەر ئەمانەش بکات ئەوانە دەسەڵات و ئیختیاری ئەوەیان نابێت کە بتوانن ئەو شەرایەتە لە کوردستاندا بگۆڕن ئەم شەرایەتە لە واقعدا مەعلوولی بوونی کۆماری ئیسلامییە و هەتا کۆماری ئیسلامی هەبێت و ئەو بیرۆکە ئیدئۆلۆژییە کە زاڵە بەسەر کۆماری ئیسلامیدا هەبێ کە هەر لە سەرەتاوە دایانڕشتووە بە بڕوای من نابێ چاوەڕوانی هیچ گۆڕانێک لە کوردستان بکەین.

زۆر سپاس کاک کەماڵی هێژا بۆ ئەو دەرفەتەی بە ئێمەت دا

ماندوو نەبن

فس‌فس پاڵەوانێک

بە ناوی کۆماری ئیسلامی

مەنسوور مروەتی

کوژرانی ئیسماعیل هەنیە، سەرۆکی دەفتەری سیاسیی حەماس لە بەرەبەیانیی چوارشەممە ١٠ی گەلاوێژ لە تاران، ئەگەر گرینگترین ڕووداوی ئەم چەند ساڵەی دوایی لە ئێران و ناوچەکە نەبێ، بێگومان گرینگترین و شوێندانەرترین ڕووداوە کە ڕووی داوە.

هەنیە کە بۆ بەشداری لە ڕێوڕەسمی دەسبەکاربوونی مەسعوودی پزشکیان، سەرکۆماری ئێران لە گەڵ زۆر هەیئەتی دیکەی وڵاتان -هەڵبەت سەرەڕای غایبی زۆر گەورە گەورە- ئامادەی ئەو ڕێوڕەسمە ببوو، چەند سەعات دواتر لە میوانخانەیەکی سپای پاسداران و لە ژووری نووستنەکەیدا هێرشی کرایە سەر و کوژرا. وێنەکانی هەنیە لەگەڵ پزشکیان کە یەکتریان لە باوەش گرتبوو، ببووە جێی سەرنجی میدیاکان و تەنانەت بەشێکی زۆریش لە لایەنگرانی کۆماری ئیسلامی بە دانانی ئەو وێنەیە نووسیبوویان، "بەرەی مقاومەت لە ئامێزی ئەمن و پارێزراوی ئێران‌دا". هەروەها بەشێکی زۆری ڕۆژنامەکانی تاران کە شەوەکەی ڕۆژنامەکەیان بەستبوو و نێردرابوو بۆ چاپ، دروشمی مەرگ بۆ ئیسرائیل و سڵاو لە مقاومەت و دروشمی لەو چەشنە، لاپەڕەی یەکەمی داگرتبوون. بەڵام ئەوان نەیاندەزانی چەند کاتژمێر دواتر ئامێزی ئەمنی ئێران دەگۆڕدرێ بۆ ڕیسواییەکی کەموێنەی مێژوویی و هەر ئەو شەوە سەرۆکی حەماس لە تاران گیانی لێ دەستێندرێ. ڕیسوایی لەو ڕووەوە کە هەنیە نە لە فەلەستین و لوبنان، هەروەها نە لە سووریە و قەتەر، بەڵکوو لە تارانێک کوژراوە کە دەسەڵاتبەدەستانی ئیدیعای ئەمنترین جێگایان بۆ سەرۆکی حەماس دەکرد، ئەویش ڕێک لە ڕۆژێکدا کە سەرۆک و نێردەی زۆرێک لە وڵاتان بۆ ڕێوڕەسمی دەسبەکاربوونی سەرکۆماری نوێ لە تاران بوون و بە هەموو پێوانەیەک ئەو ڕۆژە ڕێوشوێنێکی توندی ئەمنی گیرابووە بەر.

کوژرانی ئیسماعیل هەنیە چەند کاتژمێر دوای ئەو ڕێوڕەسمە بە کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامیی گوت؛ نەتەنیا سەرۆکی حەماس و کەسانی هاوشێوەی ئەو کە لە تاران بوون، بەڵکوو خودی سەرۆک و ڕێبەر و بەرپرسانی ئێرانیش لە ژێر نفووز و توانایی ئیسرائیل لە ئێراندا گیانیان پارێزراو نییە. هەر ئەم قسەیەش ڕێک چەند ساڵێک لەوەپێش و لە دوای کوشتنی موحسینی فەخریزادە، پیاوی ژمارە یەکی بەرنامەی ناوەکیی ئێران لە زمان عەلی یوونسی، وەزیری پێشووتری ئیتڵاعاتەوە گوترابوو. عەلی یوونسی گوتبووی،" نفووزی مووساد لە دامودەزگا جۆراوجۆرەکانی ئێراندا بە ڕادەیەکە پێویستە هەموو بەرپرسانی کۆماری ئیسلامی نیگەرانی گیانی خۆیان بن."

وەک باس کرا، ئەم ڕووداوە بۆ کۆماری ئیسلامی شەرمەزارییەکی مێژوویی بوو، شەرمەزاری لەو ڕووەوە کە ڕووداوەکە لە نێودڵی تاراندا و لە ڕۆژێکی گرینگی وەکوو دەسبەکاربوونی سەرکۆمار و بەئامادەبوونی دەیان میوانی بیانیدا ڕووی دا و لەولاشەوە نیشانەی بێ ئەملاوئەولای زاڵ بوونی مووساد دەزگای ئەمنیەتی سیخوڕیی ئیسرائیل بەسەریاندایە. جیاواز لەوەی کە ئەم ڕووداوە چۆن چۆنی ڕووی داوە و لێکەوتەکانی چی دەبن و داهاتووی شەڕی نێوان کۆماری ئیسلامی و هێزە نیابەتیەکانی لە گەڵ ئیسرائیل بە چ ئاراستەیەکدا دەڕوا، خاڵێکی دیکەی ئەم ڕووداوە کە بەلای خەڵکی ئێرانەوە گرینگ و جێی هەڵوەستە لەسەرکردنە، ئەوەیە کە کوژرانی ئیسماعیل هەنیە و دەیان کەسی دیکەی سەربە ڕێژیم لە تاران لە بیست ساڵی ڕابردوودا ئەوەمان پێ دەڵێ کۆماری ئیسلامی و هێزی سەرکوتەکەی هەر بۆ گیانی خەڵکی وەزاڵەهاتووی وڵات ڕاپەڕن. دەنا بە ڕۆژی ڕووناک دەیان جار و بەتایبەت لە نێودڵی خودی ڕێژیم لە ئێراندا ئیسرائیل زەبری جەرگبڕی لێ داون بەڵام جگە لە هاش و هووش و هەڕەشەی بێمانا توانایی هیچیان نەبووە. بە شێوەیەک دوای ئەو هەموو زەبرەی کە ئەمریکا و بەتایبەت ئیسرائیل لێی داون، تۆڵەی سەختی خامنەیی بووەتە جێی گاڵتە و گەپجاڕی خەڵک.

ئەم ڕێژیمە سەرکوتکەرە دژە مرۆڤە ڕۆژانە خەڵکی وڵات بەتایبەتی لە کوردستان دەگرێ و دەکوژێ و لە زیندانەکاندا بەندیان دەکا، لە دوو ساڵی ڕابردوو و لە کاتی بزووتنەوەی ژینا و لە پاش ئەو بزووتنەوەیە تا ئێستا بە سەدان و هەزاران بنەماڵەی داخدار و جەرگسووتاو کردوە، بەزەیی بە منداڵی دە دوازدە ساڵانیشدا نەهاتوە، بە میلیۆنان دولار و میلیاردها تمەن سەروەت و سامانی خەڵکی ئێران خەرجی دەزگا جوراوجۆرە سیخوڕییەکانی دەکا، بەڵام وەک باس کرا، دەرکەوت لە هەموو ئەمانەدا تەنیا بۆ خەڵکی بێ‌دیفاع و دەسبەتاڵی وڵاتەکە زیرەکە. هەر چەند ڕۆژ پێش بوو لە ساڵڕۆژی لەدایکبوونی شەهید محەممەد حەسەن‌زادە لە بۆکان، باوک و خوشکی ئەم شەهیدە لەلایەن دەزگا بەدناوە دژە ئەمنیەتییەکانی سپا و ئیتڵاعاتەوە بە توندترین شێوە دەسبەسەر کران و ڕاپێچی زیندانە تاکەکەسیەکان کران. ترسی ڕێژیم تەنیا لەوەبوو کە ئەو بنەماڵە شەهیدە نەکا لە ڕۆژی لەدایکبوونی ڕۆڵە شەهیدەکەیاندا ڕێوڕەسمێک بگرن و خەڵکیش بەدەوریاندا کۆ ببنەوە.

بۆیە شەرمەزاری تەنیا ئەوە نییە کە لە کوژرانی سمایل هەنیە و قاسم سولەیمانی و دەیان و سەدان کەسی وەها ڕووی داوە، بەڵکوو شەرمەزاری لەوە گەورەتر ئەوەیە لە بەرانبەر خەڵکی بێ‌دیفاعی وڵاتەکەی خۆتدا بە زەبری چەک و ئاگر ئاوها دڕ و داپلۆسێنەر بیت، بەڵام لە بەرانبەر زەربە گورچوبڕەکانی ئیسرائیلدا وەها زەبوون و دەستەوەستان بی کە تەنانەت نەزانی لە کوێوە لێت دراوە و هەڕەشە لە خەڵک و ڕۆژنامەنووسانیش بکەی کە نابێ لە سەر کوژرانی سمایل هەنیە قسە بکەن دەنا دادگایی دەکرێن.

کوردستان
ژمارە ٨٧٦
١٥ی گەلاوێژی ١٤٠٣ _ ٥ی ئاگۆستی ٢٠٢٤

ئەندێشەی سەوزمان ڕێبەرە

شەماڵ تەرغیبی

سەرەڕای ئەوەی داگیرکەران، ساڵهای ساڵە لە هەوڵ دان بۆ ئەوەی خاکی نیشتمانی کوردان داگیر بکەن و بە ئاگرتێبەردانی دارستانەکان سرووشتی جوانی لێ زەوت بکەن و لە هەزاران هەوڵی دزێودا سامانەکانی ئەم نیشتمانە بە تالان ببەن، بەڵام کەسانێک بوون و هەن کە لە بەرانبەر ئەم هەموو زێدەخوازی و نامرۆڤایەتییانەدا وەستاونەتەوە و لەم پێناوەشدا لە بەخشینی گیانی خۆیان لە ڕێگەی بستە خاکێکی ئەم نیشتمانە دریغیان نەکردوە. مێژووی ئەم نیشتمانە زامدارە پڕ لە تراژێدیاگەلێک کە ڕەنگە بە دەگمەن نەتەوەیەکی دیکە هەبێت کە بینیبێتی یان دەرکی پێ بکات. بەچەشنێک کە زۆر جاران دەوترێ چارەنووسی ئێمە هەر شەهیددانە، شەهیدی نان و شەهیدی ئازادی و ڕزگاری و شەهیدی ژینگە و.... چارەنووسی کورد وای خواستووە لە پێناو گشت جوانییەکانی ژیان و مرۆڤایەتیدا هەروا شەهید بێ و شەهید بدا. ئێمە ئەشێ بمرین تا ژیان شین ببێتەوە و ناشیرینی و سووتان روخساری زەوی و مرۆڤایەتی لەوە ڕەشتر نەکات.

ڕۆژی ١ی گەلاوێژی ١٤٠٣، ئیسماعیل کەریمی چالاکی ژینگەیی و لە ئەندامانی تیمی کوژاندنەوەی ئاگری سروشتی کامێران لە کاتی کوژاندنەوەی ئاگری لەوەڕگەکانی نزیک لە شاری کامێران سووتا و دوای دوو ڕۆژ مانەوە لە نەخۆشخانەی کەوسەری شاری سنە گیانی لە دەست دا؛ بەڵام پاش مەرگی خۆی باجوەرئاسا قەڵافەتی کوردێکی دەروەستی لە زەینی تاک بە تاکی ئەم نیشتمانە زامدارە وێنا کردەوە. ئەوەی پاش مەرگی سەفرازانەی ئیسماعیل کەریمی بەرچاو کەوت، دەکرێ لە چەند ڕەهەندەوە تاوتوێی بکەین؛ یەکەم ئامادەبوون بۆ دانانی گیان لە پێناو سەوزمانەوەی کوردستان، دووهەم ئەمەگ و وەفای خەڵکی کوردستان لە بەرامبەر ئیرادە و لەخۆبووردوویی تاکە نیشتمانپارێزەکان، سێهەم بەرزبوونەوەی ئاستی ئاگایی گشتی کۆمەڵگە بەرامبەر بە دۆخی ژیانیان و داهاتوو و چارەنووسی لێکگرێدراویان، چوارەم زەبوونی و شکستخواردوویی سیاسەتەکانی ڕێژیم لە کاڵ و کەمڕەنگکردنەوەی ئەکتی دەروەستانەی تاکەکان، پێنجەم گرینگی و سەرەتیبوونی کاری بەکۆمەڵ کە خاڵی جەوهەری دژایەتیکردنی سیستەمی حاکمە. لە ڕاستیدا لە یەک دەیەی ڕابردوودا شەهیدانی ژینگە بە بەخشینی گیانیان بەم نیشتمانە زامدارە، ڕۆحی بە یەکبوونیان لە نێو خەڵکدا زیندوو کردەوە و ڕایانگەیاند کە ژیانی داربەڕووەکانی زاگرۆس ئەوەندە بەنرخە کە دەبێ ئامادە بیت ژیانی بۆ بەخت بکەی.

لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا، بە بەردەوامی دارستان و لەوڕگەکانی کوردستان لە لایەن نەیارانی ژینگە و دەستوپێوەندییەکانی کۆماری مرۆڤکوژی ئیسلامیی ئێرانەوە ئاگریان تێبەردراوە و خەسارێکی یەکجار زۆر بەر ژینگەی کوردستان کەوتووە، ئەمە لە حاڵێکدایە کە ژینگەپارێزانی کوردستان هەموو هەوڵ و توانای خۆیان بۆ کۆنترۆڵکردنی ئاگری دارستانەکانیش خستووەتە گەڕ و ئەوەی کە پێیان کرابێت بۆ ڕزگارکردنی دارستانەکان و گەڕاندنەوەی هەناسە بۆ ژینگەی زاگرۆس کردوویانە.

لە تازەترینی ئەو تراژیدییەدا خەڵکی کامێران لە ئێوارەی چوارشەممەدا لە سەر شەقامەکان، دەست لەسەر سینگ و بە نیشانەی ئەدەب و ڕێز، بە وتنەوەی دروشمی "ئیسماعیل قارەمانە، شەهیدی کوردستانە" و "شەهید نامرێ" و هەروەها بە هەڵواسینی پووستێری نەخشێنراو بە وێنەی ئیسماعیل کەریمی و نووسینی درووشمی "تۆ ماوی چاوەکانم، بیروباوەڕی سەوزت ڕێبەرمانە" هاوکات لەگەڵ دەربڕینی خەم و پەژارەیان بۆ لەدەستدانی ڕۆڵە چاونەترسەکانی کوردستان، پەیمانی وەفاداریان بە ڕێبازەکەی کاک سماییل و سەرجەم شەهیدانی ژینگە دووپات کردەوە و لە نێو جەرگەی پەژارەیەکی نیشتمانی، حەماسەیەکی لەبیرنەکراویان خوڵقاند.

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ماوەی ساڵانی ڕابردوودا هەوڵی داوە کە بە بەردەوامبوون لە تێبەردانی ئاگر لە جەستەی ئەم نیشتمانە، مەرگ و نەمان لای خەڵکی ئێمە ئاسایی بکاتەوە و پێمان بڵێ کە ئێوە مەحکوومن بە نەمان، بێئاگا لەوەی کە وەک دارەپیرەی چیرۆکی "جەلال مەلەکشا"، ئێمە نامرین، لەوپەڕی مەرگیشەوە هەر دێینەوە!

ئەم ئەکتە کە خەڵک لەم ساتەوەختانەدا دەیگێڕن نیشانەی ئەوپەڕی ئاگایی و گەیشتن بە دەرکێکی بەکۆمەڵە لە پێوەندی لەگەڵ هاوچارەنووسبوونیان و ئەرکیان بەرامبەر بە یەکتر؛ بەو مانایە کە هەر تاکێکی ئەم کۆمەڵگایە لەسەر شانیەتی کە لەگەڵ ئەوەی ئاگاداری پیلان و پلانی دوژمنان بێ دەبێ ڕێزیش لە گیانفیداکانی میللەتەکەی بگرێت و ڕێگا و ڕێبازەکەیان ون نەکات. ئەمە لەگەڵ ئەوەیکە دەبێتە هۆکارێک بۆ لێکنیزیکبوونی زیاتر و سازبوونی هاوپێوەندیی ڕۆحی دەبێتە ئۆلگوویەکیش بۆ خەڵکانی تر و نەتەوەکانی تر لەو جوغرافیایەی کە بە ئێران دەناسرێ. وەک چۆن لە ڕووداوە سیاسییەکاندا هەمیشە کوردستان ئۆلگوو و سەرباشقەی خەبات و تێکۆشان بووە بە دڵنیاییەوە ئەم جۆرە حەماسانە کە دەخوڵقێن دەتوانن کاریگەری پۆزەتیڤیان هەبێ لەسەر ڕەوتی ڕووداوەکانی دواتر.

بە شەهیدبوون و برینداربوونی ژینگەپارێز و دڵسۆزانی کوردستان ئەم کەتوارە دەردەکەوێ کە ڕۆڵەی بناری زاگرۆس، لە هیچ شێوە مەرگێک سڵ ناکاتەوە، بست بە بستی خاکی ئەم کوردستانە و لق بە لقی دارەکانی و دڵۆپ دڵۆپ ئاوی کانیاوەکانی ئەوەندە بەنرخن کە بەخشینی گیان کەمترین کارێکە دەکرێ بۆ پاراستنیان بکرێت چونکە دەزانن کە شەهید لوتکەی هەڵوێستی ئینسانە.

ژینگەپارێزان بە شەهیدبوونیان لە پێناو پاراستنی دارستانەکانی کوردستاندا بەردێکی دیکەی بناغەی بونیاتنانەوەی نیشتمانیان دانا و بە دڵنیاییەوە نەوەی داهاتووش ئەندێشەی سەوزیان ڕێبەر دەبێ

کۆمەڵگەی مەدەنی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

(قۆناغەکانی بزووتنەوەی مەدەنی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ١١-٦)

سمایل شەرەفی

دوای کۆتایی‌هاتنی شەڕی ئێران و عێراق و دواتر لە کزیدانی شەڕی چەکداریی حیزبە کوردییەکان و پەرەسەندنی حەشیمەتی شارەکان و چوونە سەرێی ئاستی خوێندەواریی لاوان و دەرکەوتنی کەسایەتییە فەرهەنگییەکان وەک نوسەران و شاعیران لە کۆتایی ساڵەکانی دەیە ٦٠ی هەتاوی و سەرەتای دەیەی ٧٠ بە دواوە، بە دامەزراندنی بنکە و ئەنجومەنە ئەدەبی و فەرهەنگییەکان و بەڕێوەچوونی چەندین چالاکیی ئەدەبی و بڵاوبوونەوەی نوسراوە و چاپەمەنی بە زمانی کوردی، چالاکییە مەدەنییەکان دەستیان پێ کرد. هەڵبەت چەند ساڵ پێشتر بە دامەزرانی گۆڤاری سروە(١)، "تاقمێک لە ئەندامانی بەشی ئەمنیەتیی سپای پاسداران (اداره اطلاعات سپاه)(٢) دوای دوورکەوتنەوەی هێزی پیشمەرگە لە شارەکان بە مەبەستی پاراستنی جەماوەر و بەرپاکردنی بنکە و مقەڕیان لە ئاواییەکان و شوێنە ئەستەمەکان، هاتبوونە سەر ئەو بڕوایە کە بۆ هێورکردنەوەی کوردستان "ئاوڕێکی بەخێر" لە زمان، فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی بدەنەوە، ناوەندێکی فەرهەنگی بۆ ئەم مەبەستە وەکار بخەن"، کۆمەڵێک کەسایەتی و چالاکی ئەم بوارە ڕچەشکێنییان کرد.

ڕووداوەکانی دەیەی حەفتا و هاتنە مەیدانی ڕیفۆرمخوازی لە گۆڕەپانی سیاسیی ئێراندا توانی دۆخەکە بە قازانجی کۆمەڵگە بگۆڕێ و سەرەتایەکی نوێ بێت بۆ جموجۆڵی مەدەنی لە ئێران و کوردستان. لەم قۆناغەدا سەرەڕای ئەوەیکە بە گشتی خەڵک بۆ بابەتە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان مەیدانداری دەکرد، بەڵکوو هێندێک دامەزراوە پێک هاتن کە ڕەوتی سازبوونی کۆمەڵگەی مەدەنی و لە ئاکامدا بزووتنەوەی مەدەنیان خێراتر و سەقامگیرتر کرد.

لەم پێوەندییەدا دوکتور خالید تەوەکوللی پێی وایە چەند ساڵی کۆتایی سەرۆککۆماریی هاشمیی ڕەفسەنجانی لە پەرەسەندنی جموجۆڵە مەدەنییەکاندا کارتێکەریی هەبووە و لەو باوەڕەدایە کە خوێندکاران لە زانکۆکان پێشەنگی بزووتنەوەی مەدەنی لە ئێران و کوردستانن. ئەو لەم بارەوە دەڵێ؛ "پێشەنگی جووڵانەوی کۆمەڵایەتی لە کوردستاندا خوێندکارەکان بوون. بە شێوەیەکی گشتی لە ئێراندا لە چەند ساڵی ئاخیری سەرۆککۆماری ڕەفسەنجانی، کەمێک فەزای سیاسی و فەرهەنگی گۆڕانی بەسەردا هات و ڕێگە درا بە بیروبۆچوونی جیاواز کە بتوانن کۆڕ و کۆبوونەوە و گۆڤار و ... ببێ. یەکێکی‌تر لە گۆڕانکارییەکان ئەوە بوو تا ڕادەیەکی زۆر "گزینش" لە سەر خوێندکارانی زانکۆ هەڵگیرا و بەمجۆرە ڕێگە درا بە کەسانێک کە وابەستە نەبوون بە حکومەت بتوانن لە زانکۆکان درێژە بە دەرس خوێندن بدەن. ئەم شەپۆلە کوردستانیشی گرتەوە و زۆر کەس کە زووتر ڕێگەیان پێ نەدەدرا بچن بۆ زانکۆ، دەرگای زانکۆکان بۆیان کەوتە سەر پشت و ڕێژەی خوێندکارانی کورد بە شێوەیەکی بەرچاو، زۆر بوو.... هاوکات لەگەڵ ئەم بەرنامە، زۆربوونی ژمارەی خوێندکارەکان و هاتنە سەرکاری دەوڵەتی خاتەمی و ڕیفۆرمخواز لە ئێران، بەستێنێکی باشی ڕەخساند بۆ ئەوەی خوێندکارە کوردەکان خۆیان ڕێکبخەن و بە بۆنەی جۆراوجۆر بەرنامەیان هەبێ. هەڵبژاردنی شوراکان و مەجلیسی شەشەمی ئێران، خوێندکارەکانی هێنایە ناو خەڵک و ئیتر چالاکییەکانیان لە چوارچێوەی زانکۆکاندا نەما و لەگەڵ بەشێک لە چالاکانی دەرەوەی زانکۆ پەیوەندییان بەرقەرار کرد".

بزووتنەوەی مەدەنی لە کوردستان بە هاتنە سەرکاری سەید محەممەد خاتەمی و ڕیفۆرمخوازان لە ٢ی جۆزەردانی ١٣٧٦ی هەتاوی، گوڕوتینێکی دیکەی بەبەردا هات. "سەردەمی بەناو ئیسڵاحات بۆ زۆرێک لە هێزە لاو و بە تواناکانی کورد فەزایەکی - هەرچەند بەرتەسکی پێک هێنا و مەیدان و بەستێنی نوێ و تاقینەکراوەی بە ڕووی کورددا کردەوە". لە گەڵ ئەوەیکە بزووتنەوەی مەدەنی لە کوردستان هیچکات هاوئاهەنگ و هاوگوتاری ڕیفۆرمخوازیی لە ئێران نەبووە و ماهییەتێکی دیکەی کوردستانیی هەبووە، بەڵام حاشا لە کاریگەریی ئەم ڕەوتە سیاسییە لە سەر گەشە و پەرەسەندنی بزووتنەوەی مەدەنی و کۆمەڵگەی مەدەنی لە ئێران و کوردستان ناکرێ.

لە دەورانی خاتەمیدا خوێندکارانی کورد لە زانکۆکانی ئێران نزیک بە حەفتا گۆڤاریان(٣) چاپ و بڵاو دەکردەوە، ژینگەپارێزی لەم سەردەمەدا یاسایی کران و بە دەیان ڕێکخراو و ئەنجوومەن لە کوردستان دامەزران. بەڵام بە هاتنە سەرکاری مەحموودی ئەحمەدی‌نژاد بەشی هەرە زۆریان لەنێو چوون.

لە کوردستان هەڵبژاردنەکان ببوونە مەیدانی بڵاوکردنەوە و هێنانە بەرباسی داواکاری و بابەتە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان. هەموو ئەوانە توانی ڕوحێکی گشتی پێک بێنێ کە لە قۆناغی دواییدا یانی لە نەوەدەکان بەولاوە بە یارمەتیی فەزای مەجازی و هێندێک بنکەی نوێی فێرکردنی زمانی کوردی و ژینگەپارێزی، بناغەی کۆمەڵگەی مەدەنیی کوردی دابڕێژێ و لە ئاکامدا ئەم کۆمەڵگەیە مەیدانداریی بزووتنەوەیەکی مەدەنی بکات کە گرینگترین چەمکی بەرباسی ئەم بزووتنەوەیە ویستی نەتەوایەتی و پرس و بابەتەکانی پێوەندیدار بەوەوەیە، بە شێوەیەک کە هەر ڕووداوێکی کۆمەڵایەتی دەیتوانی ببێتە هۆی سازبوونی بزووتنەوەیەکی سەرانسەریی کوردی.

بێهزاد خۆشحاڵی کە لە سەردەمی ئیسڵاحاتدا خوێندکار بووە وەک یەکێک لە چالاکانی خوێندکاریی کورد لەو قۆناغەدا ناوی دێت، بەم شێوەیە باس لە ئەزموونەکانی خۆی دەکات؛ "لە ١٣٧٦ی هەتاویی بەم لاوە لە ئێراندا کرانەوەیەکی باش هاتە ئاراوە، دەوڵەتی ئیسڵاحات کاریگەرییەکی زۆری دانا؛ پرسی دێموکراسی و پرسی کۆمەڵگەی مەدەنی هاتنە بەر باس. من ئەوکاتە دەورەی دووهەمی دانیشجوویی خۆم بوو، لەبیرمە کە ڕۆژانە هەژدە ڕۆژنامەمان هەبوو، ڕۆژنامەگەلێک کە وتاری زۆر باش و دەوڵەمەندی تێدا چاپ و بڵاو دەکرایەوە. زۆربەی هەرە زۆری کتێبەکانی خۆم لە سەردەمی ئیسڵاحات و سەردەمی خاتەمیدا ئیزنی چاپ و بڵاوبوونەوەیان پێدرا کە دواتر لە سەردەمی ئەحمەدی‌نژاددا ئەو کتێبانە و زۆر کتێبی دیکەش لە کتێبخانەکانی کوردستان هەڵگیران و بێسەروشوێن کران. دەتوانم بڵێم ئەو سەردەمانە سەردەمانێکی زێڕین بوون، ئەوە هەلێک بوو کە کۆمەڵگە توانی کەڵکی لێ وەربگرێ و قەڵەمبازێک بدا

بە گشتی بزووتنەوەی فەرهەنگی (مەدەنی)ی لە دەیەی دووهەمی دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامیدا لە زۆر بارەوە گەشەکردن و پێشکەوتنی بە خۆیەوە دیت. لە باری جوغرافیاییەوە بەرینتر بۆوە و سەرانسەری کوردستانی داگرت. لە باری تەرکیبی ئەو توێژانەش کە لە جموجۆڵی فەرهەنگیدا بەشدار بوون، لەو دەیەیەدا بزووتنەوە ئاڵوگۆڕی بەسەرداهات. ڕووناکبیران بە شێوەیەکی بەربڵاوتر لە ڕابردوو هاتنە نێو بزووتنەوەکە. خوێندکاران بوون بە بەشێکی سەرەکی لە تێکۆشەرانی ئەو بزووتنەوەیە و، کچان و ژنان کە پێشتر دەورێکی ئەوتۆیان لە جموجۆڵەکاندا نەبوو، لەم دەیەیەدا بە شێوەیەکی هومێدبەخش درەوشانەوە. ژمارەی بڵاوکراوە کوردییەکان لەو دەیەیەدا (بەتایبەت نیوەی دووهەم) زیادی کرد. کۆڕ و کۆبوونەوە و فستیڤاڵە ئەدەبی و هونەرییە جۆراوجۆرەکان هەم ژمارەیان زیادی کرد و هەم نێوەرۆکیان چووەسەر.

هاوکات لە گەڵ هۆکارە عەینی و دیارەکان لە سەر گەشە و پەرەسەندنی بزووتنەوە و کۆمەڵگەی مەدەنی لە کوردستان، کۆمەڵێک هۆکاری دیکەی نادیار هەن کە سەرەڕای کەمتر گرینگی‌پێدان و شیکردنەوەیان، زۆر شوێندانەر و کاریگەرن کە بریتین لە؛ خەسڵەت و تایبەتمەندیی ماددیی چالاکانی بزووتنەوەی مەدەنی و پێگەی ئەم شێوازە لە خەبات لە بزووتنەوەی گەورە نەتەوەیەکەدا. هاتنە ئارای چینی مامناوەندی و پەرەسەندنی لە هێندێک قۆناغی ڕوو لە گەشەی سیاسی و ئابووری و هەروەها بەرزبوونەوەی ئاستی هوشیاری و شعووری نەتەوایەتی و گۆڕانکاری لە کۆمەڵێک ڕەفتاری کۆمەڵایەتی و گۆڕانی بەها و ئەرزشە کۆنەکان و جێگرتنەوەیان بە کۆمەڵێک بەها و ئەرزشی دیکەی ڕەفتاری و نەتەوەیی لە کۆنتێکستێکی تایبەتدا، لەو هۆکارە نووستووانەن کە کاریگەریی خۆیان لە سەر کۆی ڕەفتاری کۆمەڵگەی کوردەواری بە کۆمەڵگەی مەدەنییشەوە داناوە.

هۆکارە نوستووەکان لە کۆمەڵگەدا هەن بەڵام بە هەر هۆیەک بێ، چالاک نین، هەندێک هۆکاری لاوەکی دیکە ئەم هۆکارە نوستووانە وەخەبەر دێنن. لەم پێوەندییەدا مەحموودزادە لە وتوێژێکی تایبەتدا بۆ ئەم نامەیە دەڵێ "لە کۆمەڵناسیدا هەندێک هۆکار هەن پێیان دەڵێن "هۆکاری نوستوو". لە بنەڕەتدا هەتا فۆرماسیۆنی کۆمەڵگە لە قۆناغێکی وەک فیئۆدالیزمەوە بۆ قۆناغی بوورژوازی نەپەڕێتەوە و هەتا شاری مۆدێڕن و چینی مامناوەندی بیچم نەگرێ، بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەرەتانی سەرهەڵدانیان نابێ. بەڵام گرینگ ئەوەیە هەندێک جار ئەم هۆکارە گرینگە شارستانییانەش دەوری هۆکاری نوستوو دەبینن.

ئەو هۆکارەی لە کوردستاندا وای کردوە ئەم هۆکارە نوستووانە وەئاگا بێنەوە، بزووتنەوەی نەتەوایەتییە. کورد لە دەلاقەی بزووتنەوەی نەتەوایەتییەوە دیداری لەگەڵ زۆرێک لە دەرکەوتەکانی مۆدێرنیتەوە کردوە. بزووتنەوەی نەتەوایەتی، بزووتنەوەکانی دیکەی لە کوردستاندا کادربەندی و جومگەبەندی کردوە. واتە هەتا ماوەیەکی زۆر بزووتنەوەی نەتەوایەتی مۆرکی مەنتیقی خۆی لەسەر بزووتنەوەکانی دیکە داوە. بە دەربڕینێکی ڕوونتر بزووتنەوەکانی دیکە بۆ ئەوەی بوون و مانەوەی خۆیان لە کۆمەڵگەی کوردستاندا مسۆگەر بکەن، پێویستە چۆنیەتیی پێوەندیی خۆیان لەگەڵ بزووتنەوەی نەتەوایەتی پێناسە بکەن. هەتا ئێستاش زۆر کەس لەو کەسایەتییانەی وا لە بواری زمان و ئەدەب و فەرهەنگی کوردیدا چالاکن، لە نەستی گشتیی خەڵکی کورددا وەک کەسانێک پێناسە دەکرێن کە "کوردایەتی" دەکەن. کەوابوو بزووتنەوەی سیاسیی نەتەوایەتی وەک بەستێنێکی گشتیتر بۆ بزووتنەوەکانی دیکە کاری کردووە، بەڵام لە شیکارییەکی ورددا هۆکاری بناغەیی تریش بۆ ئەو بزووتنەوانە لەگۆڕێدا هەبوون".

گەورەبوونەوەی شارەکانی کوردستان و چوونەسەری ئاستی خوێندەواری و هوشیاریی کۆمەڵایەتی و سیاسی و پەرەسەندنی چینی مامناوەندی لە کوردستان (٤) و دۆخی بزووتنەوەی سیاسیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بزووتنەوەی مەدەنی و کۆمەڵگەی مەدەنی خستۆتە قۆناغێکی تایبەت و چارەنووسسازەوە.

***

پەراوێزەکان:

١) دوای دامەزراندنی "ناوەندی بڵاوکردنەوەی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی" بە سەرپەرەستی و چاودێریی مامۆستا هێمن لە ساڵی ١٣٦٤ی هەتاوی گۆڤاری سروە لە لایەن ئەم ناوەندەوە چاپ و بڵاو کرایەوە.

٢) ئەحمەدی قازی: لاوێکی فارسی شاری ڕامسەری مازەندەران بە ناوی ئەسفەندیار ڕەحیم مەشایی سەرپەرەستی ئەم تاقمەی دەکرد.

٣) لە گۆڤارە بەناوبانگە کوردی و فارسی‌یەکان کە لە لایەن خوێندکارانی کوردەوە چاپ و بڵاو دەکرانەوە دەکرێ ئاماژە بەم ناوانە بکەین: تاڤگە، ڕاڤە، ئاشتی، هەوراز، پووشپەڕ، پێشڕەو، تریفە، ڕاڤە، ڕوانگە، زانست، زرێبار، ژوان، ژیوار، سۆما، طلوع، فرهنگ همدان و ندای دانشجو.

٤) لێرەدا مەبەست لایەنی ئابووریی مەسەلەکە نییە چونکی زۆربەی خەڵکی کوردستان لە ڕووی ئابوورییەوە کەمداهات و دەستکورتن و لە چینی مامناوەندیدا جێ ناگرن، بەڵام لە ڕووی هەڵسوکەوت و بیرکردنەوە و بەها کۆمەڵایەتییەکانەوە، پێڕەوی لە چینی مامناوەندی دەکەن و بە خۆدوورخستنەوە بەرانبەر بە پرسەکانی کۆمەڵگە، ڕۆژانە بەرانبەر بە پرس و ڕووداوەکان کاردانەوە نیشان دەدەن و خاوەندارێتی دەکەن.

کوردستان
ژمارە ٨٧٦
١٥ی گەلاوێژی ١٤٠٣ _ ٥ی ئاگۆستی ٢٠٢٤

ڕەزا دانشجوو

سەرۆک‌کۆمار، یان بریکارێکی بێ‌دەسەڵات؟

دوای کۆتایی‌هاتنی شانۆی هەڵبژاردنەکانی سەرۆک‌کۆماری لە کۆماری ئیسلامیدا، ئەمجارە ئەوە ئیسلاحتەڵەبەکان بوون بۆچوونیان لە بیروڕای ئاغا نزیکتر بوو و توانیان پۆستە حکومەتییەکان وەک بریکاری گوێڕایەڵ و کاربەڕێکەرانی دەستگای وەڵایەتی فەقیهـ بۆ ماوەیەک بەخاوەن بکەن. ڕەوتی بەناو ئیسلاحات کە لە سەرەتای هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامیدا خاوەنی زۆربەی پۆستە حکومەتییەکان بوون و پێوەندییەکی زۆر نزیکیان لەگەڵ خومەینیی دەجال هەبوو، لە سەردەمی ڕێبەرایەتیی عەلی خامنەییدا زۆر کەمتر لەلایەن دەسەڵاتی وەڵایەتی فەقیهـ جێی سەرنج و مەتمانە بوون. بە تایبەت دوای ڕووداوەکانی هەڵبژاردنی سەرۆک‌کۆماریی ڕێژیم لە ساڵی ٨٨ و تێچووی زۆری ڕووداوەکانی دوای هەڵبژاردن بۆ ڕێژیم و شەخسی خامنەیی، ئیسلاحتەڵەبان بەتەواوی لە پۆستە گرنگەکان دوورخرانەوە و تەنانەت بەشێکیان تووشی زیندان و سزادان بوون، هەروەها لە ماوەی هەشت ساڵ سەرۆک‌کۆماریی حەسەن ڕوحانیشدا بەتەواوی گۆشەگیر بوون و نەیانتوانی متمانە و سەرنج خامنەیی بە لای خۆیان ڕابکێشن.

سەبارەت بە کەسایەتیی مەسعوود پزیشکیان دەتوانرێت بگوترێت ناوبانگ و ئاوازەی لە گۆڕەپانی دەسەڵات لە کۆماری ئیسلامیدا زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ ڕۆڵی بێلایەنی لە پێشهاتە جۆراوجۆرەکاندا و خۆدوورگرتن لە تێکلاوی ململانەی دەسەڵات و هەڵوێستی ناڕوون و دوولایەنە. پزیشکیان باشترین نموونەیە بۆ پەندە بەناوبانگەکەی زمان فارسی کە دەڵێت "یکی بە نعل میزنە، یکی بە میخ"، واتە لە پیکیشی دەدا و لە ماپیکیش. جگە لە پاشخانی ئەندامەتیی چالاکی ساڵەهای ساڵی لە سوپای پاسداران و پابەندبوونی بە سیستمی وەڵایەتی فەقیەم، هیچ شتێکی تایبەتیی دیکە لە کارنامەی سیاسی پزیشکیاندا نابینرێت. یەکەم لێدوانەکانی دوای هەڵبژاردنی دەری‌دەخات کە پزیشکیان تەنانەت دەستەوەستانتر و بێدەسەڵاتترە لە کاربەڕێکەری پێشووی عەلی خامنەیی، ئیبراهیم ڕەیسیی لەنێوچوو!

هەرچەندە سەرۆکی کۆمار لە سیستمی دەسەڵاتداریی کۆماری ئیسلامیدا وەک ڕۆژنامەی "جوان"ی سەر بە سوپای پاسداران نووسیویەتی کاربەڕێکەرێک زیاتر نییە، بەڵام پێدەچێت مەسعوود پزیشکیان لەم کارەشدا هەر بێ‌توانا بێت. پزیشکیان کە لە دیبەیتەکانی هەڵبژاردندا چەندین جار باسی لە ڕۆڵی ڕاستەوخۆی خامنەیی بۆ وەرگرتنی ڕەزامەندیی شوڕای نیگەهبانی ڕێژیم بۆ بەشداریکردنی و لە ڕاستیدا بەیعەت‌کردنی لەگەڵ بەیتی ڕێبەری کرد، دوای هەڵبژاردنیشی ئەو ڕاستییەی دووپات کردەوە کە سیاسەتەکانی خامنەیی پەیڕەو دەکات و هیچ بەڵێنێکی بە کەس نەداوە! ئەم لێدوانە ڕەنگە کۆتایی خەونی تاقمێک مرۆڤی بێ‌هەڵوێست، ساویلکە و کاڵفامی دڵخۆش بە گۆڕانکاری بێت.

خاڵێکی تری جێی سەرنج لەم نێوەدا، هۆشداریی چەندین جارەی بەشێک لە ئەندامانی مەجلیسی ڕێژیم و میدیاکانی سوپای پاسداران بوو بۆ پزیشکان سەبارەت بە کەسانی دەوروبەری و ترسی دەستێوەردان و کاریگەریی کەسانی وەک زەریف لە سەر پزیشکیان. لە ڕاستیدا میدیاکانی سوپای پاسداران ئاگادار لە کەسایەتیی لاواز و بێ‌دەسەڵاتی پزیشکیان، نیگەرانن لە کاریگەریی کەسانی نزیک لە ئیسلاحات. شەڕ و ململانەی دەسەڵات کە بۆ سوپای پاسداران وەک گرووپێکی تێرۆریستی مافیایی زۆر گرنگە. هاوکات لەگەڵ ئەم هۆشداری‌دانە هەوڵەکانی ئەم میدیایانە بۆ بێ‌بایەخ نیشاندانی پێگەی سەرۆک‌کۆمار لە چوارچێوەی یاسای کۆماری ئیسلامیدا، بە شێوازی خۆی سەرنجڕاکێشە.

لەم نێوەدا ڕۆژنامەی "جوان"ی سەر بە سوپای پاسداران، لە سەروبەندی ڕێوڕەسمی واژۆکردنی حوکمی حکوومەتیی سەرۆک‌کۆماری مەسعود پزیشکیان لەلایەن ڕێبەری کۆماری ئیسلامییەوە، لە یاداشتێکدا لە ژێر ناوی "آیا تنفیذ تشریفاتی است؟" نووسیویەتی:

سەرۆک کۆمار وەک بەرپرسی بەشی ئیجرایی وڵات بۆ ئەوەی کاروباری خەڵک بگرێتە ئەستۆ پێویستیی بە دەسەڵات هەیە، ئەمەش بەبێ مۆڵەت و ئیزنی "وەلی فەقیهـ" (عەلی خامنەیی) ناکرێت. بۆیە بەشێکی سەرەکیی دەسەڵاتی سەرۆک لەو مۆڵەتەوە سەرچاوە دەگرێت کە لە ڕێگەی ئەم جێبەجێکردنەوە دەردەچێت. بەپێچەوانەی ئەندامانی مەجلیس کە بە پلەی وەکالەت یاسادانان دەکەن، دەسەڵاتی سەرۆک‌کۆمار لە جۆری "بە وەکالەت" نییە، چونکە یەکەم وەکالەتی ئەو کەسانەی نییە دەنگیان پێ‌نەداوە. دووهەم، کەس بە وەکالەت ناتوانیت لە کاروباری گشتی خەڵکدا دەستێوەردان بکات. بە هۆی ئەوەی کە سەرۆک‌کۆمار بریکاری جێبەجێکردنی کارەکانی سیستەمی وەڵایەتی فەقێیە، ئەم واژۆکردنە لە لایەن ڕێبەرییە وە دەیکاتە خاوەنی دەسەڵات لە چوارچێوەی دیاریکراو.

عەلی خامنەیی، لە یەکەم دیداریدا دوای دەستنیشانکردنی مەسعوود پزیشکیان، بەئاشکرا هێڵە سوورەکان و سیاسەتە گشتییەکانی بیرخستەوە و داوای هاوکاریی و هاوئاهەنگی حکومەت و مەجلیسی لە هەڵبژاردنی وەزیرەکاندا کرد.

سەبارەت بە هۆکاری دانانی مەسعود پزیشکیان لەم کاتەدا وەک بریکاری ڕێبەری دەکرێت ئاماژە بە چەند خاڵێکی گرنگ بکرێت. خاڵی یەکەم بە دڵنیاییەوە بارودۆخی ئاڵۆزی کۆماری ئیسلامییە دوای ڕووداوەکانی بزووتنەوەی ژینا. لە گۆڕەپانی نێوخۆدا کۆماری ئیسلامی هەوڵ دەدات بە یارمەتی و شانۆگەری بووکەڵەی ئیسلاحتەڵەبان و باسکردن لە چاکسازی و پێشنیارکردنی هەندێک بابەتی ڕۆژانە و ڕووتین وەک لابردنی فیلتەری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لانیکەم بە ڕواڵەت، بتوانێت سەرنجی بەشێک لە جەماعەتی بێ‌هەڵوێست بۆ لای خۆی ڕابکێشێت. خاڵی دووهەم گەورەکردنەوە و جەختکردن لە بنەچەی تورکی "پزیشکیان"ە کە لە کاتی بانگەشەی هەڵبژاردندا زۆر جەختی لەسەر کرایەوە. نەک هەر کۆماری ئیسلامی بەڵکوو بزووتنەوەی ناوەندگەرای ئۆپۆزیسیۆنیش دەزانێت ئێرانێک کە نوێنەرایەتیی ئیرادەی نەتەوەی فارس و زمانی فارسی و چەند پارێزگایەکی ناوەندی دەکات، لەمێژە لە نێو نەتەوەکانی دیکەی ئێراندا ئێعتباری خۆی لەدەست داوە. پزیشکیان جگە لەوەی کە تورکە، لە کوردستان لە دایک بووە و زمانی کوردی دەزانێت، هاندان بۆ هاوڕێیەتی لە ڕێگای جووڵاندنی کەشی سۆزداری لانیکەم بەشێک لە نەتەوە ئێرانییەکانی ماندوو لە فاشیزم فارسی ناوەندگەرا، دەتوانرێت بۆ کۆماری ئیسلامی بە ئەرێنی دابندرێت.

لە ڕاستیدا کۆماری ئیسلامی هیوادارە بە دانانی سەرۆک‌کۆمارێکی غەیرە فارس کە هەندێک جار بە زمانێکی تر جگە لە فارسی قسە دەکات، پێش بە دووبەرەکیی زیاتر بگرێت. شێوازی دابەشکردنی دەنگەکان بۆ هەڵبژاردن ئاماژەیەکی باشە بۆ ئەم بۆشاییە فراوانە. نزیکەی لە هیچ پارێزگایەکی فارسی زماندا، پزیشکیان نەیتوانی زۆرینەی دەنگ وەدەست بێنێت. بەپێچەوانەوە لە هەموو پارێزگاکانی تورک و کورد (تەنانەت بە کەمترین ڕێژەی بەشداریش) زۆرینەی دەنگەکانی وەدەست هێنا.

لە گۆڕەپانی نێودەوڵەتیدا کۆماری ئیسلامی لە بەردەم تەحەددای بێشوماردایە. دانانی سوپای پاسداران لە لیستی تیرۆریستی لەلایەن کانادا و هەندێک وڵاتانی تر، ترس لە هاتنەسەرکاری کۆماریخوازەکان لە ئەمریکا و کشانەوە لە دانوستانە ئەتۆمییەکان و گوشاری زیاتر لەسەر کۆماری ئیسلامی، داخستنی ناوەندە سیخوڕییەکانی کۆماری ئیسلامی وەک ناوەندی ئیسلامی هامبۆرگ لە ئاڵمان، ئەمانە هەموو ئەو حاڵەتانەن کە کۆماری ئیسلامییان هان دا هەتا جارێکیتر پەنا بۆ کارتی کۆن و ماوەبەسەرچووی ئیسلاحات ببات. وەک دابینکەرێکی بێ ئیرادە کە بەباشی لە ڕۆڵ و پێگەی خۆی تێگەیشتبێت، پێدەچێت پزیشکیان بتوانێت هەڵبژاردەیەکی دروست بێت بۆ کۆماری ئیسلامی و بەیتی ڕێبەری. بەڵام ئایا هەلومەرجی نێوخۆیی و دەرەکی لەگەڵ شیکاریی کۆماری ئیسلامیدا یەک دەگرێتەوە؟

> **شۆڕشی ژینا و ڕووداوەکانی دوای ئەو بە ڕوونی دەریانخستووە کە دووانەی خەڵک و دەسەڵات قۆناغی ململانێی تێپەڕاندووە و چووەتە قۆناغی ڕووبەڕووبوونەوە. ئێستا تەنها شتێک کە بۆ خەڵک گرینگە مردنی حکوومەتە و جگە لەوە هیچ شتێکی حکومەت بۆ خەڵک سەرنجڕاکێش نییە. خەباتی ئاشکرای دایکانی دادخواز کە بێ ترس و دڵەڕاوکێ, قارەمانانە بانگەشەی دژ بە کۆماری ئیسلامی دەکەن، ئاشکراترین دەرکەوتنی ئەم ڕووبەڕووبوونەوەیە**

لە گۆڕەپانی نێوخۆدا دەبێ بە ڕوونی بگووترێت: شۆڕشی ژینا و ڕووداوەکانی دوای ئەو بە ڕوونی دەریانخستووە کە دووانەی خەڵک و دەسەڵات قۆناغی ململانێی تێپەڕاندووە و چووەتە قۆناغی ڕووبەڕووبوونەوە. ئێستا تەنها شتێک کە بۆ خەڵک گرینگە مردنی حکوومەتە و جگە لەوە هیچ شتێکی حکومەت بۆ خەڵک سەرنجڕاکێش نییە. خەباتی ئاشکرای دایکانی دادخواز کە بێ ترس و دڵەڕاوکێ, قارەمانانە بانگەشەی دژ بە کۆماری ئیسلامی دەکەن، ئاشکراترین دەرکەوتنی ئەم ڕووبەڕووبوونەوەیە. ڕاستەقینە ئەوەیە کە تەنانەت بەشێک لەو کەسانەی بە هەر هۆکارێک بۆ وێنە نەبوونی ئۆپۆزسیۆنێکی کارا و لێهاتوو یان لە ژێر کاریگەری میدیایی کۆماری ئیسلامی فریو دراون و بەشدارییان لە هەڵبژاردنەکاندا کردوە، چاوەڕوانی مەرگی کۆماری ئیسلامین. لە گۆڕەپانی نێودەوڵەتیشدا دەبێ بگوترێ هەرچەندە ئەگەری گۆڕانکاریی بچووک و بێ‌بایەخ لەپێوەندی نێوان وڵاتانی ڕۆژئاوا و کۆماری ئیسلامی هەیە، بەڵام زۆر دوورە کە ڕۆژئاوا هەڵوێستی گشتی خۆی بەرامبەر بە ڕژێمی ئاخوندی بگۆڕێت.

بەڵام بێگومان ئەوەی پەردە لە ڕوخساری نەزار و لاواز و درۆینەی کۆماری ئیسلامی لادەبات و بێ ئابڕووی دەکات، نە ڕۆژئاوایە، نە هیچ دەسەڵاتێکی دەرەکی دیکە، بەڵکوو ئەوە سۆز و وشیاری نوێبووەی شەقامەکانە کە بانگەوازی ڕزگاری دەکات و کۆتایی بە چیرۆکی تاڵی کۆماری ئیسلامی دەهێنێت. چارەسەری برینی کۆن و نەخۆشی بێ دەرمانی کۆماری ئیسلامی نە کاری بریکار و دابینکەرێکی کاربەڕێکەر وەک "پزیشکیان"ە، نە هیچ پزیشکێکی دیکە. ئەم نەخۆشییە بێ دەرمانە ڕۆژێک هەم کۆماری ئیسلامی لەنێو دەبات و هەم بریکارە بێدەسەڵاتەکەی

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ڕوانگەی خەڵکی وڵاتەکەوە

خەڵکی ئێران بە تەواوی پێکهاتە جۆراوجۆرەکانیەوە باشتر لە هەر ڕەوت و لایەنێکی دیکەی دژبەران و دۆستانی کۆماری ئیسلامیی ئێران، ئەم ڕێژیمەیان ناسیوە و لە ماهییەت و کردەوەکانی شارەزان. زیاتر لە ٤٥ ساڵە گەلانی ئێران بە ڕەپێشگرتنی هەر چەشنە ڕەفتار و ڕێکارێکی سیاسی، ئەم نیزامە ئیدئۆلۆژیکە تەواویەتخوازەیان تاقی کردۆتەوە. هەر لە هاودەنگبوونییەوە بگرە تا ناڕەزایەتیی نەرم، بەشداریی لە هەڵبژاردنەکانی و زۆر جاریش بایکۆت و "نا" وتن، بەرەنگاریی چەکدارانە و ناڕەزایەتیی جەماوەری لە سەر شەقامەکان، خەڵکی ئەم وڵاتە لە ماوەی ئەم زیاتر لە ٤٥ ساڵەدا بە بێ ڕاوەستان خاوەن هەڵوێست و ڕەفتاری مانادار بووە.

کە دەڵێین "خەڵکی ئێران"، لە هەرکام لەم ڕێکارانەی کە ئاماژەمان پێکردن بە پێی کات و زەمەن، ئەم "خەڵکی ئێران"ە مانای جیاواز دەدات. لێرەدا مەبەست لەم ئاماژەیە بە "خەڵکی ئێران" یا "گەلانی ئێران" ئەوەیە کە باس لە هێزێک لە یەکگرتوویی بەرانبەر بە نیزامێک بکەین کە وەک وترا بە هەموو شێوازێک لە لایەن ئەم خەڵکەوە تاقی کراوەتەوە.

لە دوای بزووتنەوەی ژیناوە ڕوونتر دەتوانین باس لە "خەڵکی ئێران" یا "گەلانی ئێران" لە پێوەندی لەگەڵ ڕووبەڕووبوونەوەی "زۆرینە"ی ئەم "خەڵکە" یان "زۆرینە"ی ئەم "گەلانە" بەرانبەر بە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران بکەین و لە هێز و کاریگەرییەکانیان تێ‌بگەین.

بزووتنەوەی ژینا کە پەردەی لەسەر گۆڕانکارییەکی قوڵی کۆمەڵایەتی لە کۆمەڵگەکانی ئێران لا دا و بە بەرزکردنەوەی درووشمی ژن.ژیان.ئازادی ئەم گۆڕانکارییە زاتییەی لە خۆدا دەرخست، یەکێک لە پەیامە گرینگەکانی ڕاگەیاندنی ئاکامی هەموو ئەو تاقیکارییانە بوو کە لەسەر کۆماری ئیسلامی کرابوو. ئاکامێک کە لە ویژدانی زۆربەی هەرە زۆری خەڵکی وڵاتدا دانی پێدا نرا، ئەویش تێپەڕینی یەکجارەکی لە کۆماری ئیسلامیی ئێران بە هەموو ڕەوت و باڵەکانییەوە بوو.

خەڵکی ئێران لە دوو هەڵبژاردنی مەجلیسی شوڕای ئیسلامی و سەرۆکۆماری کە بە ڕیز لە مانگی ڕەشەممەی پار و پووشپەڕی ئەمساڵدا بەڕێوەچوون و ڕووداوی کەوتنە خوارەوە یان خستنەخوارەوەی هێلیکۆپتێری سەرکۆکۆماری پێشووی ڕێژیم ئیبراهیم ڕەئیسی‌دا، ئەم پەیامەی بزووتنەوەی ژینایان دووپاتە و چەند پاتە کردەوە. لە هەردوو هەڵبژاردنەکان‌دا زۆرینەی خەڵک بە نەچوونە سەر سندووقەکانی دەنگدان، وتیانەوە کە نەک هەر پەرلمان و سەرۆککۆمار، بەڵکوو ڕێژیمیان لە تەواویەتی خۆیدا ناوێ. لە ڕەوتی مردنی ڕەئیسی‌یش، جیا لە لایەنگرانی دەسەڵات و ڕێژیم، "خەڵکی وڵات" ئەگەر لە ڕووی عورف و ئەخلاقەوە بۆ پێخۆشبوونی مردنی، شایی و گۆڤەندیان نەگێڕا، بەڵام نیشانیان‌دا کە "زۆریشی کۆڵ پێوە هەڵناگرن".

ئێستا مەسعوودی پزیشکیان بە کەمترین دەنگی خەڵک، سەرۆککۆماری ڕێژیمە و بە ڕواڵەت هەم لە ڕەوتی تەبلیغاتەکانی سەرکۆماری و هەم ئێستا وا خۆی نیشان دەدات کە "لانیکەم دەنگی ناڕەزایەتییەکانی خەڵکی بیستووە و پێویستە گۆڕانکاری بکرێ". هیچ گومان لەوەدا نیە کە ڕێژیم لە تەواویەتی خۆی‌دا بە جەنابی پزیشکیشیانەوە پەیامی خەڵکیان لە بزووتنەوەی ژینا و هەڵوێستی خەڵکیان لە هەڵبژارددکان‌دا بیستووە و بینیوە و خودی هێنانی پزیشکیان و دەرچواندنیشی، ئاکامی ڕەفتار و پەیامی ڕوون و لێبڕاوانەی خەڵکە. بەڵام پەیام و هەڵوێستی خەڵک ڕوو بە کۆماری ئیسلامیی ئێران زۆر گەرەتر و بەهێزتر لەوەیە کە ڕێژیم پێی وابێ دەتوانێ لە زەرفێکی چووکە و بێ‌دەسەڵاتی وەک "دەوڵەت" و "سەرۆکەکەی" لە یاسا و ڕێساکانی نیزام‌دا، وڵامێکی بۆیان هەبێت.

پێگەی "دەوڵەت" و دەسەڵاتەکانی "سەرۆکی دەوڵەت" و کابینەکەی لە حکومەتی کۆماری ئیسلامی‌دا، لە سێبەری زەبەلاحی ئەوپەڕی دەسەڵاتداریی ڕێبەری نیزام، ئەوە نیە کە بتوانێ پەیام و داخوازییەکانی خەڵک لە خۆی‌دا بکاتە هێزێک بۆ گۆڕانکاریی بنەڕەتی کە خەڵکی ئێران و گەلانی ئەم وڵاتە بیری لێ دەکەنەوە.

هەر لە ماوەی یەک دوو حەوتووی ڕابردوودا کە هێشتا پزیشکیان سوێندنی یاسایی نەخواردوە و عەلی خامنەیی "ئەرک و دەسەڵاتە نەبووەکانی پێ "تەنفیز" نەکردوە"، پاشماوەی دەوڵەتی ڕەئیسی چەندین گەڵاڵەی دژ بە خەڵک و بۆ تۆڵەکردنەوە لە خەڵک، پەسەند کرد و دەزگای دادوەریی ڕێژیم خێرا و بە ئامانج، حوکمی قورس و لەسێدارەدانی بەسەر چەند کەس لە چالاکانی کورد و نەتەوەکانی دیکەدا سەپاند و حوکمی لەسێدارەدانی چەند کەسی جێبەجێ کرد. ئەوە لە کاتێک‌دایە کە سەرۆککۆماری تازە ئەو هەمووە باس لە دادپەروەری و دژایەتی لەگەڵ توندوتیژی دەکات، لەسەر هیچکام لەم کار و بڕیارە ناڕەوایانە تەنانەت نەهاتە قسەش.

بۆیە هەروەک لە پانتاییەکی بەرینتر لە جاران و ساڵانی پێشوو خەڵک بڕیاری خۆی لە سەر تەواویەتی ئەم نیزامە داوە و بە پێی ئاکامێک کە لە تاقیکارییەکانی خۆی لەسەر ئەم ڕێژیمە وەریگرتووە، لە دوورە دیمەنی تێکۆشانی سیاسیی خەڵکی ئێران و گەلانی ئەم وڵاتەدا بۆ گەیشتن بە سەربەستیی و ڕزگاریی لەدەست دیکتاتۆری، هیچ دەرفەتێک بۆ کۆماری ئیسلامی نەماوەتەوە.

قاسملوو زیاتر لە ناوێک و پتر لە زەمەنێک

زانیار حوسێنی

لەسەر دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو، زۆر وتار و بابەت نووسراوە و زۆر کەسایەتیی بەرچاو و دیاری وڵاتانی ڕۆژاواییش لەسەری دواون؛ قاسملوو ناوێکی ئاشنایە بۆ هەموو ئەو تێکۆشەرە سیاسییانەیە دژبەری دەسەڵاتی پاشایەتی پەهلەوی بوون و هەروەتر بۆ هەموو ئەو ئازادیخوازانەی کە دژبەری دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئێران بوون و هەن. هیچ مرۆڤێکی سیاسی و ئازادیخوازی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بە تایبەتی لە ئێران نییە قاسملووی نەناسیبێ؛ هەر لە چەپەکان و ڕاستەکان و هەر چین و توێژێکی تایبەتی لە جیهانی سیاسەتی ئێراندا.

هەر نووسەر، ڕۆژنامەنووس و ڕووناکبیرێک کە تیشکی خستبێتە سەر ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و ڕووداوەکانی شەش دەیەی ڕابردوو لەم ناوچەیە بە گشتی و لە ئێران بە تایبەتی، بەبێ سێ‌ودوو ناوی قاسملوو، وتارەکانی و لێدوانەکانی هاتۆتەوە بەرچاو و سەرنجی ڕاکێشاوە. ئەوەش خۆی پرسیارێکی شیاو و جێگەی ئاماژەیە کە بۆ چی ناو و یاد و ڕەوشتی قاسملوو وەک چەترێکی بەهێز و گەورە، باڵی بەسەر ئەم ناوچەیەدا کێشاوە و هیچ ناوێک توانایی بەربەرەکانی لەگەڵ ناو و یاد و ڕەوشتی ناوبراوی نییە؟ بۆچی قاسملوو تێکەڵ بە لایەلایەی نیوەشەوانی دایکان و پەند و ئامۆژگارییەکانی بابەکان و خەون و خولیاکانی لاوانی کورد بووە؛ بەشێوەیەک کە هیچ گۆشە و کەناری مێژووی کورد نییە کە قاسملووی لێ نەدۆزییەوە.

لەڕاستیدا قاسملوو ئەندێشەکەی، ناوەکەی و فکرەکەی وەک دەزوویەک وایە دەنکەکانی تەسبیح لەلای یەکتری ڕادەگرێ؛ ئەو ڕەمزی نادیاری یەکگرتوویی و لێکبەستراوەیی کوردە.

ڕاستە دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو، یەکێکە لە دەیان ڕێبەری بلیمەت و کۆڵنەدەری کورد کە هەتا دوا هەناسەکانی ژیانی لەسەر بیر و بڕوای خۆی مایەوە و بۆ ڕزگاری و ئازادی گەلی کورد تێ‌کۆشا و خەونی مەزنی دەستەبەرکردنی گشت مافە زەوتکراوەکانی ئەو میللەتە غەدرلێکراوەی لە زێهن و فکردا بووە، بەڵام بۆ چی قاسملوو وەک ئەستێرەیەکی پڕشەنگداری نێو ئاسمانی ڕێبەرانی کوردە کە سەرنجی بینەران و سەیرکەرانی ئەو ئاسمانە زیاتر بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ؟

کۆتری ئاشتی کە هەڵۆی شاخەکانی زاگرۆس بوو لە بەرامبەر دوژمندا، مەسیحی کوردانە؛ قاسملوو نەتەنیا سەرۆک و سیاسەتمەدار و ڕێبەری گەلی کوردە بەڵکوو وەک وانەیەکی پووخت و تەواوە بۆ ژیان و هێمایەکە کە دەکرێ لە هەموو بەشەکانی ژیان وەک نموونە و ئۆلگوو چاوی لێ بکرێ. ئەو بە فکری، قسەکانی و ڕەوشتی فێری کردین کە ژیان بە هەموو شیرینی و خۆشییەوە، ئەوەندەی بایەخ نییە کە بە ئازادی و سەربەستی تێپەڕی نەکەین و ئەوەندەی بایەخ و گرینگی بە ڕزگاری، ئازادی و ماف داوە کە مەگەر ئۆکسیژن لە ژیاندا هەتا ئەو ڕادەیە بایەخ و نرخی هەبێ؛ قاسملوو جگە لە ڕێبەرێکی کاریزما، ڕێبەرێکی مەعنەویشە.

بوودابییەکان باوەڕیان وایە کە ئاگاهی هاتۆتە قالبی مرۆڤەوە و بۆتە بوودا و مەسیحییەکان دەڵێن کە عیسا گەورەترین نیشانەی خودایە و لەلای کوردەکان، قاسملووبوون لووتکەی مرۆڤایەتی و دێمۆکراسی و ژیانی بەختەوەرانەیە.

ئەو لەکاتێکدا بە تاران و خومەینیی گوت نا، کە دەگمەن کەسێک لەکاتی ئاوا هەستیاردا و لە دۆخێکی وەها ئەستەمدا، وەها بوێرییەکی هەیە بیر لە وشەیەکی لەمجۆرە بکاتەوە؛ لەم کاتەدا کە خومەینی و دار و دەستەکەی تەواوی گەلانی ئێران و هەموو وڵاتانی جیهانی فریو دا و وەک مەسیح و فریشتەی ڕزگاریدەری خەڵک و ناوچەکە دەرکەوت، ئەوە دوکتور قاسملوو بوو کە لە بەرامبەریدا ڕاوەستا و بە دەنگێکی دلێر و بە پشتئەستووریی میللەتی کورد بە خومەینگکووت نا، تۆ نە تەنیا فریشتە نی، بەڵکوو جەلادێکی خوێنمژی!

دوکتور قاسملوو بە پێچەوانەی شەپۆلی سیاسی سەرشەقامەکانی ئێران و نێو میدیاکان و سیاسەتی ناوچەیی و نێودەوڵەتی زۆر زوو نێوەرۆکی فکر و زێهنیی خومەینی و مەلاکانی تارانی بۆ دەرکەوت و گەلی کوردی لەم دۆخە ئاگادار کردەوە. بە شانازییەوە کورد تەنیا گەلی ناو ئەم چوارچێوە جوگرافییە بوو کە لە دەسپێکی هاتنە سەرکاری ڕژیمی کۆماری ئیسلامی بە هەموو ڕێفراندۆم و ڕاپرسییەکان نای کووت و هەتا ئێستاش لەسەر ئەم سیاسەتە دارێژراوەی کاک دوکتور قاسملوو بەردەوامە.

لەکاتێکدا کە دەسەڵاتی خومەینی لە تاران دەرگای هەر جۆرە دیالۆگ و پێکهاتن و سازانێکی داخست و فیتوای جیهادی بە دژی گەلی کورد دا و خوێنی کورد و ماڵ و گیان و ژیانی کوردی بە حەڵاڵ پێناسە کرد، د. قاسملوو لێرەدا گوتی ئێمە شەڕمان ناوێ، بەڵام ئەوان شەڕیان بەسەردا سەپاندین. پێغەمبەری ئاشتی لەپێناو چارەسەرکردنی ئاشتییانەی پرسی کورد، گیانی خۆی بەخت کرد بەڵام دڵ و مێشکڕەشەکانی تاران و جەماران، ئێستاش هەر باوەڕیان بە ئاشتی و ماف و پرسی کورد نەهێناوە. چوون هەتا ئێستاش فیتوای جیهادی خومەینی بەدژی کورد بەردەوامە؛ هەرچەند بە فەرمی باسی ناکەن بەڵام لە کردەوە و سیاسەتەکانی ئەم دەسەڵاتە کوردکوژە، ئەم ڕاستییە دەردەکەوێ کە بە هەموو شێوەیەک هەوڵی خۆیان دەدەن کورد بتوێنەوە و لە شوناس و پێناسەکانیان پاکیان بکەنەوە و بەشێک لەم پرۆژەیە بە ستاندنی ڕۆژانەی گیانی ڕۆڵەکانی کورد ئەنجام دەدەن. ڕاپەڕینی ژینا باشترین بەڵگە بوو بۆ دەرکەوتنی ڕووخساری تاران بەرامبەر بە گەلی کورد.

بە هاتنی قاسملوو بۆ جیهانی پڕ لە ستەم و داگیرکاری کوردان، چەند خاڵی بەهێز هاتنە ئاراوە و ئاڵوگۆڕێکی بنەڕەتی قووڵ لەنێو هەناوی شۆڕش و بەرگری و تێکۆشانی ئەم میللەتەدا پەیدا بوو کە بریتین لە:

١- فراوانکردنەوەی بازنەی تێڕوانین: دوکتور قاسملوو یەکەم ڕێبەری کوردە بە شێوەیەکی زۆر ئاکادمیک و لە هەمانکاتدا سیاسییانە، چاوی لە پرس و کێشەکانی کورد لەسەر ئاستی جیهان دەکرد و لە پرس و ململانێ نێودەوڵەتییەکاندا دەیڕوانییە ناوچەی ئاڵۆزی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و لەمیشەوە ڕۆ دەبوە نێو کێشە و ئاڵۆزییەکانی کورد لە نێو وڵاتە پێکهاتووەکانی لەدوای جەنگی جیهانی دووەم؛ ئەمجۆرە نیگا و ڕوانینە وای کرد کورد بەتایبەتی سیاسەتڤانانی کورد بە ڕوانگەیەکی دروست تر و واقعبینانە تر، بڕوانە پرسی کورد و لە مەنتقی ئێحساسییەوە بەرەو مەنیتقی ئەقڵانییەوە هەنگاو هەڵبنێنەوە.

٢- ڕاهێنانی سیاسی بە قسە و بەکردەوە: دوکتور قاسملوو یەک لەم سیاسەتڤانە وشیار و لەڕادەبەر ئاگایانە بوو کە هەوڵی دەدا بە شێوەیەک کار و چالاکییە سیاسییەکانی بەرەو پێش بەرێ کە بە جۆرێک بەشێک بێ لە ڕاهێنان و وانەی سیاسی و ئەمەش لە قسەکانی و لە هەڵس و کەوتیشیدا بەدی دەکرێ.

٣- چاندنی تۆوی دێموکراسی: یەک لە کارە گرینگ و شوێندانەرەکانی دوکتور قاسملوو، دووبارە چاندنەوەی تۆوی دێموکراسی بە شێوازی مۆدێڕن و سەردەمیانە لە چوارچێوەی سیاسەتی ڕۆژانەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دابوو؛ ئەوە بوو بە هۆی ئەوەی کە لە نەبوونی دەوڵەت و دەسەڵاتی کوردی لە کوردستان، حیزبی دێموکرات جگە لە بەرپرسایەتی سیاسی، بەرپرسایەتی کۆمەڵایەتی و کەلتووریش وەئەستۆ بگرێ و لە ڕێگەی جۆراوجۆرەوە بۆ ئەم بوارانە بە شێوەی جیدی هەوڵ بدات و تێ بکۆشێ.

٤- جێگیرکردنی ئێتیکی سیاسی: یەک لە کارە دەگمەن و ناوازەکانی دوکتور قاسملوو کە بەڕاستی دەکرێ وەک شاکارێکی هونەری لە دنیای سیاسی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا سەیر بکرێ، جێگیرکردنی ئەخلاقی سیاسی بوو لە هەموو کات و زەمەنێکدا؛ تەنانەت لەم کاتانەی کە پێبەندبوون بەم ئەخلاقە سیاسییە بۆ حیزبی دێموکرات لەپێناو بەرژەوەندی گشتیدا بە گران تەواو بووە. ئەخلاقی سیاسی لە دێپارتمانی فکری دوکتور قاسملوو جێگەی تایبەتی هەبووە و هەمیشە لە قسە و کردەوەکانیدا ئەو بەشە بە ڕوونی دیار و بەرچاو بووە؛ بۆ نموونە لە شەڕی سێ مانگەی کوردستاندا کە ڕێژیمی جمهوری ئیسلامی دەستی لە هیچ چەشنە جینایەتێک نەدەپاراست و ڕۆحمی بە ژن و منداڵ و خەڵکی سیڤیل نەدەکرد، سیاسەتی ئەخلاقی سیاسی و پاراستنی ئوسوولی شەڕ و یاسای شەڕ لەلایەن پێشمەرگەکان و هێزەکانی حیزبی دێموکرات بە دەستووری دوکتور قاسملوو لە لووتکە دابوو و ئەوە یەک لە سەدان بەڵگەی مێژووییە کە بۆ کورد و حیزبی دێموکرات جێگەی شانازییە

٥- گرینگیدان بە خوێندن و خوێندنەوە و خۆپێگەیاندن: یەک لەم بەشانەی دوکتور قاسملوو بە بەردەوامی باسی لێوە کردوە و هەوڵی بۆ داوە، خوێندن و خوێندنەوە و خۆپێگەیاندنی ئەندامانی حیزبەکەی و لاوان و هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگەی کوردەواری بوە؛ دوکتور قاسملوو بەباشی لەم بەشە تێگەیشتووە کە بەشێک لە سیاسەتی هەرە بەرفراوانی داگیرکەرانی کوردستان، پێشگرتن لە پێگەیشتن و خوێندنی ئوسوولی و ڕێک و پێکی خەڵک و چین و توێژەکانی کۆمەڵگەیە. بۆیە کاک دوکتور قاسملوو لەسەر ئەو بڕوایە بوو لاوانی کورد بەتایبەتی دەبێ زیاتر لە لاوانی میللەتانی دیکە گرینگی بە خوێندن و خۆپێگەیاندن بدەن و ئەم ڕێگەیە بکەن بە پرد بۆ بەختەوەرکردنی خۆیان و میللەتەکەیان لە پێناو ئازادی و ڕزگاریدا.

٦- باوەڕبەخۆبوون و لەسەرپێ بوون: دوکتور قاسملووی لێزان، وردبین و مامۆستا بە باشی ئەم بەشەی هەست پێ کردبوو کە داگیرکەران و دوژمنانی کورد، یەک لەم کەرەستە مەترسیدارانەی وەک ئامراز بەکاری دەهێنن، چاندنی تۆوی باوەڕبەخۆنەبوونی و دەستەوئەژنۆوەستان بووە؛ ئەوان بە پیلان و بەرنامە بە بەردەوامی هەوڵیان داوە کە لە بواری دەروونی و فیکرییە وەها کار لەسەر کورد و کۆمەڵگەی کوردەواری بکەن کە تووشی کێشەی دەروونی، فکری و ئێحساسی بن و لەم ڕێگایەوە ئەم میللەتە کۆنترۆڵ بکەن و کۆتی بکەن. د. قاسملوو لە پەنا ئەم هەموو ئەرک و هەوڵ و تێکۆشانەدا، لەم بەشەشدا زۆر مامۆستایانە هەوڵی دەدا کە شانازی و باوەڕبەخۆبوونی ئەم میللەتە لەسەرپێ ڕا بگرێ و وەبیریان بێنێتەوە کە ئەم میللەتە بە هەزاران ساڵە میللەتێکی زیندوو و لەسەر پێ بوە و بەم شێوەیە کەرامەت و باوەڕبەخۆبوونی گەڕاندەوە بۆ میللەتەکەی و لەسەردەمی ناوبراودا، هیچ کوردێکت بەدی نەدەکرد کە شانازی بە کوردبوونی خۆیەوە نەکات و بەوپەڕی بوێری و لەخۆباییبوونەوە لە بەرامبەر دوژمن و داگیرکەراندا ڕانەوەستێ.

٧- پێشکەوتنی ئاگایی سیاسی گەلی کورد: یەکێک لە هەرە خزمەتە گەورەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە گشتی و دوکتور قاسملوو بە تایبەتی بە گەلی کورد، ئەوەیە ئەم میللەتەیان لەبواری ئاگایی سیاسی و لەسەرهێڵبوون وەپێش خستووە؛ بەشێوەیەک کە میللەتی کورد لە ئێستادا کە دەوڵەتی نییە و هاوکات کە لەلایەن چوار دەوڵەتی داگیرکەری جینایەتکار دەچەوسێنرێتەوە بەڵام لە ئەم میللەتە سێحەب دەوڵەتانە وشیارتر و ئاگاترن. ئەمەش بە هاتنەپێشی ڕووداوە سیاسی، کۆمەڵایەتی و کەلتوورییەکان بە ڕوونی دەردەکەوێ؛ پشتگیریکردنی کوردانی دابەشکراو و پارچەپارچەکراو لە یەکدی یەک لەم نموونانەیە و ڕاپەڕینی مەزنی ژیناش نیشاندەری لووتکەی ئاگایی و وشیاری میللەتی کوردە کە جیهانی هێنایە سەر هێڵ و بووە مایەی شانازی و ڕێزگرتنی هەموو جیهان لە کورد و کوردستان.

٨- پتەوکردنی هێڵی نیشتمانی لە هەمبەر هێڵی حیزبی: د. قاسملوو بە لەبەرچاوگرتنی ئەزموون و وانەکانی کۆماری کوردستان و فکرییەتی پێشەوا قازی محەممەد لە سەردەمی حکومەتی کۆماری کوردستان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا، بەباشی و ڕوونی هێڵە نیشتمانییەکانی دیاری کرد و کردی بە بەشێک لە سیاسەتە گشتییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و لە ئێستادا ئەو سیاسەتە بووەتە بەشێک لە تێفکرینی سیاسی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش؛ بەشێک لەم سیاسەتە دەڵێ کە بە بێ گوێدان بە سنوورە دەسکردەکان، کوردەکان دەبێ هاوکاری یەکتر بکەن بە هەر جۆر و شێوەیەک کە بۆیان دەلوێ. لە هەمانکاتیشدا بە هۆی دابەشبوونی کورد بەسەر چوار وڵات و بوونی چوار جۆر سیاسەتی داگیرکاری، باشتر وایە کە کوردی هیچ بەشێک دیخالەت لە شێوازی خەباتی کوردەکانی بەشەکەی تر نەکات مەگەر بە مەبەستی هاوکاریکردن و یارمەتیدان و لە هەمانکاتیشدا لە پێناو بەرژەوەندی ئەم بەشەی کە بۆی تێ‌دەکۆشین، لەگەڵ داگیرکەرانی دیکەی کوردستان تێکەڵاو نەبین کە ببێتە خەسار بۆ بەشەکە یان بەشەکانی دیکەی کوردستانی دابەشکراو.

لەڕاستیدا پتەوکردن و پەرەپێدان بە سیاسەتی پاراستنی بەرژەوەندی نیشتمانی لە کاتێکدا کە نیشتمانت دابەش کراوە و هیچ دەوڵەتێکت نییە، یەکێک لە ئەرکە هەرە قورس و ئەستەمەکانە کە لە هەمانکاتدا لە زۆربەی ئەرکەکانی تر گرینگترە؛ دوکتور قاسملوو ئەم هێڵە نیشتمانییانەی وەک سیاسەتێکی نەگۆڕ و گشتی هێنا ئاراوە و لە ئێستادا ئەوە بووەتە بەشێک لە ڕەوشتی سیاسی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

کاتێک چاو لە ژیاننامە و لێهاتووییەکانی کاک دوکتور قاسملوو دەکەین، ئەو بەشە دیارەمان دێتە بەرچاو کە ناوبراو لە هەر زانستێکدا کە پێوەندی بە پرسی کوردەوە بووە یان پێویست بووە لەسەری ئاگایی هەبێ بەجوانی لێی شارەزا بووە و هەوڵی داوە فێری ببێ؛ بۆ نموونە سیاسەت، ئابووری، زمانەوانی و کار و چالاکی مەیدانی، تەشکیلاتی و سازمانی و هتد. لە ڕاستیدا ئەمەش وایکردوە کە هەر تاکێک و ڕۆڵەیەکی کورد ئۆلگوو و هێمایەکی باشی هەبێ بۆ خۆ پێگەیاندن و سەرکەوتوویی لە ژیاندا و هاوکات تێکۆشان لە پێناو ئامانجەکانی میللەتەکەی دا؛ کاتێک هێندێک دوورتر ڕادەوەستی و سەیری دیمەنی ئەو کەسایەتییە گەورە و هەڵکەوتووە دەکەی، تەنیا یەک ئەرتەشی یەک کەسیت دێتە بەرچاو کە بەتەنیایی بەقەرا قەندیل بوێر و بەهیمەت و بەلیمەت بووە!

لە تاڵیادی ٣٥مین ساڵوەگەری تێرۆرکردنی دوکتور قاسملوو و هاوڕێیانی کە لەسەر مێزی وتووێژ بۆ چارەسەرکردنی پرسی کورد، گیانی خۆیان پێشکەشی بارەگای ئازادی کرد، پرسیارێک فکر و دڵ و دەروونی هەر تاکێکی کورد بەخۆیەوە سەرقاڵ کردوە و وەک خۆرە بەر بۆتە گیانی؛ ڤییەن کەنگێ دەیهەوێ ڕۆحی برینداری میللەتی کورد بە لەبەرچاوگرتنی یاسا بۆ ئیجرای عەداڵەت لە هەمبەر تێرۆری کاک دوکتور قاسملوو و هاوڕێیانی، تیمار بکات و پەڵەی سەرشۆڕی لەسەر لەشی دێموکراسی وەڵاتی خۆی خاوێن بکاتەوە و لابەرێ؟ چوونکە ڕوح و کەرامەتی کوردان لەم تاڵیادەدا دوو جار ڕووشا و خەوشدار کرا؛ جاری یەکەم بە تێرۆری سەرکردە و ڕێبەرانی و، جاری دووهەم بە گوێنەدان بە وانەکانی دێموکراسی بۆ گەڕاندنەوەی سەروەری عەداڵەت لەلایەن ڤییەنەوە!

جیهانی نوێ، ئینترنێت و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان

خوێندنەوەیەکی شیکاری بۆ دۆخی ئیستای بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان

فواد خاکی بەیگی

پێشەکی

لە نیوەی دووهەمی دیەی ١٩٩٠ بەدوا کەڵکوەرگرتن لە ئینتێرنێت لە بوارەکانی ئابووری، سیاسی و کۆمەڵایەتی لە وڵاتانی گەشەسەندوو و تا ڕادەیەک وڵاتانی لەحاڵی گەشە ڕووی لە زیادبوون کردوە. کاریگەری ڕوو لە گەشەی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، ئاڵوگۆڕی بەسەر بزووتنەوە ۆمەڵایەتییەکانیشدا هێناوە. ئینتێرنێت بە لەخۆگرتنی چینێکی بەربڵاو لە ئەکتەر و چالاکانی سیاسی کۆمەڵایەتی لە دونیای مەجازی (و سایبرنتیکی) خۆی، لەلایەک بۆتە کەرەسەیەک بۆ بانگەشە و بڵاوکردنەوەی هێماکانی چالاکانی کۆمەڵایەتی جۆراوجۆر و لەلایەکیتر سەرچاوەیەکی گرینگی بۆ دانی زانیاری چالاکانی سیاسی بە خەڵک و هاندەرێکی گرینگی هەڵسوکەوتی ڕەخنەگرانە و هێنانە سەر هێڵی دەنگە نارازییەکان لە جیهاندا بە ئەژمار دێت و، هەر بۆیە دەکرێ بڵێین ئینتێرنێت گرینگترین دەرکەوتن و هێمای هێز، نمادینی شوناس‌سازی و ڕێکلام لە سەردەمی نوێیە و سیاسەت و ئاڵوگۆڕی سیاسی تا ڕادەیەکی بەرچاو پشت بەستوو بەو تۆڕە بەربڵاو و جیهانییەیە. لەو ڕاستایەدا ئەو وتارە پڕژاوەتە سەر پرسی ئاڵوگۆڕی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە سەردەمی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان. بەر لەوەی بپڕژێینە سەر بابەتە سەرەکییەکان پێویستە کۆمەڵێک چەمکگەلی جێگای مشتومڕ واتا وێب ٢.٠، ڕاگەیاندراوە کۆمەڵایەتییەکان، تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و دیموکراسی بەشداری پێناسە بکرێن.

پێناسەگەلی زۆر لە ڕاگەیەنراوە کۆمەڵایەتییەکان هەیە، بەڵام ناسراوترینیان کاپلان و هانلینن کە ڕاگەیەنراوە کۆمەڵایەتییەکان بەو شێوەیە پێناسە دەکەن: "ڕاگەیەنراوە کۆمەڵایەتییەکان کۆمەڵە بەرنامەیەکی لەسەر بنەمای ئینتێرنێتن کە لەسەر بناغەی ئایدیۆلۆژی و تێکنۆلۆژی وێب ٢.٠ دامەزراون و ئیمکانی دامەزران و ئاڵوگۆڕی بابەتی داڕێژراو و سازکراو لە ڕێگای بەکارهێنەر پێکهێناوە". ڕاگەیەنراوە کۆمەڵایەتییەکان دەکرێ لە حەوت گرووپی سەرەکیدا ڕیزبەندی بکەین: تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، وێبلاگ، ویکی، پادکێسێت، فروم، کامیونێتەکانی بابەتی و میکرۆبلاگەکان.

> **میسر و توونس دوو وڵاتن کە شۆڕشی کۆمەڵایەتی تێیاندا سەرکەوتن، لەو وڵاتانە هاوئاهەنگی چین و توێژەکان و کردەوەی ئاڵوگۆڕخوازانە لە ڕێگای تۆرە کۆمەڵایەتییەکانی گەورەی وەک تویتێر و فەیسبووک بەرنامەڕێژی بۆ کرا. تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەو نێوانەدا خێراکەر و ڕێکخەری ئاڵوگۆڕەکان بوون نەک دەست پێکەری جموجۆڵ و ڕاپەڕین. ڕۆڵی فەیسبووک و تویتێر لە ڕاپەڕینەکانی بەهاری عەرەبی بە چەشنێک پڕ ڕەنگ و بەرچاو بوو کە بەشێک لە لێکۆڵەران وەک هەواڵنێری ڕۆیتێر لە چەمکگەلی وەک شۆڕشی فەیسبووکی و یان شۆڕشی تویتێری بۆ ئاماژە بە ڕاپەڕینەکان کەڵکیان وەردەگرت**

تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە ئەندامانیان ئیجازەی دانان و سازکردنی لاپەڕەی شەخسی و دامەزرانی پێوەندی و سازکردنی تۆڕ لەگەڵ هاوڕێیانی ئانلاینیان دەدەن. وێبلاگەکان کە ناسراوترین جۆری ڕاگەیەنراوە کۆمەڵایەتییەکان بە ئەژمار دێن، ڕۆژنامەگەلی ئانلاینن کە بە بابەتە نوێیەکانی بەکارهێنەران بەڕۆژ دەبنەوە. ویکی‌یەکان سایت گەلێکن کە بە بەکارهێنەران ئیجازەی زیادکردن و بژارکردنی بابەتەکانیان دەدەن و بابەتی سازکراویان بەرهەمی بەشداریی ئەندامانە. پادکێسێتەکان فایلگەلی دەنگی و ویدیۆیین کە توانای هاوبەشکردن لە ئینتێرنێتیان هەیە. فرومەکان کە لە سەردەمی بەر لە دایکبوونی چەمکی ڕاگەیەنراوە کۆمەڵایەتییەکان چالاکییان هەبوو، بۆشایی هێنانە بەرباس و وتوویژ لە بوارگەلی جۆراوجۆریان پڕ کردبۆوە. (کامیۆنێتەکان ئیمکانی بەڕێوەبەری و هاوبەشی‌کردنی جۆرێکی تایبەت لە نێوەرۆک وەک وێنە، فایلی ویدیۆیی، دەق یان لینک پێکدێنن. میکرۆبلاگەکان کە تێکەڵەیەک لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و وێبلاگی بچووکن، بە کورتەبابەتی بەکارهێنەران بەڕۆژ دەبنەوە.

بەو شێوەی کە لە پێناسەی سەرەوە دەردەکەوێ تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان یەکێک لە جۆرەکانی ڕاگەیەنراوە کۆمەڵایەتییەکانن. تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان پێکهاتوو لە تاکەکان یان ڕێکخراوەکانن کە لەڕێگای یەک یان چەند جۆر خولیای تایبەت پێکەوە گرێ دراون؛ پێوەندیگەلی وەک خۆشەویستی، خزمایەتی، بەرژەوەندیی هاوبەش، ئاڵوگۆڕی ماڵی، خولیای تایبەت بە بابەتێکی باوەڕی هاوبەش، زانست و هونەر. شەنوکەوکردنی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و لێکدانەوەی تیۆریەکانی بەردەست بۆمان ڕوون دەکەنەوە کە سەرەکیترین تێبینی لە هەر تۆڕێک، پێوەندییە.

"بوید" و "ئێلی سوون" تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەو شێوەیە پێناسە دەکەن:

تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان خزمەتگوزاری لەسەر بنەمای وێبێکن کە ئەو ئیمکانە بە خەڵک دەدەن بتوانن:

١- لە چوارچێوەی سیستمێکی دیاریکراو پرۆفایلگەلی هاوبەش و نیوە تایبەت دروست بکەن.

٢- لەگەڵ ئەو بەکارهێنەرانەی لە سیستم‌دان ئاڵوگۆڕی بۆچوون و زانیاری بکەن.

٣- لیستی پێوەندییەکانی خۆیان و ئەوانەی لە سیستم‌دان، ببینن.

بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان یەک لە تایبەتمەندییە بەرچاوەکانی دونیای مۆدێرنن لانیکەم لە کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدەوە بەو لایە مێژووی دەوڵەتە مۆدێرنەکان بە کارتێکەری بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان تێک هەڵکێشراون. لەو بارەوە "جانستۆن" لە پەرتوکی "بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی چیە؟" پێ دادەگرێ کە بزووتنەوەکان دەبێ بە دووانەی دەوڵەتە مۆدێرنەکان دابندرێن. بە بۆچوونێکی تر دەرکەوتنی دەوڵەتی مۆدێرن هاوکات لەگەڵ ئەکتەرێکی گرینگ و تێکەڵاو و بەردەوامێکی دیکە بووە بە ناوی بزووتنەوە کۆمەڵایەتیی هاوچەرخ. بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان هەمیشە لە بەستێنی دوڵەتەکان ڕوو دەدەن؛ پێوەندی دوولایەنە و چالاکانەیان هەیە و پالەپەستۆ دەخەنە سەر یەکتر. کێشە ئەوەیە زۆربەی نوخبەی سیاسی دەسەڵات بەڕاحەتی دەستاودەست ناکەن. لە دەرەنجامی شکڵگرتن و سازبوونی هاودەنگی، هاودڵی و وەزاڵەهاتنی خەڵک بە درێژایی مێژوو بۆ لەهەمبەر یەکدا ڕاگرتنی نوخبەی سیاسی لەگەڵ خەڵکی ئاسایی و خستنە بەرباسی داخوازی و داواکارییەکانی کۆمەڵگە یەک پێداویستی بووە.

بۆ بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان پێناسەگەلی زۆر کراوە بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی بریتییە لە ڕێکخراوێکی تەواو شکڵگرتوو و دیار کە بە مەبەستی بەرگری یان بەربڵاوتر کردن و یان بە ئامانجی تایبەت بە ڕیزبەندی و پێکهاتەکان ئەندامانی ڕادەگات. هەروەها، بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی هەوڵی بەکۆمەڵ بۆ بەرەوپێش بردنی بەرژەوەندی هاوبەش یان دابینکردنی ئامانجی هاوبەش لە ڕێگای کردەوەیەکی بەدەر لە پانتایی دامەزراوە فەرمییەکان دەدات. دۆناتلا لاپوورتا و ماریۆ دیانی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانیان بەو شێوەیە پێناسە کردوە: "هاودەنگ‌بوونی تۆڕگەلی نافەرمی کارلێکی تاکەکانی گرووپەکان و ڕێکخراوگەلی پێکهاتوو لەسەر بناغەی باوەڕی هاوبەش و هاوپێوەندی کە لە ڕێگای کەڵکوەرگرتنی بەردەوام لە جۆرە جۆراوجۆرەکانی دەنگ هەڵبڕین و خۆپێشاندان لە دەوری بابەتگەلی جێگای ناکۆکی و مشتومڕ. هەموو ئەو پێناسانەی بۆ بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان خراویتنە ڕوو خاڵگەلی هاوبەشیان هەیە، ئەو خاڵە هاوبەشانە بریتین لە: "گرووپی سازماندراو لە چالاکان، بوونی ئایدیۆلۆژی تایبەت و هەوڵدان بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ یان ڕاگرتنی بەشێک لە دامەزراوەی کۆمەڵگە. لەو پێوەندییەدا هەوڵدان بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ یان ڕاگرتنی بەشێک لە دامەزراوەکانی ئاماژەپێکراو. بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەکرێ ئاوا پێناسە بکرێن: گرووپێکی تەواو ڕێکخراو و سازماندراو لە چالاکان کە لە ڕێگای شێوازە جۆراوجۆرەکانی کردەوەی بەکۆمەڵ لە پێناو گەیشتن بە ئامانجێک یان کاریگەری لەسەر ئاراستە کۆمەڵەکان بۆ وەدەستهێنانی ئاسایی کۆمەڵگەن". بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان جیاواز لە ئەحزابی سیاسی و گرووپەکانی فشارن، ئەحزابی سیاسی ڕێکخراوێکی تەواو بۆرۆکراتیک و ڕێکوپێکن کە مکانیزمگەلی تایبەتیان هەیە بۆ ئەندامگیری و هەوڵ دەدەن لەڕێگای شێوازەکانی دیموکراتیکی وەک هەڵبژاردن دەسەڵات بەدەستەوە بگرن. لەحاڵێکدا بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان نەکەوتوونەتە داوی بۆرۆکراسیی نوێ، ئەوان بە لەبەرچاو گرتنی ئایدیۆلۆژییەک وەک لووتکە و کۆڵەکەی تێفکرینی تایبەت لەپێناو پێکهێنانی بەستێنی گشتی دیموکراتیک و هەوڵی بردنە ژێر پرسیاری مەشرووعیەتی نیزامەکان و ئاڵوگۆڕی بنەڕەتی بۆشایی ژیان دەدەن.

گۆشەنیگاکانی گەشبینانە

خێرایی کەڵکوەرگرتن لە ئینتێرنێت لە چالاکییەکانی سەردەم و خاڵە بەهێزەکانی بۆ چالاکی دەگات بە گەشبینی دیجیتاڵی. گەشبینی دیجیتاڵ هیوادارە کە سرووشتی هێز لە تۆڕەکانی دیجیتاڵ بگۆڕێ بە سرووشتی هێز لە دونیای واقعی، بۆوەی کە تۆڕەکانی دیجیتاڵ زیاتر لە هەر کاتێک لەگەڵ ژیانی ئێمە تێکاڵاون. لایەنێکی دیکەی گەشبینی دیجیتاڵ ئاماژە بەوە دەکا کە بەکارهێنەران بەها و واتای تێکنۆلۆژی لەگەڵ چۆنیەتیی کەڵکوەرگرتن لێی دروووست دەکەن. بۆ وێنە کەڵکوەرگرتن لە پلاتفۆرمێکی ڕابواردن وەک یوتیوب بۆ ڕاگوازتنی بابەتی سیاسی جێگرەوە. بەو شێوەیە گۆشەنیگای گەشبینانە داهاتوویەکی باشتر و دادپەروەرانەتر دەخەنە بەردەست و وەک کەرەسەیەک بۆ دەستڕاگەیشتن بۆو داهاتوویە ئەو تواناییە دەدات بە بەکارهێنەری ئاسایی واتا بخولقێنێ. گۆشەنیگاگەلێک کە باوەڕیان بە گەشبینی دیجیتاڵ هەیە لایەنە بەهێزە و باشەکانی ئینتێرنێت بۆ چالاکانی بەکۆمەڵ دێننە بەرباس کە ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکان، بە جیهانی بوونی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و ڕێبەری ئاسۆیی لەخۆ دەگرن.

ئەلف- ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکان

گرینگترین کارکردی ئینتێرنێت لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی نوێ ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکان و هاودەنگ کردنی چالاکانە. بۆوەی کە ئینتێرنێت یارمەتیدەری ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکان بێ پێویستە پێشتر دوو قۆناغی شوناس سازی و پێکهێنانی تۆڕی پێک هێنابێ. ئینتێرنێت توانایێکی زۆری هەیە بۆ سازکردنی شوناسی بەکۆمەڵ. بە پێکهێنانی پێوەندی، ئاڵوگۆڕی زانیاری و باوەڕەکان لە فەزای سایبرنتیکیە کە شوناسگەلی تاک و کۆمەڵی خاوەن باوەڕی هاوبەش دەتوانن بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی دامەزرێنن. هەروەها ئێستا سازکردنی تۆڕ هۆکارێکە بۆوەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان هێزێکی کۆمەڵایەتی سەرووتریان هەبێ بە بەراورد لەگەڵ ئەحزاب و گرووپی سودمەند. تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بریتین لە پێوەندی دولایەنە، پێوەندییەکانی ناو ڕێکخراوەیی، باوەڕ و ڕێساکەگەلی هاوبەشن کە بۆ پێکهێنانی نەزم و دیسیپلین لەناو بزووتنەوە و ڕاکێشانی چالاکان و لایەنگران گرینگییان هەیە. وا وێدەچێ ئێستا بەکەمکردنی متمانەی گشتی بە سیاسەت، بزووتنەوە کۆمەڵایەتی و ڕێکخراوە نادەوڵەتییەکان ڕۆڵی سەرەکییان لە ڕێکخستنی هەڵسوکەوتی نارەزایەتی و نیشاندانی نارەزایەتی لە کۆمەڵگە دیموکراتیکەکان هەبێ. لە نیوەی دووهەمی ١٩٩٠ بەدواوە ئینتێرنێت لە هاندان و ڕێکخستنی نارەزایەتی بەربڵاوی نەتەوەیی، ناوچەیی و جیهانی چ بەشێوەی سەرهێڵ لە فەزای سایبرنتیکی و چ بەشێوەی واقعی لە کۆمەڵگە جۆراوجۆرەکاندا کاریگەری بەرچاوی هەبووە. ئینتێرنێت بە گەیاندنی زانیاریی خێرا لە بواری کێشەگەلی توندی کۆمەڵگەی بەشەری، گەیاندنی هێماکانی نارەزایەتی و بزواندنی هەست بە کردەوەی نارەزایەتی بەربڵاو ڕۆڵگێڕ بووە. بۆ وێنە لە ڕێکخستنی نارەزایەتی دژی ڕێکخراوی تیجارەتی جیهانی لە سیاتێل لە ساڵی ١٩٩٩ ئینتێرنێت ڕۆڵی گرینگی لە گەیاندنی زانیاری بە خەڵک و هاندانیان بۆ نارەزایەتی و خۆپێشاندان دژی دانیشتنی ئەندامانی ڕێکخراو هەبوو. چالاکانی سیاسی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە ڕێگای پۆستی ئێلێکترۆنیک توانیان نوێنەر و چالاکانی بەرچاو لە گرووپەکان لە سیاتێل لە دەوری یەک کۆ کەنەوە بۆ وێنە دەکرێ ئاماژە بە بەشداریی نوێنەری ڕێکخراوەکان یان یەکیەتییەکانی کرێکارانی بەشێک لە وڵاتان، نوێنەرانی بزووتنەوەی ڕاستی ڕادیکاڵی پۆپۆلیست لە ئورووپای ڕۆژاوا و باکوور، نوێنەری گرووپ و بزووتنەوەکانی ژیانی سرووشتی، مافی مرۆڤ و لایەنگرانی سوڵح بکرێ. لە بەهاری عەرەبییش ڕاگەیەندراوەکان و تۆڕی کۆمەڵایەتی نوێ-یوتیوب، تویتێر، فەیسبووک- وێرای وێبلاگ نووسانی ئانلاین و تەلەفۆنی هەمراە لە پێکهێنانی پێوەندی، هاوئاهەنگی و چاوەدێری جەرەیانی خۆپێشاندان لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناڤین و باکووری ئەفریقا ڕۆڵی سەرکییان هەبوو. میسر و توونس دوو وڵاتن کە شۆڕشی کۆمەڵایەتی تێیاندا سەرکەوتن، لەو وڵاتانە هاوئاهەنگی چین و توێژەکان و کردەوەی ئاڵوگۆڕخوازانە لە ڕێگای تۆرە کۆمەڵایەتییەکانی گەورەی وەک تویتێر و فەیسبووک بەرنامەڕێژی بۆ کرا. هەڵبەت پێویستە ئاماژە بەوەش بکرێ کە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەو نێوانەدا خێراکەر و ڕێکخەری ئاڵوگۆرەکان بوون نەک دەست پێکەری جموجۆڵ و ڕاپەڕین. ڕۆڵی فەیسبووک و تویتێر لە ڕاپەڕینەکانی بەهاری عەرەبی بە چەشنێک پڕ ڕەنگ و بەرچاو بوو کە بەشێک لە لێکۆڵەران وەک هەواڵنێری ڕۆیتێر لە چەمکگەلی وەک شۆڕشی فەیسبووکی و یان شۆڕشی تویتێری بۆ ئاماژە بە ڕاپەڕینەکان کەڵکیان وەردەگرت.

ب- بەجیهانی بوونی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان

لە سەردەمی بەجیهانی‌بوون

درێژەی بۆ ل ١٠

هەگبەی شاخ و شۆڕش

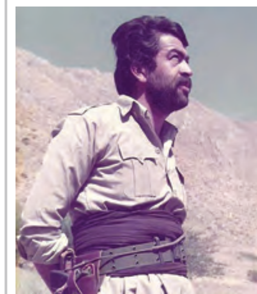

ڕەوەزێک به شانی مێرخاسێکەوه

شەهید عومەر قەیتەران

برایم چووکەڵی

مارشی هەستبزوێن و دڵگری ڕادیۆی دەنگی کوردستان کە ڕستەی هیوابەخشی "سەرنج بدەن سەرنج بدەن"ی بەدوا دا دەهات، بۆ ڕۆڵەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران و دۆستانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی گەلەکەمان موسیقایەکی دڵنەواز و ئاهەنگێکی بەگوێ ئاشنا بوو. هەموو جارێ کە ڕادیۆی کوردستان لەنێو خەبەرەکاندا ئەو مارشەی لێ دەدا گوێگرانی ڕادیۆ شاگەشکەی شادی و دڵخۆشی دەیگرتن و دەیانزانی کە پێشمەرگە قارەمان و کارزانەکانی حیزب سەرکەوتنێکی گەورەتریان لە خەبات دژی دوژمنانی ئازادیدا وەدەست هێناوە.

لە ئاکامی کارامەبوون و قاڵبوونەوەی خەباتگێڕانی حیزبەکەماندا هەمیشە خەڵکی دڵ پڕ لە ئاواتی کوردەواری زیاتریان گوێ لە نرکەی دلێرانەی "سەرنج بدەن سەرنج بدەن" بووە و زۆرتر دڵیان بە خەبەری سەرکەوتنی ڕۆڵە پێشمەرگەکانیان گەشاوەتەوە. بێ لەخۆباییبوون دەتوانین بڵێین زۆر مانگی ساڵ و تەنانەت هەموو هەفتە و ڕۆژێکی شاهیدی یەکێک یان چەند سەرکەوتنی گەورەی بەرچاوی کورەکانی گەل و تێکشکانی هێزە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بووین. هەربۆیەش کەم هەفتە هەبووە کە جارێک دووجار ئەم دەنگە دڵپەسەندە بەگوێی ئۆگرانی ئازادی لە کوردستان و سەرانسەری ئێران نەگا. شەهید عومەر قەیتەران یەکێک لەو فەرماندەرانە بوو کە زۆرجار بە عەمەلیاتە گەورەکان سەرنجی هەموو لایەکی بۆ لای هێزەکەی ڕادەکیشا و زۆرجار سەرنج بدەنی هەست بزوێن بۆ عەمەلیاتەکانی ئەو ڕۆڵەیەی دێموکرات بوو. لەو دەرفەتەدا یادێک لە خەبات و تێکۆشانی قارەمانی گەلەکەمان شەهید عومەر قەیتەران فەرماندەری هێزی شەهید ئەفشین لە نەغەدە دەکەینەوە.

شەهید عومەر قەیتەران لە ساڵی ۱۳۳۵ی هەتاوی لە گوندی "گردییاقوب" لە ناوچەی شارویرانی مەهاباد لە باوەشی گەرمی بنەماڵەیەکی زەحمەتکێش لەدایک بوو. بەرەبەرە کە گەورە بوو لەگەڵ دەرد و کویرەوەریی ژیانی گەلی کورد بەتەواوی ئاشنا بوو، هەر بۆیە بە ڕەگ و پێستەوە هەستی بە چەوسانەوە دەکرد. کاتێک شۆڕشی گەلانی ئێران سەرکەوت وەک دەرچەدارێکی شۆڕشگێر ڕووی کردە ڕیزی تێکۆشەرانی دیموکراتەوە و وەک پێشمەرگەیەکی دڵسۆز و بە ئینزیبات لە هێزی پێشەوادا دەستی بە تێکۆشانی سیاسی کرد.

عومەر قەیتەران لە ماوەیەکی کورتدا نیشانی دا کەسێکی بەتوانایە و بە هەموو وجوودییەوە لە خزمەت نەتەوەکەیدایە. هەر بۆیەش زوو جێگای خۆی لەنێو دڵی هاوسەنگەرانی و خەڵکی ناوچەدا کردەوە و بەدڵ وگیان خۆشیان دەویست. ئازایەتیی ناوبراو بوو بەهۆی ئەوە کە بە جێگری لکی دووی هێزی شەهید پێشەوا دیاری کرا. عومەر قەیتەران بە بەشداری لە چەندین عەمەلیاتی سەرکەوتووانە توانی لەو بەرپرسایەتییە ڕووسوور بێتەدەر و بەحەق توانی بە سەداقەت و ئیمان ئەرکەکانی بەڕێوەبەرێ. بۆیە ساڵی ۱۳٦۰ لەلایەن حیزبەوە وەک جێگری هێزی شەهید ئەفشین لە ناوچەی نەغەدە دیاری کرا. لە ماوەی کاری جێگری هێزیشدا چەندین عەمەلیاتی سەرکەوتوانەی بەڕێوە برد و، توانایی ولێهاتوویی وکارزانی لە کاری نیزامیدا بووە هۆی ئەوە ساڵی ۱۳٦۳ی هەتاوی لەلایەن دەفتەری سیاسییەوە بە فەرماندەری هێزی شەهید ئەفشین دیاری بکرێ.

فەرماندە قەیتەران لەو پۆستەشدا توانی ئەرکە پیرۆزەکانی بە ڕێکوپێکی بەڕێوە برد، چەندین عەمەلیاتی قارەمانانەی وەک: جادەی پەسوێ، گوندەکانی مەحمەشە و ماسوێ، شەڕی نێو شاری نەغەدە، جادەی پەسوێ – مەهاباد، شەڕی چیای قەسرێ، قەڵاتە ڕەش، شەڕی بابەکراوێ وکێلێ، جادەی نەغەدە – مەهاباد، پایەگای دەشتی قوڕێ، پایەگای قەڵاتەسوور، پایەگای کەڵەکۆک و شەڕی گەرگولی سەرێ و خوارێ نموونەیەکی چووکەن لەو حەماسە و قارەمانەتییەی بە فەرماندەیی ناوبراو لە ناوچەکانی نەغەدە و مەهاباد بەڕێوە چوون.

شەهید عومەر لە ڕۆژی یەکەمی پێشمەرگایەتیی تا کاتی شەهیدبوونی ڕۆڵی فەرماندەیەکی گێڕا کە جگە لە ئەرکی پیرۆزی پێشمەرگایەتی. کەسێکی کۆمەڵایەتی و خەڵک خۆشەویست بوو، ڕێزی بۆ خەڵک دادەنا و خەڵکیش ڕیزی تایبەتیان دەگرت. بەجۆرێک کە لەو ناوچەیە لە هەموو بارێکەوە ببووە کۆڵەکەیەکی قایم و جێگای متمانە و باوەڕی خەڵک و حیزبەکەی.

شەهید عومەر فەرماندەی بەجەرگ و ئازای گەلەکەمان هەمیشە لە سەنگەری یەکەمدا هاوڕێیانی ڕێنوێنی و فەرماندەیی دەکرد. ناوی ئەو بۆ هەموو پێشمەرگەکان و خەڵکی خۆڕاگری نەغەدە ناوێکی ئاشنا و لەسەر زارو زمانان بوو. شەهید عومەر زۆرجار دەیگوت "دەبێ خۆمان ئامادە بکەین و بتوانین بەربەرەکانی بکەین و نەهێڵین ئێستا کە لە مەیدانی ڕووبەڕوو لەگەڵ دوژمنێکی دڕندەداین نەتوانێ زەبرمان لێ بدا، پیلانەکانی پووچەڵ بکەینەوە، ئەگەر هەرکات دەرفەتیشی هێنا بە حەولی خۆمان ڕێگا نەدەین زەربەمان لێ بدا بۆیە هەمیشە بە وشیاری و زیرەکی هەڵسوکەوت بکەین."

ڕۆژی ۳۱ی خەرمانانی ساڵی ۱۳٦٤ی هەتاوی هێزەکانی ڕێژیم هێرشیان کردە سەر گوندی گەرگولی نەغەدە. ڕۆڵەکانی دێموکرات بەرپەرچی دوژمنیان داویەوە. پاش چەندین سەعات زەبرێکی باشیان لە دوژمن وەشاند، بەڵام بەداخەوە لەو شەڕەدا عومەر قەیتەرانی قارەمان خوێنی تێکەڵ بە خوێنی ۸ قارەمانی دیکە بە ناوکانی: سەلاح خاکی، ڕەحمان شیخاڵی، مەحەممەد ساوجبلاغی، سەید عەلی تەریتە، قەرەنی ڕەسووڵی، ڕەسوول عەرەب، محەممەد ڕەسوولپوور و برایم مەحموودی بوو و چوونە ڕیزی کاروانی شەهیدانی کوردستان.

یادیان هەرمان و سەنگەری خەباتیان ئاوەدان.

سەرۆک‌کۆمارێکی بێ‌فەڕ

حەسەن قارەمانی

کاتێک سەرۆکێکی نوێ سوێندی یاسایی دەخوات، زۆرجار هیواکان لەنێو دانیشتووان بۆ ئاراستەیەکی نوێ و پێشکەوتن لە سیاسەتدا زۆر دەبن. بەڵام لە ئێراندا کە دەسەڵاتی سیاسی بەتوندی لەلایەن سەرکردایەتیی ئایینییەوە کۆنترۆڵ کراوە، ئەم هیوایانە بێ‌بنەمان. ڕێوڕەسمی دەستبەکاربوونی سەرۆک‌کۆماری نوێ بەڕوونی ئەوە دەردەخات کە چەندە شوێنی مانۆڕدان و هەڵسووڕان سنووردارە بۆ سەرۆک‌کۆمارێک کە ناچارە لەژێر نیسێی دەسەڵاتی خامنەییدا کار بکات.

قەوارەی سیاسیی ئێران لە دەوری خامنەیی، ڕێبەری ڕێژیم دەخولێتەوە کە کۆنترۆڵی تەواوی بەسەر هێزە چەکدارەکان، دەسەڵاتی دادوەری و دەزگاکانی ڕاگەیاندنی وڵاتدا هەیە. ئەم چڕبوونەوەی دەسەڵاتە وای کردوە هیچ سەرۆک‌کۆمارێک لە ئێران ئەگەر بیشیهەوێ نەتوانێ بەبێ ڕەزامەندی خامنەیی قامک لە ئاو ڕۆ بکات.

مەسعوود پزیشکیان، سەرۆک‌کۆماری تازە دیاریکراو بۆ ئێران، لە کاتێکدا وەک دووهەمین پیاوی دەسەڵاتدار سەرکردایەتیی وڵاتێکی خاوەن پێکهاتە سیاسییە ئاڵۆزەکان و کێشەی ڕەگداکوتاو دەگرێتە ئەستۆ، کە هەر لە دەسپێکی کارەکەیدا ڕووبەڕووی ئاڵنگاریی زۆر گەورە بووەتەوە. بە سەرنجدان بە دینامیکی سیاسی و چڕبوونەوەی دەسەڵات لە ئێراندا، پرسیاری ئەوەی کە ئایا پزیشکیان شانسی ڕاستەقینەی سەرکەوتنی وەک سەرۆک‌کۆمار هەیە یان نا؟ لێرەدا بە کورتی ئەو هۆکارە تایبەتییانە لە سەر قەوارەی سیاسیی ئێران دەستنیشان دەکەین:

قەوارە و پێکهاتەی سیاسی ئێران

ئێران ڕێژیمێکی تیۆکراسییە و تێیدا ڕێبەری مەزنی کۆماری ئیسلامی -لە ئێستادا عەلی خامنەیی- دەسەڵاتی ڕەهای هەیە. لەو نیزامە سیاسییەدا ئەگەرچی سەرۆک‌کۆمار، سەرۆکی دەوڵەت و ئەنجوومەنی وەزیرانە، بەڵام دەسەڵاتەکانی لەسۆنگەی هەژمۆنیی ڕێبەری باڵاوە بەتوندی سنووردار کراوە. ڕێبەری کۆماری ئیسلامی هەموو جومگە سەرەکییەکانی داهات و دەسەڵاتی وڵاتی بە دەستە و، هەر بڕیارێکی سەرۆک‌کۆمار و دەسەڵاتەکانی دیکەی وڵاتیش بێتوو لەگەڵ ویستی عەلی خامنەیی نەگونجێ، ڕێگری لێ دەکرێ و دەرفەتی بەدیهاتنی نادرێتێ. خامنەیی لە ڕێگەی کۆنترۆڵکردنی ئۆرگانە زلهێزەکانی وەک شورای نیگابان کە سەرپەرشتی هەڵبژاردن و پەسەندکردنی کاندیدەکان و هەروەها مەجلیسی خوبرەگان کە ئەرکەکەی هەڵبژاردنی ڕێبەر و چاودێری کاروباری ئەوە، توانایەکی بەردەوامی نیشان داوە بۆ ئاڕاستەکردنی سیاسەتی وڵات. ئەم ئۆرگانانە پڕن لە ئەندامانی کۆنەپەرستی دڵسۆز بۆ خامنەیی و نەیاری هەر گۆڕانکارییەک کە پێیان وابێت هەڕەشە لە بناغەکانی کۆماری ئیسلامی دەکەن.

پزشکیان و وتاری دەسپێکی کابینەکەی:

مەسعوود پزیشکیان لە وتاری دەسپێکی دەستبەکاربوونیدا جەختی لە دڵسۆزیی لەبن‌نەهاتووی بۆ هەردوو بارەگای خۆمەینی و خامنەیی کرد و ڕایگەیاند ڕێنوێنیەکانی خۆمەینی و خامنەیی سەرمەشقی کار و بڕیارەکانی دەبن. پزیشکیان بە نیشاندانی دڵسۆزی و گوێڕایەڵیی خۆی ئەو سیگناڵەی نارد کە بەنیازی ئاڵنگاری و ملبەملە لەگەڵ دەسەڵات و سیاسەتەکانی خامنەیی نییە، بەوەش چاوەی هیوای هەموو ئەو کەسانەی کوێر کردەوە کە چاوەڕوانییەکی ئەوەیان لە پزشکیان هەبوو.

ئاڵنگارییەکانی ئابوورییەکان

یەکێک لە گەورەترین ئاڵنگارییەکانی پزیشکیان دۆخی ئابووریی ئێرانە. پشتی ئەو وڵاتە لەمێژە بەدەست سزا نێودەوڵەتییەکانەوە چەماوەتەوە، بەتایبەتی ئەو سزایانەی لە سۆنگەی سیاسەتە قەیرانخوڵقێنییەکانی ڕێژیم و پشتیوانی لە تێرۆریزمی نێودەوڵەتی و ناسەقامگیرکردنی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستەوە لەلایەن ئەمریکاوە بە سەر ئەو ڕێژیمەدا سەپێنراون. پزیشکیان پێش دیاریکردنی بە سەرۆک‌کۆمار بەڵێنی چاکسازیی ئابووری و باشترکردنی دۆخی ژیان و گوزەرانی خەڵکی داوە، بەڵام توانای جێبەجێکردنی ئەو چاکسازییانە بەهۆی گەمارۆکانەوە بەتوندی سنووردارە. گەمارۆکان توانای ئەو وڵاتە بۆ بازرگانی نێودەوڵەتی و ڕاکێشانی وەبەرهێنان سنووردار دەکەن، ئەمەش لە بەرامبەردا توانای حکومەت بۆ باشترکردنی ئابووری سنووردار دەکات. بەبێ هەڵگرتنی سزاکان کە ڕاستەوخۆ بە چییەتی و چۆنیەتیی سیاسەتەکانی خامنەیی بۆ مامەڵە لەگەڵ کۆمەڵگەی جیهانی بەستراوەتەوە، ئەستەمە بزانین چۆن دەتوانرێت کەمترین پێشکەوتنێکی بەرچاوی ئابووری بەدی بهێنرێت.

پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان

پزیشکیان لەبواری کاروباری نێودەوڵەتییشدا ڕووبەڕووی ئاستەنگ دەبێتەوە. ساڵانێکی زۆرە پێوەندییەکانی ئێران لەگەڵ ڕۆژئاوا و بەتایبەت ئەمریکا ئاڵۆزی تێکەوتوە. سەرەڕای جەختکردنەوەکانی خامنەیی لەسەر پەرەپێدانی پێوەندییەکان لەگەڵ ڕووسید و چین، بەڵام ئەم وڵاتانە ناتوانن بەتەواوی جێگەی ئەو دەرفەتە ئابوورییانە بگرنەوە کە باشتربوونی پەیوەندی لەگەڵ ڕۆژئاوا دەیهێنێت. ڕووسید و چین لە پشتیوانیکردنی ئێراندا بەرژەوەندی و سنووورداربوونی خۆیان هەیە و پاڵپشتییەکانیان ناتوانێت قەرەبووی ئەو زیانانە بکاتەوە کە بەهۆی سزاکانی ڕۆژئاواوە تووشی بووە.

ئاڵنگارییەکانی سیاسەتی نێوخۆیی

لە نێوخۆشدا پزیشکیان دژایەتییەکی بەرچاوی لەهەمبەر هەر چاکسازییەکدا بەرەوڕوو دەبێتەوە. سیستەمی سیاسیی ئێران پڕە لە فراکسیۆنی بناژۆخوازە کۆنەپەرستەکان کە بەتوندی دژایەتی ئەو گۆڕانکارییانە دەکەن کە پێیان وایە هەڕەشە لە بەها و نەریتە ئیسلامییەکانی وڵات دەکەن. ئەم هێزە کۆنەپەرستانە دەسەڵات و کاریگەرییەکی زۆریان هەیە و پەشی زۆری جومگەکانی دەسەڵات لەو وڵاتەیان پاوان کردوە. ئوسولگەراکان هەر گۆڕانکارییەک کە هەڕەشە لە بناغەکانی کۆماری ئیسلامی بکات بە هەڕەشەیەکی ڕاستەوخۆ بۆ سەر دەسەڵاتی خۆیان دەزانن و بۆ دژایەتیکردنی ئەو جۆرە گۆڕانکاریانە هەرچییەکیان لەدەست بێت دەیکەن.

ئەنجام

شانسی سەرکەوتنی پزیشکیان بۆ گۆڕانکاری ئەگەر بیشیهەوێ بەتوندی سنووردار و نزیک لە سفرە، ئەویش لە سۆنگەی پێکهاتەی سیاسیی وڵات، ئاڵنگاری ئابووری و پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان. ناوبراو هەرچەندە بەڵێنی چاکسازی و باشترکردنی داوە، بەڵام بێگومان بەشێکی تەنیا بۆ کۆکردنەوەی دەنگ و هێنانی خەڵک بۆ سەر سندووقەکانی دەنگدان بووە، ئەگینا لە ڕاستیدا بەهۆی دەسەڵاتی زاڵی خامنەیی و ئەو هێزە کۆنەپەرستانەی دژایەتی گۆڕانکاری دەکەن، دەستەوەستان و زەبوونتر لەوەیە بتوانێ پەل ببزێوێت.

داهاتووی شێری ماڵەوە و ڕێویی دەرەوە

ئەلبورز ڕووبین‌تەن

یەکێک لە پەراوێزەکانی کوشتنی ئیسماعیل هەنیە لە تاران و لە کاتێکی وەهادا دەرکەوتنی لاوازیی ئێران لە پاراستنی گرینگترین میوانیەتی، بە شێوەیەک کە تەنانەت نازانرێ چۆن بووە! ئەو لاوازییە وەک ڕاستییەکی کۆماری ئیسلامی لە لایەن زۆر چاودێرەوە باسی لێ دەکرێ، هەر وەکو ڕۆژنامەنووسێکی تورک ئێران بە بەبری کارتۆنی، یان هەمان پاڵەوان فس فس دەشوبهێنێ.

ئەو لاوازییە بە جۆرێک زەق بۆتەوە کە هەموو تێچووەکانی ڕێژیم بۆ پڕۆپاگەندەی کردۆتەوە بە هیچ، ئیتر نەک دوژمنەکانی کۆماری ئیسلامی بەڵکوو تێرۆریستانی سەر بە ڕێژیمیش لەو لاوازییە ترسێکی زۆریان ڕێ نیشتووە، چونکە ڕووبەڕووی ئەو پرسیارە بوونەتەوە کە ئەگەر لە تاران و لە نێوەڕاستی ماڵە پارێزراوەکانی سوپای پاسداران و لە ژوری نووستندا پارێزراو نەبن، ئەدی لە شوێنەکانی دیکە دەبێ دۆخیان چۆن بێت؟

لاوازیی ڕێژیم بە نیسبەت نەیارانی دەرەوە و وڵاتانی بیانی هەر تایبەتمەندییەکی کۆماری ئیسلامی نییە، بەڵکوو هەموو نیزامە سیاسییەکانی پێش لە کۆماری ئیسلامییش زەبوون و لەهەمبەر هەر هێرشێکی دەرەکیدا بێدەسەڵات و دەستەوەستان بوون. ئەوەش تایبەتمەندیی عەجەم، مەبەست دەوڵەتەکانی ناوەندیی ئێرانە کە وێڕای هەموو دڕەندەییەکانیان بە نیسبەت نێوخۆ، گەوهەری شێوازی حوکمڕانیی ئەوانە. لە کۆتاییدا ئەوەش دەردەکەوێ لە نێوخۆش ناتوانن بە دڕەندەیی تا سەر بەردەوام بن، بەڵکوو دەسەڵاتی ئەو بەبرە کارتۆنیە بە دەستی خەڵک دەڕووخێ، دەسوتێنرێ و دەبێ بە خوڵەمێش.

مێژووی ئێران پڕە لەو ڕاستیانە، قاجار کە لە بەرانبەر وڵاتانی بێگانەدا هەمیشە لاواز و زەلیل بوون، لە نێوخۆ زوڵم و تێرۆر و کوشتنیان کردبووە "تەدبیری دەوڵەتداری". ڕەزاخان کە بووە پاڵەوانی خەیاڵیی شاپەرستان، چەند دەیە بە توندترین شێوە لەگەڵ خەڵکی نێوخو جووڵایەوە و، هەرچی هونەر و دەرفەت و هێزیان هەبوو، لە ئەرتەشدا بەکاریان هێنا. بەڵام نەک یەک شەو لە بەرانبەر هێرشی وڵاتانی بیانی لە سەرەتای شەڕی جیهانیی دووەمدا خۆی نەگرت، بەڵکوو هەر بە بڵاوبوونەوەی پەڕی کاغەز و ئاگاهیی نووسراوە داڕووخا و، تەنانەت یەک سەربازی بۆ بەرگری نەما. ئەوە بوو بریتانیا و ڕووسیا ئەو پاڵەوانە خەیاڵییەی ناسیۆنالیستی فارسەکانیان دوور خستەوە و ئێرانیان وەک شووتی لە نێوخۆیاندا دابەش کرد. ئەوە لە دۆخێکدا بوو کە پێشتر یەک سەربازی ڕەزا شا دەیتوانی هەرچی پێی خۆشە بە خەڵکی بکات، بە تایبەتی لە کوردستان.

حەمەڕەزای کوڕی ڕەزا قەزاقیش هەر هەمان ڕێچکەی بابی گرتە بەر. لە نێوخۆ دیکتاتۆرێک بوو دڕندە. ساواکێکی دروست کردبوو کە کوشتنی خەڵکی بەلاوە وەک خواردنەوەی ئاو بوو، بەڵام لە بەرانبەر وڵاتانی دەروەدا داماو و زەلیل، بەجورێک لە یەکەمین مەترسیدا، نەک جارێک و دووجار، چەندین جار ئێرانی بە بنەماڵەوە بەجێ دەهێشت، هەتا دواجار بۆ هەمیشە هەڵات.

محەمەدڕەزاشا لەسەر تەختی خونکاری دیپلوماتە بیانییەکان هەڕەشەیان لێ دەکرد و ئەوەی پێیان خۆش با بە سەریاندا دەسەپاند. ئەو جێژنی ۲۵۰۰ ساڵەی شاهەنشایی بەڕێوە برد بۆ ئەوەی بڵێ ۲۵۰۰ساڵە بە شکۆوە حوکم دەکەن، لە کاتێکدا لە ئاوارەیی و بێ وڵاتیدا دەوروبەری بەدوای دوو میتر خاک بوو جەستەی مردووی تێدا بشارنەوە. لە کاتێکدا پێشتر ساواکی حەمەڕەزا ئێرانی پان‌وبەرینی بۆ خەڵک کردبووە زیندانێکی دوو میتری.

کۆماری ئیسلامی لەو بوارەدا هەر کارەساتی خوڵقاندوە. ئەوان کە بە ناوی سەربەخۆیی ئێرانەوە هاتن، بە دووڕوویییەوە لە ژێرەوە گوماشتە و "ماموری" ئەم وڵات و ئەو وڵات بوون، بە جورێک جارێ لە پێشدا خومەینیی ئایدیالیان نامەی بۆ ئەمریکا دەنارد کە من دژی بەرژەوەندیی ئێوە نیم بەڵام لە سەرەوەش هاواری مردن بۆ ئەمریکایان بەرز دەکردەوە و خەڵکیان پێ فریو دەدا، هەر ئەو کۆماری ئیسلامی کە لە نێوخۆ بە تێرۆر و سەرکوت توانیویەتی هەتا ئێستا خۆی ڕاگرێ لە دەرەوەش بە فرۆشتنی ئێران بە چین و ڕووسیە و وڵاتانی دیکە دەیهەوێ تەمەنی خۆی درێژ بکاتەوە. هەر ئەو کۆماری ئیسلامییەی ڕۆژانە کۆڵبەران لە سەر سنورەکان دەداتە بەر دەستڕێژ، بەڵام ناتوانێ ژوری خەوی خۆشی لە بەرانبەر فیشەکی بێگانەدا بپارێزێ.

ماوەتەوە بڵێین خەڵکی ئێران و ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستەقینەی ڕێژیم بە خەباتێکی سەرکەوتوو و ئیرادەی یەکگری زۆر ئاسان دەتوانن بەسەر ئەو پاڵەوان فس فسەدا سەر بکەن و دوای ڕووخانیشی بە ئاسانی بۆ هەموو لایەک ڕوون دەبێتەوە و دەبێتە پرسیار کە ئەوە بوو ئەو ڕێژیمەی ئاوا خەڵکی دەتوقاند و بانگەشەی بەهێزیی دەکرد؟!

***

چەند بڕگەیەک لە ٧٩ ساڵ خەباتی پڕ لە شانازی

ناسر سالحی‌ئەسل

دامەزرانی "حیزبی دێموکراتی کوردستان"، لە سەر بناعەی تەشکیلاتی کۆمەڵەی "ژکاف" بە هیممەتی پێشەوا قازی و کۆمەڵێک لە ڕووناکبیر و ئازادیخوازانی کورد، لە ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢٤ی هەتاویدا، خاڵێکی وەرچەرخان بوو لە مێژوویی خەباتی سیاسی و نەتەوایەتی گەلی کورد بە گشتی و ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە تایبەت و سەرەتایەک بوو لە پێکهێنانی حیزبێکی سیاسی، پێشکەوتوو و مودێرندا. لەو ڕۆژەوە حیزبی دێموکرات وەک حیزبێکی سیاسی _ نەتەوەیی و دێموکراتیک هاتە گۆڕپانی خەبات و تێکۆشانەوە و خۆی وەک نوێنەری تێکڕای چین و توێژەکانی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕاگەیاند. لەم ڕووەوە حیزبی دێموکرات لە نێو ڕووداوە سیاسییە گرنگ و چارەنووسسازەکانی مێژوویی سیاسیی هاوچەرخی کوردستاندا، ڕۆڵی دیاری هەبووە و وەک حیزبێکی خاوەن هەڵویستی جەماوەری، پێشەنگی جووڵانەوەی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بووە. هەروەها سیاسەت و هەڵویستەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران سەبارەت بە چارەسەرکردنی پرسی مافە سیاسی و نەتەوەیەتییەکانی کورد بە گشتی و ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە تایبەت، لە مێژوویی سیاسی خەباتی ڕەوادا، بۆ دابینکردنی مافی سیاسی و نەتەوایەتی، بایەخی تایبەت و گرنگیی خۆی هەیە.

لێرەدا بە کورتی ئاماژە بە هێندیک بڕگەی گرینگی مێژوویی-سیاسی و پڕ لە سەروەریی و شانازی حیزبی دێموکرات دەکەم:

– دامەزرانی کۆماری کوردستان، بە خاڵێکی وەرچەرخان لە مێژوویی خەباتی سیاسی کوردستان بە گشتی و لە مێژوویی سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا بەتایبەتی دادەنرێت. چونکە دامەزرانی کۆماری کوردستان، لە هەلومەرجێکی مێژوویی، سیاسی و کۆمەڵایەتی نەتەوەی کورددا بوو. چونکە لە هەر چوار پارچەی کوردستان نەتەوەی کورد ڕووبەڕووی ئاسیمیلاسیۆن ببۆوە. ڕاگەیاندنی دەوڵەت_نەتەوە لە لایەن ڕەزاشا و کەماڵ ئاتاتۆرکەوە کە هەوڵی یەکدەستکردنی ئەو وڵاتانە لە پێناو دروستکردنی یەک دەوڵەت و یەک نەتەوەیان دەدا، نەتەوەی کوردی خستبووە تەنگانەی تواندنەوەوە، کە دەبووا پەرچەکرداری بۆ تواندنەوە و لە پێناو بەرگری لە شوناسی نەتەوەیی خۆیدا هەبا. لە وەها بارودۆخێکدا، ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان باشترین وەڵام بوو بۆ بەرپەرچدانەوەی توانەوەی نەتەوەی کورد. بۆیە کۆماری کوردستان بوو بە هۆکاریک کە پاش هەرەسهێنان و ڕووخانیشی فۆرمێکی نوێ ناسیۆناڵیزمی کوردی لە هەر چوار پارچەی کوردستان بە دامەزراندنی پارت و ڕێکخراوەی سیاسی مودێرن، بەگوێرەی هەلومەرجی کۆمەڵایەتی و سیاسی هەر کام لە پارچەکان پەرە بستێنن.

– پاش هەرەسهێنانی کۆماری کوردستان و لە سێدارەدرانی سەرکۆمار و هاوڕییانی و گرتن و زیندانی کردنی سەدان کەس لە ئەندامانی حیزبی دێموکرات و نفوزی ساواک لە تەشکیلاتی حیزبی تودەی ئێران، حیزبی دێموکراتی کوردستان، لە یەکەمین کۆنفرانسی خۆیدا لە ساڵی ١٣٣٤ی هەتاویدا لە گوندیکی نزیک مەهاباد، بە هیممەت و تێکۆشانی کادرە لاوەکانی و لەژێر ڕێنوینی کادر لاو "عەبدولرەحمان قاسملوو"، پیوەندی تەشکیلاتی خۆی لە گەڵ حیزبی تودەی ئێران پچراند. پاشان چالاکییەکانی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕێک خستەوە. هەروەها سەرلەنوێ ڕۆژنامەی کوردستانی بە چاپ گەیاندەوە.

– ڕاپەرین و جووڵانەوەی پڕ لە شانازیی چەکدارانەی ساڵەکانی ١٣٤٦-١٣٤٧ هەتاوی بە دژی ڕێژیمی حەمەڕەزاشای پەهلەوی لە بەشێک لە جوغرافیای ڕۆژهەڵاتی کوردستان بڕگەیەکی زێڕینی ئەو قوناغەیە. ئەو جوڵانەوە و ڕاپەرینە چارەنووسساز و شۆڕشگیرانەیە نزیک بە ١٨ مانگی خایاند. ئەو شۆڕشە چارەنووسسازە بە شەهیدکرانی دەیان کادر و پێشمەرگە و ئەندامی ڕێبەری، بە ئەمری ڕاستەوخۆی حەمەرەزا شا لەلایەن ئەرتەشی شای ئێرانەوە دامرکایەوە. سەرهەڵدانی جووڵانەوەی چەکدارانە و شۆڕشگێڕانەی ڕۆڵەکانی گەلی کورد بە ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکرات، کە لە دژی دەسەڵاتی سەرەڕۆی حەمەڕەزاشا بوو، ئەو جووڵانەوەیە یەکەم ڕاپەرینی بەکردەوە لە پاش کودیتای ٢٨ی گەلاویژی ١٣٣٢ی هەتاوی لە کوردستان و ئیران لە دژی دەسەڵاتداریی سەرەڕۆیی و دوورگەی ئارامی حەمەڕەزاشادا بوو. هەر بۆیە ئەو جووڵانەوە چەکدارییە لەلایەک بڕگەیەکی زێڕین لە مێژوویی پڕ لە شانازیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانە و لە لایەکی دیکەوە ئەو جوڵانەوە چەکدارییە بڕگەیەکی پڕشنگداریی مێژوویی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە کە ڕابردوو و ئیستای خەباتی نەتەوایەتی و دێموکراتیکی گەلی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێکەوە گرێدەداتەوە

– گەڕانەوەی دوکتور عەبدولڕحمان قاسملوویە لە ساڵی ١٣٤٩ هەتاوی (١٩٧٠ی زایینی) بۆ کوردستانی باشوورە. پاش گەڕانەوەی دوکتور قاسملوو بۆ کوردستانی عیراق بە مەبەستی بووژاندەوەی تەشکیلاتی حیزبی دێموکرات و دارشتنی قەوارەی حیزب، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بۆ یەکەم جار لە کۆنفرانسی سێهەم و پاشان لە کۆنگرەی سێهەمدا، بوو بە خاوەن بەرنامە و ئەساسنامەی حیزبێکی پێشکەوتوو و مودێرن، کە بە خاڵێکی مێژوویی لە مێژووی خەباتی سیاسی و نەتەوایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دادەنرێت.

شەهید دوکتور قاسملوو وەک ڕێبەر و سکرتیری حیزبی دێموکرات، لە سەر ئەو باوەڕە بوو کە جووڵانەوەی کورد دوو ئەرکی گرینگی دەکەوێتە سەر شان کە بریتین لە:

یەکەم: جووڵانەوەی کورد دەبێ خۆی وەک فاکتۆرێکی سەربەخۆ نیشان بدات. واتا هەموو دونیا ببینێ و قەبووڵ بکا کە جووڵانەوەی کورد لە ئێراندا جووڵانەوەیەکی سەربەخۆیە و پەیوەندی بە هیچ لایەنێکی دەرەکییەوە نییە. دووهەم: پێویستە پرسی کورد بکرێتە ڕۆژەڤێکی نێونەتەوەیی و جیهانی. هەروەها شەهید دوکتور قاسملوو لایەنگری ئاشتی و دێموکراسی بوو و هەوڵیدەدا کە پرسی کورد لە ئێرانی پاش شۆڕشی گەلانی ئێران بە ئاشتی و لە چوارچێوەی دێموکراسیدا چارەسەر بکرێت. بەڵام چونکە ڕێژیمی خومەینی لە ئاشتی و دێموکراسی دەترسا و فەلسەفەی ڕێژیمەکەی لەسەر شەڕ و ئاژاوەنانەوە بونیاد نراوە، هەرگیز ئامادە نەبووە پرسی سیاسی نەتەوەی کورد و گەلانی ئێران لە ڕێگای ئاشتی و دێموکراسییەوە چارەسەر بکات.

– پاش ڕووخانی ڕێژیمی حەمەڕەزاشای پەهلەوی لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاویدا، حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران پێی نایە قوناغێکی دیکەی خەباتی سیاسیی خۆیەوە. لە سەردەمی ڕێژیمی تازە بە دەسەڵات گەیشتووی خومەینیدا، هەلومەرجی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئیران گۆڕانی بنەڕەتیی بە سەردا هات. قوناغی نوێ خەباتی حیزبی دێموکرات لەگەڵ سیستەمێکی ئەزموون‌نەکراو و نەناسراوی ڕێژیمی خومەینی، بۆ وەدیهێنانی مافە نەتەوایەتییەکان گەلی کورد بوو. لە وەها بارودۆخێکدا حیزبی دێموکراتی کوردستان پاش ٣٢ سال خەباتی نهینی و ژیانی ئاوارەیی سەر لە نوێ خەباتی ئاشکری خۆی لە متینگی ١٠٠هەزار کەسیی ١١ی ڕەشەممەی ١٣٥٧ی هەتاوی لە شاری مەهاباد ڕاگەیاند. ڕۆژهەڵاتی کوردستان بۆ یەکەم جار پاش ڕووخانی کۆماری کوردستان تامی ئازادیی ڕاستەقینەی دەچێشت و دەسەڵاتی ناوەندی بە سەرەوەی نەبوو. بەڵام بەداخەوە پاش بێ‌ئاکامبوونی وتووێژی نێوان هەیئەتی نوێنەرایەتی گەلی کورد و ڕێژیمی تازە بە دەسەڵات گەیشتووی کۆماری ئیسلامی، ڕێژیمی خومەینی بڕیاری دا کێشەی کورد لە ڕێگای هێرشی نیزامی و گەمارۆی ئابوورییەوە یەکلا بکاتەوە. هەر بۆیە لە نەورۆزی سالی ١٣٥٨ی هەتاویدا ڕێژیمی خومەینی هێرشێکی بەربڵاوی نیزامی بۆ سەر شاری سنە دەستی پێ کرد. پاشان خومەینی بە دەرکردنی فتوای جیهاد لە ٢٨ی گەلاویژی ١٣٥٨ی هەتاوی بە دژی گەلی موسولمانی کورد، لەشکرکێشی پاسدارانی نەزانی ڕێژیم بۆ کوشتاری ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەست پێ کرد، کە ئەو شەڕە نابەرانبەرە تا ئێستاش لە شێوەی جۆراوجۆردا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەر بەردەوامە.

خاڵی گرنگ و جێگای وردبوونەوە ئەوەیە هەر لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئێراندا حیزبی دێموکراتی کوردستان بە ڕێبەری شەهید دوکتور قاسملوو، یەکەم حیزب لە ئاستی ئێران و کوردستان بوو کە هەوڵە پاوانخوازییەکانی خومەینی و تاقمەکەی بە هەوڵێک بۆ دامەزراندنی دیکتاتۆورییەتی مەزهەبیی وەلایەتی فەقهی لە ئیران لە قەڵەم دا. هەر بۆیە حیزبی دێموکرات ڕێفراندۆمی گۆڕینی سیستەم لە "پادشایی" بۆ دامەزراندنی "کۆماری ئیسلامی"ی بایکوت کرد. بەڵام هەر ئەوکات زۆر لایەنی چەپ و مارکسیزم، ئەو باوەڕەیان لا دروست ببوو کە خومەینی لە دژایەتیکردنی ئیمپریالیزم و بە تایبەت ئامریکا هەنگاو دەنێت و ئەو لایەنە چەپانە بە کردەوە پشتیوانییان لە سیاسەت و هەڵویستەکانی ڕێژیمی خومەینی دەکرد. کاتێک باڵوێزخانەی ئامریکا لە ١٣ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ هەتاویدا لە لایەن تاقمێک بە ناو خوێندکارەوە دەستی بەسەر داگیرا، زۆر لایەن پشتیوانیان لەو حەرەکەتەی خوێندکارانی پێرەوی خومەینی کرد. بەڵام حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە ڕێبەری دوکتور قاسملووی نەمر ئەو کردەوەی ڕێژیمی خومەینی بۆ گرتن و دەسبەسەرداگرتنی باڵویزخانەی ئامریکای مەحکووم کرد و بە کردەوەیەکی دژ بە یاسا و ڕیساکانی نێونەتەوەیی زانی. کە ئێستا بۆتە جێگای ئافەرینی زۆربەی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی کورد و ئێرانی و جهانی پێشکەوتوو.

–لە سەردەمی جیهانی دوو جەمسەری و شەڕی سارد دا، تەنیا ڕێگایەک کە دەنگی خەباتی ڕزگاریخوازی و مافویستیی نەتەوەی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، وەک ڕەمزی خۆڕاگری و مانەوەی شوناسی نەتەوەیی و دەستەبەر کردنی مافە ڕەواکانی بە گوێی جیهان دەگەیاند، خەباتی چەکداری بوو. بەڵام حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە گوتار و ئەدەبیاتی سیاسیی و هێڵەگشتییەکانی حۆیدا، خەباتی چەکداری وەک تاکتیکێکی خەبات چاو لێ کردوە، بۆ گوشار خستنە سەر دەسەڵاتدارانی بڕیاردەری تاران، بە مەبەستی ناچارکردنیان بە هەڵبژاردنی ڕێگای دیالۆگ و وتوویژ، بۆ چارەسەرکردنی مافە سیاسی و نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا لە ڕێگای ئاشتی و وتوویژ و چەسپاندنی بنەماکانی دێموکراسی لە یاسایی بنەڕەتی ئێراندا بووە. بۆیە لە سەردەمی ئیستاشدا کە چەمکەکانی دێموکراسی، مافی مرۆڤ، خەباتی شار و شەقام و ڕاپەرین و شۆڕشی جەماوەری، تەوەر و میحوەری سەرەکی باس و خواستەکانە گەلانی ئێران و خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە و کوردستان وەک پێشەنگی خەباتی شار بۆتە چاو و چرا گەلانی ئێران، سەر چاوەگرتوو لە باوەڕمەندبوون و واقیعبین بوون لە سیاسەت و هەڵویستەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا بووە. ئیستا کە باوەڕمەندبوون بە دێموکراسی و مافی مرۆڤ و خەباتی شار بۆتە فەرهەنگی خەباتی ڕزگاریخوازیی و نەتەوایەتی گەلانی ئێران، بۆ مافە سیاسی و نەتەوایەتییەکانیانە، دەردەکەوێت کە حیزبی دێموکراتی کوردستان هەر لە کاتی دامەزرانی تا ئیستا دووربینترین، واقیعبین‌ترین، پێشکەوتنخوازترین و مودێرنترین حیزب سەر گۆڕەپانی سیاسی کوردستان و ئیرانە بووە کە باوەڕی قوڵی بە خەباتی مەدەنی، شار و شەقام هەیە و هەبووە. هەر بۆیە ئیستاش پاش ٧٩ ساڵ خەبات و تێکۆشان لەپێناو مافی نەتەوایەتی و ئازادی و دێموکراسی، ڕێباز و قوتابخانەی چوارچرا نەک هەر تۆزی کۆنبوونی لێ نەنیشتووە، بەڵکوو وەک ئەستێرەیەکی پرشنگدار لە ئاسمانی کوردستان دەدرەوشێتەوە و وەک گونجاوترین ڕێبازی ڕێگای ڕزگاریخوازیی بۆ نەوەی نوێ شۆڕشی ژینا و گەیشتن بە مافی نەتەوایەتی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە گورەپانی خەباتدا دەرکەوتوە.

وێستگە

٧٩ گەلاوێژ

ئاسۆ مینبەری

لە مێژووی سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا، ٢٥ی گەلاوێژ وەک ڕۆژی دامەزرانی ئەم حیزبە، گرینگییەکی تایبەتی هەیە. ئەم ڕۆژە نەک تەنیا بۆ حیزبی دێموکرات و لایەنگرانی بەڵکوو بەگشتی وەکوو وێستگەیەکی گرینگ لە مێژووی خەباتی ڕزگاریخوازیی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا چاوی لێ دەکرێت، هەر بۆیە هەموو ساڵێک لەم ڕۆژەدا هەوڵ دەدرێت وردبینانەتر لە ڕابردوو چاو لەو مێژووە پڕ هەوراز و نشێوەکەی بکرێت و بە دەرس‌وەرگرن لە نسکۆ و دابڕانەکان و هەروەها ئەزموونە تاڵ و شیرینەکانی مێژووی ئەو حیزبە، هەوڵ بۆ گەشەپێدان و پێشەنگ مانەوەی بدرێت.

حیزبی دێموکرات وەک حیزبێکی خاوەن ئەزموونی نەتەوەیی، خەریکە ٧٩ـەمین ساڵی دامەزرانی خۆی تێپەڕ دەکات و لەم ماوە زەمەنییەدا توانیویەتی وەک حیزبێکی هەڵقوڵاو لە ویست و داخوازی کۆمەڵگەی کوردستان، هەنگاوی بەجێ، جیددی و کارامە لە چوارچێوەی بونیاتنانەوەی کۆمەڵگەی کوردستاندا هەڵ بگرێت. ئەم حیزبە، لە مێژووی خۆیدا، وێڕای کارکردن لەسەر پرسی نەتەوەیی و هەوڵدان بۆ بەدەستەوەگرتنی چارەنووسی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، هیچکات لە پرس و بابەتەکانی دیکەی ئەو کۆمەڵگەیە خافڵ نەبووە و بە بەردەوامی هەوڵی بۆ داوە.

هاوکات لەگەڵ پرسی نەتەوەیی، پرسە جیاوازە کۆمەڵایەتییەکان، پرسی ژینگە، پرسی ئابووری، جوگرافیا و دیموگرافیای کوردستان، پرسی مێژوو و بە سەدان پرسی دیکە لە دەستووری کاری ئەم حیزبەدا بووە و هەوڵی داوە بە گونجاندنی ئەم بابەتانە لە چوارچێوەی پێڕەو و پرۆگرامی خۆیدا کاریان لەسەر بکات. یەکێک لەو پرسانە کە لە بەرنامە و پێڕەوی حیزبی دێموکراتدا لە سەرەتای دامەزرانیەوە، گرینگیی پێ دراوە، پرسی ژنان بووە.

پرسی ژن لای حیزبی دێموکرات، هەمیشە پرسێکی گرینگ و جێی بایەخ بووە و هەر لە گەلاوێژی ١٣٢٤ی هەتاوییەوە هەتا ئێستا کە خەریکە ٧٩ ساڵ بەسەر دامەزرانی ئەم حیزبەدا تێدەپەڕێت، بە بەردەوامی هەوڵ دراوە کاری بۆ بکرێت.

هەوڵ و تێکۆشانی حیزبی دێموکرات لە چوارچێوەی مافەکانی ژناندا، تایبەت بە قۆناغێکی دیاریکراو لە خەباتی ئەم حیزبە نەبووە، بەڵکوو بەرنامەیەکی درێژخایەن بووە کە تا ئێستا بەردەوام بووە و بێگومان بەردەوامیش دەبێ.

ئەوەی کە سەبارەت بە پرسی ژنان لەم حیزبەدا گرینگە، ئەوەیە کە لە هیچ قۆناغێکدا ئەم پرسە پەراوێز نەخراوە و هاوکات لەگەڵ تێکۆشان بۆ پرسی نەتەوەیی، خەبات دژی چەوسانەوەی ژنان و دابینکردنی مافەکانیان، بابەتێکی هەستیار و گرینگ بووە.

شێوازی کار و تێکۆشانی حیزبی دێموکرات لەسەر پرسی ژنان، بە پرۆسەیەکی درێژخایەنی مێژووییدا تێپەڕیوە، بە جۆرێک کە دەتوانین بڵێین، ئەکتی شۆڕشگێڕانەی ژنان لە کۆمەڵگەی ئێستای کوردستاندا، بەرهەمی تێکۆشان و ئەرکوەخۆگریی حیزبی دێموکرات لەمبارەوە بووە. هەر لە یەکەم هەنگاوەکانەوە حیزبی دێموکرات بە دژایەتیکردنی نەریتە ناشیرین و دژەژنەکان هەوڵی دا پشتیوانێکی قایم بۆ ژنان بێت و ئەمەش بە تێپەڕبوونی کات توانی تا ڕادەیەکی زۆر، هەستی متمانە بە خۆبوون بۆ خەبات دژی چەوسانەوە و هەڵاواردن لەواندا زیندوو بکاتەوە.

ئەوەی کە لەم چەند ساڵەی دواییدا لە ژنان بینراوە، ئاکامی ئەو پشتیوانییە قایمە بووە کە توانیویەتی ژنان بێنێتەوە گۆڕەپانی خەباتەوە و بیانکات بە پێشەنگی خەباتەکە. ئەڵبەت نابێ ئەوەمان لە بیر بچێ کە لە پاڵ ئەم پشتیوانییەدا، خودی ژنانیش هەوڵیان داوە لە ژێردەستەیی بێنە دەر و بە خوێندن و بڕینی قۆناغەکانی خوێندن و هەنگاونان لە بازنەی کۆمەڵایەتی و ئابووری، سەربەخۆییەک بەدەست بێنن و وەک مرۆڤ خۆیان پێناسە بکەنەوە و هاتنە مەیدان بۆ وەرگرتنی مافەکانیان بە ئەرکی خۆیان بزانن.

لە دوو ساڵی ڕابردوودا و لە چوارچێوەی شۆڕشی ژینادا، ئەکتی خەباتکارانەی ژنان، بەشێکی زۆری پێوەندیی بەو متمانەبەخشینەوە هەبوو کە لە چوارچێوەی بەرنامەی و گوتاری حیزبی دێموکراتدا پێناسی بۆ کرا، هەروا کە حیزبی دێموکرات باسی لە ئازادیی ژنان و پێشەنگایەتیی خۆدی ژنان بۆ چارەسەرکردنی پرسە پێوەندیدارەکان بە خۆیان دەکرد و ئەوانی بە سەرەکیترین ئەکتەری گۆڕەپانی خەبات دژ بە چەوسانەوەی ڕەگەزی دەزانی، ژنانیش بەرەوپیری ئەم ڕوانینەوە چوون و بە خۆ تەیارکردنی دووبارە بە زانست و تێگەیشتن و بە خوێندنەوەی دروست لە پێگەی خۆیان وەک بەشێکی بەرچاو لە کۆمەڵگە، پێگەی ڕاستەقینەی خۆیان دۆزییەوە.

ئێستا کە ٧٩ ساڵ بەسەر دامەزارنی حیزبی دێموکرات وەک حیزبی پێشەنگ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا تێدەپەڕێت، نابێ لەبیرمان بچێت کە هەر لە چوارچێوەی ئەم حیزبەدا ژنان هاوتەریب لەگەڵ خەبات بۆ بەدەستهێنانی مافی خۆیان، خەبات بۆ نەتەوەشیان بە ئەرکی خۆیان زانیوە و لەم ڕێگایەدا قورسترین نرخەکانیان داوە. ٧٩ گەلاوێژە کە ژنان لە چوارچێوەی حیزبی دێموکراتدا ئاڵاهەڵگری خەباتی نەتەوەیی و خەباتی ڕەگەزین و بە ئیلهاموەرگرتن لە وتە و ئاکاری ڕێبەران و بە پشتبەستن بە بەرنامە و پرۆگرامی ئەم حیزبە لەم چوارچێوەیەدا هەنگاو هەڵدەگرن.

دوکتور قاسملووی نەمر لە کۆبوونەوەیەکدا هاوکات لەگەڵ باسکردن لەسەر پرسی ژنان جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە لە ئەگەری دابینبوونی مافی نەتەوەییشتماندا، هەوڵەکانی ژنان بۆ دەستخستنی مافەکانیان هەر دەبێ بەردەوام بێ، هەر بۆیە نەک تەنیا بە گەڕانەوە بۆ ئەم ٧٩ ساڵە بەڵکوو، بە تێگەیشتن لە خەبات و تێکۆشانی ژنانی پێشەنگی جیهان و خوێندنەوەی دروست سەبارەت بە کۆمەڵگەی کوردستان و بەستێنی خەبات، دەبێ هەنگاوەکان بۆ دەستەبەرکردنی مافی ژنان بەردەوام بێت و ئەم ئەرکە، بەبێ جیاوازی دەبێ ئەرکی قورسی سەر شانی هەموو تاکە ئازادیخوازەکانی کوردستان بێت.

درێژەی ل ٧

جیهانی نوێ، ئینترنێت و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان

ڕاگەیاندنەکان جێگە و پێگەیەکی تایبەتیان لە جیهان وەدەستهێنا و بوون بە هۆکاری بەشێک لە ئاڵوگۆڕەکان کە تا ئەوکات نەببوون. سرووشتی ئەو ڕاگەیاندنانە سەروو نەتەوەیی و نەبوونی سنووره کە لە ئێستادا دەست وێڕاگەیشتن پێیانی ئاسان کردووە. نموونەیەکی پێشرەو لە بواری کەڵکوەرگرتن لە ئینتێرنێت بۆ بەجهیانیکردنی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ڕاپەڕینی زاپاتیسەکان لە مێکزیکە. زاپاتیستەکان لە وڵامدانەوە بە هێرشە نیزامییە گرژی خولقێنەکانی حکومەت، هەوڵیان دا بە ڕاگەیەنراوکردنی ئەو بابەتە و کەڵک وەرگرتنی لە ئینتێرنێت نارەزایەتیی خۆیان بە گوێی جیهانیان بگەیێنن. زاپاتیستەکان زانییان کە تاقە ڕێگای سەرکەوتن و گەیشتن بە ئامانجەکانیان وەدەستهێنانی لایەنگری و پشتیوانییە جیهانییەکانن. بە مێدیایی و ئینتێرنێتی بوونی ئەو بزووتنەوەیە، بەربەستی سەرەکی بوو لەبەردەم تۆڵەکردنەوەی توند و توندی حکوومەت. ئینتێرنێت لە نێونەتەوەییکردنی ئەو بزووتنەوەیە زوو ڕۆڵی خۆی گێڕا. تۆڕی ئینتێرنێت بۆ گرووپی بچووکی زاپاتیستەکان لە کۆمەڵگەی مێکزیک تریبۆنێکی نەتەوەیی و نێونەتەوەیی پێکهێنا و ڕای گشتی جیهانی بە لایەنگری لە زاپاتیستەکان و بە دژایەتی لەگەڵ حکومەتی مێکزیک کۆ کردەوە بە واتایەکی باشتر بابەتی ناوچەیی زاپاتیستەکانی بە جیهانی کرد و هێنایە بەردەم دادگای ڕای گشتی جیهانی. هەروەها لە بزووتنەوەکانی بەهاری عەرەبیدا ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان ڕۆڵی سەرەکییان لە گەیشتنی ئەو بزووتنەوانە بۆ بەشوێنەکانی جیهان و بەتایبەت وڵاتانی ئورووپایی هەبوو. لەو ناوچەیەش ڕاگەیاندنە نوێیەکان بە دانی بەوەختی هەواڵ و زانیاری بە وڵاتانی دیکەی عەرەبی، خەڵکی ئەو وڵاتانەی هان دەدا کە دەتوانن دژی دیکتاتۆری وڵاتەکانیان ڕاپەڕن و سەرکەون. لە بزووتنەوەی داگیرکردنی واڵ ئێستریتیش بارودۆخ بەو شێوەیە بوو، یەکێک لە گرینگترین تایبەتمەندییەکانی ئەو بزووتنەوەیە هەلومەرجی گوازتنەوە و گەیشتن بە شوێنەکانی تری جیهانە. بەربڵاوی خێرا لە بواری جۆغەرافیایی بزووتنەوە، ڕەنگدانەوەی بڵاوبوونەوەی وایرووسی W لە ئینتێرنێت بوو. تۆڕی ئینتێرنێت بۆ بزووتنەوەی واڵ ئێستریت لە کۆمەڵگەی ئەمریکا، ڕاگەیاندنێکی نەتەوەیی و نێونەتەوەیی پێکهێنا و ڕای گشتی جیهانی بە لایەنگری لە بزووتنەوە و دژایەتی لەگەڵ حکومەت و نیزامی سەرمایەداری مەوجود هێنایە سەرهێڵ و بە واتایەکی باشتر بابەتی بزووتنەوەی واڵ ئێستریتی بەجیهانی کرد و بە کێشایە بەردەم دادگای ڕای گشتی جیهانی. بۆیە سەروو نەتەوەیی بوون و بەسیجی جیهانی بووە بە یەکێک لە سەرەکیترین پێکهاتەکانی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتییەکان کە لە داهاتووشدا بەربڵاوتر دەبێ، هۆکاری ئەو پرسە بەربڵاوی کەڵکوەرگرتن لە کەرەسەگەلی وەک ئینتێرنێتی ماهوارەیی کە بەشێکی بەرچاو لە ئاستەنگەکان لە بەردەم دەست وێڕاگەیشتن بە ئینتێرنێت لەسەر ڕێ هەڵدەگرێ و ئەوەش بوار بۆ هاوئاهەنگی و هاوکاری چالاکان لە سەرتاسەری گۆی زەوی لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دا پێکدێنێ.

جێ- ڕێبەری ئاسۆیی

بە بەراورد لەگەڵ ڕاپەڕینە گەورە و کلاسیکەکانی دونیا و بۆ وێنە ڕاپەڕینی ئیسلامی "ڕێبەری" یەک لە هۆکارە غاییبەکان لە ڕاپەڕینی ٢٥ی ژانویە لە میسر و هەروەها شۆڕشی توونس بوو. لە واقعدا ڕاپەڕینی میسر و توونس ڕێبەری آوانگارد یان حیزبی پێشەنگیان لە سەرووی بزووتنەوەیان نییە. لەو بزووتنەوانە ڕێبەری سفەتێکی بەکۆمەڵ و نادیار لە تاکی دیارە و بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی بەرلەوەی لە دەوری تاکێک کۆبێتەوە بە دەور ئایدیۆلۆژییەکی تایبەت وەک یەکسانیخوازی، مافی مرۆڤ یان دێموکراسیخوازی بسیج و کۆ دەبنەوە. لەو ڕاپەڕینانە ڕێبەری کاریزماتیک جێگای بە ڕێبەریی بەکۆمەڵ دا کە زۆربەی کات لە فەزای مەجازی پێک دێ و دواتر کار دەکا. شۆڕشی میسر هیچ ڕێبەرییەکی نەبوو و هیچ حیزب و گرووپێکی تایبەتیش ڕێنیشاندەری نەبوو و ئەوە خودی خەڵک بوون کە لە ڕێگای ڕاگەیاندنەکانی نوێ و لە سەرووی هەموان ئینتێرنێت دەستیان کرد بە ڕێکخستن و بەڕێوەبەری ڕێڕەوی نارەزایەتییەکان و خۆپێشاندانەکان. یەک لە لایەنە تۆخەکانی ڕاپەڕینی میسر پێکهاتەی لەرزۆک و نەبوونی ڕێبەرییەکی ناسراو بوو، ئەو بزووتنەوەیە تەواو خەڵکییە لە دەرەوەڕا و ئاسۆیی و زیاتر شۆڕشێک لە خوارێ بۆ سەرێ بوو.

ئەو بزووتنەوانە زیاتر لەوەی بەکردەوەیەکی تاکەکەسی لە ڕێگای یەک یان چەند کەسێکی کاریزماتیک بناسرێن، بە ڕەوتی بەکۆمەڵ و کاریگەری بەسیجی گرووپەکان بەشێوەی ئانلاین دەناسرێن. بۆیە ئەو بزووتنەوانە لە ژێر ناوی "شۆڕشە بێ ڕێبەرەکان" پێناسە دەکرێن. بزووتنەوەی داگیرکردنی واڵ ئێستریتیش هیچ ڕێبەرییەکی نەبوو نە ڕێبەری ناوچەیی، نە نەتەوەیی و نە نێونەتەوەیی. بێ ڕێبەری کۆڵەکەیەکی سەرەکی بوو کە لە هەر قۆناغێک کەسێک هەوڵی دەدا ڕۆڵی سەرەکی بە دەستەوە بگرێ بەوپەڕی ئیرادە و هێز لەلایەن زۆربەی داگیرکەران بەڕێوە دەچوو. ئەسڵی بێ ڕێبەری لەڕاستیدا تاقیکردنەوەیەک بۆ ڕێکخستنی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی بوو. لەو بزووتنەوەیەدا کۆمەڵێک کارکردی ڕێبەری هەبوون بەڵام ئەوانەش بەشێوەی ناوچەیی لەڕێگای ئەنجومەنێکی گشتی دادەڕێژران کە بەشێوەی ڕێکوپێک لە فەزای داگیرکراو کۆبوونەوەی پێک دەهێنا. هەروەها کۆمەڵێک کارکردی هاوئاهەنگی خولقێن هەبوون کە یارمەتیدەر بوون بۆ داڕشتنی بڕیاری بەکۆمەڵ و ئەو کارکردانەش لەڕێگای تۆڕەکانی ڕاوێژی بەردەوام لە ئینتێرنێت پێک دەهاتن.

(بەشی دووهەم و کۆتایی لە ژمارەی هاتوودا بڵاو دەبێتەوە)

قاسملوو

هزرە بەرزەکانی و بیرەوەرییە جوانەکانی

خەج مەعزووری

"باش لەبیرمە دوکتور قاسملوو فەرمووی: هێندێک دیاردەی ناحەز لە کۆمەڵی کوردەواریدا هەن کە ژنانی کوردی لە دواکەوتوویدا هێشتۆتەوە و زوڵمێکی زۆریان لێ کراوە. ئێوە پێشمەرگەی ژن دەبێ بەدژی ئەو ستەمانەی بە هاورەگەزەکانتانەوە ڕەوا دەبینرێ بوەستنەوە و بە کار و چالاکیەکانتان بەرپەرچی ئەو نەریتە ناحەز و دزێوانە لە کۆمەڵی کوردەواریدا بدەنەوە. مەشترسێن، لەو بوارەدا حیزبی دێموکرات لەگەڵتانە و لە پشتتان ڕاوەستاوە. هەروەها زۆر چاک لە بیرمە هەر ئەوکات کچێک لە شنۆ کە بەگوێرەی دابونەریتی کۆن بە بەرخوێن درابوو، و سکاڵایەکی کۆمەڵایەتیی هێنایە لای دوکتور قاسملوو و دوکتور قاسملووش بە کۆمیتەی شارستانی ڕاگەیاند کە دەبێ گرفتی ئەو خاتوونە چارەسەر بکەن"

بە سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران لە ٢٢ی ڕێبەندانی ١٣٥٧، حیزبی دێموکراتی کوردستان پاش ٣٠ ساڵ خەبات و تێکۆشانی نهێنی، لە ڕۆژی ١١ی ڕەشەممەی ساڵی ١٣٥٧دا ئاشکرابوونی کار و چالاکییەکانی لە لایەن دوکتور قاسملووی مەزنەوە لە متینگێکی گەورە لە شاری مهاباد ڕاگەیەندرا. بە دوای ئەم متینگە گەورە و گرینگەدا حیزبی دێموکرات بە ڕێبەریی دوکتور قاسملوو و بە بەرنامەیەکی تۆکمەی تەشکیلاتی و نیزامی لە زۆربەی شارەکانی کوردستان خەریکی ڕێکخستنی سیاسی لەنێو خەڵکدا، ڕێکخستنەوەی هێزی پێشمەرگە و دامەزراندنی ڕێکخراوە حیزبییەکان بوو. دەشتوانم بڵێم لە ماوەیەکی کورتدا لە زۆربەی هەرە زۆری شارەکانی کوردستان ڕێکخراوە حیزبییەکان بووژانەوە و وەرزێکی نوێ لە کار و تێکۆشانی حیزبی و سیاسی دەستی پێ کردبوو.

زۆر چاک لەبیرمە هەر لەو سەروبەندەدا دوکتور قاسملوو لەگەڵ ژمارەیەک لە هاوڕێیانی پێشمەرگە کە چەند خاتوونێکیشیان لەگەڵ بوو، و ڕێکخراوەکانی حیزبیان لە شارە جۆراوجۆرەکانی کوردستان بەسەر دەکردەوە؛ هاتنە شنۆ. ئێمە هەموومان بەگشتی لە ڕادەبەدەر تامەزرۆی دیتنی دوکتور قاسملوو لە نزیکەوە بووین.

دوکتور قاسملووی مەزن بەهەیبەتەوە گەیشتە جێ و لەلایەن خەڵک و پێشمەرگەکانی "کێلەشین"ی ئەوکات پێشوازییەکی گەرمی لێ کرا. لەلایەن ئێمەی گرووپی کچانیشەوە سروودێک بە ناوی "پێشمەرگەی کوردستانین" ئامادە کرا بوو کە لە سەرەتای بەرنامەکەدا بۆ بەخێرهێنانی کاک دوکتور پێشکەشمان کرد. دوکتور قاسملوو لەو کۆبوونەوەیەدا کە چاوی بە ژمارەیەک پێشمەرگەی ژن کەوت، زۆر خۆشحاڵ بوو. خۆشحاڵ لەوەیکە ئێمە ژنان بەو دەرک و شعوورە و هەستە گەیشتووین بۆ ستاندنی مافەکانمان لە مەیداندا بین و بۆ وەرگرتنی مافەکانمان هەر چاومان لەدەستی پیاوان نەبێت. بزەی کەوتبووە سەر لێو کە دەیدی ژنانی شاری شنۆ باوەڕیان بەوە هێناوە ژن و پیاو وەک یەک بۆ دەستەبەر کردنی مافەئینسانی و نەتەوەیی گەلەکەیان پێویستە حزووری مەیدانی و بەکردەوەیان هەبێت. هەر بۆیە کە ڕیزی ئێمە ژنانی دیت، ڕەزامەندیی خۆی دەربڕی و فەرمووی: ئافەرین! ئافەرین سەر دەکەوین... .

ئەمن یەک لەو ژنانە بووم کە قسەی لەگەڵ کردم. فەرمووی: حیزب لە هەوڵدایە بۆ ژنان ڕێکخراوی تایبەت لە سەرانسەری کوردستان دابمەزرێنێ. ئێوەش ژنانی شنۆ لەو بوارەدا هەوڵ بدەن ڕێکخراوێکی تایبەتیی خۆتان هەبێ و کێشەکانتان لەو ڕێکخراوەدا بێننە گۆڕێ و کارەکان بەڕێکخراو بکەن. دوکتور قاسملوو هەروەها لەگەڵ بەرپرسی کۆمیتەی شارستانی ئەوکاتی شنۆ قسەی کرد و پێشنیاری ڕێکخراوی یەکیەتیی ژنانی دا و فەرمووی: با ژنان سەربەخۆ لە پەنا حیزبی دێموکرات و ڕێکخراوەکانی و لەژێر ڕێنوێنی و یارمەتی کۆمیتەی شارستاندا، لەو ڕێکخراوەیەدا کار و چالاکی بکەن. دواتر بە ژیری و وردبینییەوە هێندێک ڕێنوێنی کردین و هانی داین، لەگەڵ ئەوەشدا لێو بەبەزە و بە شۆخی و جەفەنگ فەرمووی: دەبێ ئێوە ژنان بە کار و چالاکیەکانتان وەپێش پیاوەکان کەون و لە داهاتوودا ڕێبەریی ئەو حیزبە وەئەستۆ بگرن.

ئێمە بەو قسانەی دوکتور قاسملوو و پێشنیاری دامەزراندنی ڕێکخراوی تایبەتی ژنان گەلێک خۆشحاڵ و دڵگەرم و ڕازی بووین. دیار بوو کاک دوکتور باوەڕێکی قووڵی بە یەکسانیی ژن و پیاو و چارەسەری کێشەی ژن لە کۆمەڵگەدا هەبوو. ئەو دەیزانی ژنی کورد چەندە دەچەوسێتەوە و چەندە بێدەرەتان و بێپشتیوانە و پێویستی بە پشتیوانییەکی قایم و پێگەیشتن و تێگەیشتن هەیە.

باش لەبیرمە دوکتور قاسملوو فەرمووی: هێندێک دیاردەی ناحەز لە کۆمەڵی کوردەواریدا هەن کە ژنانی کوردی لە دواکەوتوویدا هێشتۆتەوە و زوڵمێکی زۆریان لێ کراوە. ئێوە پێشمەرگەی ژن دەبێ بەدژی ئەو ستەمانەی بە هاورەگەزەکانتانەوە ڕەوا دەبینرێ بوەستنەوە و بە کار و چالاکیەکانتان بەرپەرچی ئەو نەریتە ناحەز و دزێوانە لە کۆمەڵی کوردەواریدا بدەنەوە. مەشترسێن، لەو بوارەدا حیزبی دێموکرات لەگەڵتانە و لە پشتتان ڕاوەستاوە. هەروەها زۆر چاک لە بیرمە هەر ئەوکات کچێک لە شنۆ کە بەگوێرەی دابونەریتی کۆن بە بەرخوێن درابوو، و سکاڵایەکی کۆمەڵایەتی هێنایە لای دوکتور قاسملوو و دوکتور قاسملووش بە کۆمیتەی شارستانی ڕاگەیاند کە دەبێ گرفتی ئەو خاتوونە چارەسەر بکەن.

کۆنگرەی ٤ی حیزب لە ڕێکەوتی ٣٠ی ڕێبەندانی ١٣٥٨ لە کەشوهەوایەکی بە هەوای ئازاد و دێمۆکراتیکدا بە بەشداریی ژمارەیەکی زۆر کەسایەتی و ژنان و چین و توویژەکانی خەڵکی کوردستان لە سینەما ئۆمێدی مەهاباد گیرا. لە ڕاستیدا ئەوە یەکەم کۆنگرەی دوای ئاشکرابوونی کار و چالاکی حیزبی دێموکرات بوو، و لەم کۆنگرەیەدا ژنانیش بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و ڕاوێژکاری کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردران. ئاکامەکانی کۆنگرە دەری خست کە لەژێر ڕووناکایی بۆچوونەکانی د. قاسملوو دیار بوو هەوڵ دەدری ژنان پاڵپشتی بکرێن و خۆیان لە ناوەندەکانی بڕیار و جێبەجێکردندا بدۆزنەوە. بەڕاستی کاک دوکتور پێی خۆش بوو هەر کار و چالاکییەکدا دەستوپەنجەی ژنانی پێوە دیار بێ و ژنان لە هەموو کایە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکاندا بەشدار بن.

لەبیرمە پووشپەڕی ساڵی ١٣٥٨ی هەتاوی، داوا لە کۆمیتە شارستانەکان کرا بۆ بەشداری لە دەورەیەکی سیاسی -کە یەکەم دەورەی سیاسیی حیزبی دێمۆکرات پاش ئاشکرابوونی بوو- ژمارەیەک پێشمەرگە بە ناوەندی تەشکیلاتی حیزب بناسێنن، تەوسییە و تەئکیدیش کرابوو پێشمەرگەی ژنیش لەگەڵ بێ. ئەمن و دوو هاوڕێی پیاو بە تەشکیلاتی حیزب ناسێندراین و بەشداری ئەم دەورە سیاسییە لە "خڕەجۆ"ی مەهاباد بووین. بێجگەلە من چوار کچی دیکەش لەو دەورە سیاسییەدا بەشدار بوون. بەشداری پێنج ژن لە دەورەی سیاسیدا دڵخوازی دوکتور قاسملوو نەبوو، ئەو پێی خۆش بوو ژمارەی ژنانی بەشدار زۆر لەوەندە زیاتر بان.

دوکتور قاسملوو بۆ خۆی یەکێک لە مامۆستاکانی دەورەکە بوو. مامۆستاکانی ئەو دەورە سیاسییە: دوکتور قاسملوو، دوکتور شەرەفکەندی، مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەنزادە، کاک جەلیل گادانی، کاک حەسەن شەرەفی و کاک حوسێن مەدەنی بوون. هەموو کارەکانی ئەم دەورەیە بەگرووپ و بەکۆمەڵ دەمانکردن. لە پاکوخاوینی، جلوبەرگ شوشتن و ئاشپەزیکردن و قاپوقاچاغ ڕا بگرە هەتا دەگەیەشتنە کاری پاسەوانی و پارێزگاری. هەرکام لەو گروپانەش ژنێکی تێدا بوو. ڕۆژانە بە کار و بەشداری لە کلاس و شەوانەش لە دەوری یەک دەست دەکرا بە هەڵپەڕین و گەڕەلاوژە. زۆر چاک لەبیرمە کاک دوکتور قاسملوو بۆ ئەوەی ڕێگا بۆ گۆرانی گوتنی ئەو کەسانەی شەرمیان دەکرد خۆش بکات، بۆخۆی دەستی کرد بە گۆرانی کوتن و گۆرانیی "کراس زەردێ"ی مامۆستا تاهیر تۆفیقی گوتەوە. بەشدارانی دەورە هەم پێیان سەیر بوو، هەم شاگەشکە ببون کە د. قاسملوو بەو هەیبەتەوە چەندە خۆماڵی، سادە و خاکەڕا بوو. ئەو هەڵسوکەوتەی دوکتور قاسملوو ئەوەندە جوان و بەرز بوو قەت لە بیرمان ناچێ.

نموونەیەکی بەرجەستە و باوەر پێبوونی دیکەی دوکتور قاسملوو بە ژن و هەروەها ئاوڕدانەوە لە ژنان و گرینگیدان بە وجوودی ژنان لە ڕێبەرایەتی حیزبی دێمۆکراتدا بوو. کاتێک حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەفرانباری ساڵی ١٣٦٦ی هەتاوی کۆنگرەی ٨ی خۆی بە بەشداریی دەیان کادر و پێشمەرگە لە شاری سلیمانی (باشووری کوردستان) گرت، لەو کۆنگرەیە ا تەنیا ژنێک کە بەشداری کۆنگرە بوو من بووم. بۆ هەر من؟ ئەوەش بە هۆی ئەوەوە بوو حیزب لە بارودۆخێکی نالەباردا لە تاراوگە و دوور لە مەیدانی خەبات و تێکۆشانەکەی خۆی و لە هەلومەرجێکی زۆر ناخۆشدا دەژیا. لە بەر دووری و سەختیی ڕێگا و هێندێک هۆی سەرەکی دیکەی ژیان ژنان کەمتر جەزبی حیزب دەبوون. هەربۆیە ژمارەیەکی کەم ژن بەشداریی بزووتنەوە بوون و لە ئاکامدا هەمیشە ژمارەیەکی کەم لە ژنان بەشداری کۆنگرەکان دەبوون. لە یەکێک لە ڕۆژەکانی بەڕێوەچوونی کۆنگرەدا شەهید دوکتور قاسملوو بانگی کردم و فەرمووی: پێمخۆشە خۆت بۆ جێگری کۆمیتەی ناوەندیی حیزب دابنێ. من هەم پێم خۆش بوو، هەم دەترسام. لە وەڵامی داواکەی دوکتور قاسملوودا کوتم: کاک دوکتوور بۆ من جارێ زوور زووە و لە عۆدەی ئەو ئەرک و بەرپرسایەتییە قورسە نایەمە دەر. فەرمووی: نیگەران مەبە، فێر دەبیت و ئێمەش لەگەڵتین. بەداخەوە من وەسواس بووم و دەترسام و قبووڵم نەکرد... .

بەڵێ هزر و هەڵسوکەوت و خەونەکانی دوکتور قاسملوو لە مەڕ پێگەیشتنی ژن و چارەسەر کردنی کێشەکانی ژن زۆر جوان و بەرفراوان بوو. ئەگەر دوکتور قاسملوو لە ژیاندا مابا بێشک بارودۆخی ژنان بەتایبەت لە حیزبدا زیاتر ئاڵوگۆری بەسەردا دەهات و ژنان خۆیان لە فەزا و کەشێکی کراوەتردا دەدۆزیەوە و دەرگایەکی ڕووناکتر بە ڕوویاندا دەکرایەوە و زووتر پەیژەکانی پێگەیشتنیان تا لوتکە دەپێوا.

***

کوردستان
ژمارە ٨٧٦
١٥ی گەلاوێژی ١٤٠٣ _ ٥ی ئاگوستی ٢٠٢٤

فەرماندەی پێشووی سەنتکام:

ئێران پێویستە بەر لە هێرش بۆ سەر ئیسرائیل، باش بیری لێ بکاتەوە

واشینگتۆن تایمز – بێن وۆلفگانگ

و لە ئینگلیزییەوە: کەماڵ حەسەنپوور

فەرماندەی پێشووی سەنتکام دوێنێ چوارشەممە[١٠ی گەلاوێژ، وەرگێڕ] گوتی، ئێران دەبێ بەر لە دەستپێکردنی هێرشی تۆڵەئەستێنانە بۆ سەر ئیسرائیل، باش بیری لێ بکاتەوە، چونکە کوشتنی ڕێبەری سیاسیی حەماس، ئیسماعیل هەنیە، لە تاران کەلێنی توانای سەربازیی لە نێوان دوو وڵاتی دوژمن لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاستی جوان ئاشکرا کرد.

لە وتووێژێکی تێروتەسەل لەگەڵ واشینگتۆن تایمز، ژەنڕاڵی خانەنشینکراوی هێزی دەریایی، کێنێت ف. مەککێنزی، کە لە نێوان مارسی ٢٠١٩ هەتا ١ی ئاپریلی ٢٠٢٢، لە لایەن پێنتاگۆنەوە فەرماندەی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست بوو، گوتی "وێناچێ" ڕێبەرانی تاران بڕیاری هێرشێکی هەمەلایەنە بۆ سەر ئیسرائیل بدەن. ئەگەری سەرهەڵدانی جەنگێکی مەزن لە نێوان ئیسرائیل و ئێران ڕۆژی چوارشەممە، دوای کوژرانی ئیسماعیل هانیە کە چووبوو بۆ تاران تا لە ڕێوڕەسمی سوێندخواردنی سەرۆککۆماری ئێران مەسعود پزشکیان دا بەشدار بێ، هاتەوە نێو ڕۆژەڤ.

ئیسرائیل هێشتا خۆی لە وەئەستۆگرتنی بەرپرسیاریی لەو هێرشەی بوو بە هۆی کوژرانی ڕێبەری حەماس، کە لە قەتەر دەژیا، بواردوە. بەڵام، هانیە دوای هێرشی ٧ی ئۆکتۆبەر کە بوو بە هۆی کوژرانی زیاتر لە ١٢٠٠ ئیسرائیلی و هۆی دەستپێکی شەڕی ئەو دواییانەی ئیسرائیل و فەلەستینییەکان، لە سەرووی لیستەی کوشتنی ئورشەلیمدا بوو. دەستبەجێ دوای هەڵمەتی ڕۆژی چوارشەممە، ئێران بەڵێنی دا تۆڵە لە دەوڵەتی جوولەکە بکاتەوە. بەڵام ژەنڕاڵ مەککێنزی گوتی ڕێبەرانی سیستەمی ئایینیی تاران دەبێ لە ئەگەری کاردانەوەکانی هەنگاوی داهاتوویان تێبگەن.

ژەنڕاڵ مەککێنزی گوتی، "ئەمن پێموایە هەڵمەتی ئیسرائیلی، بەو گریمانەیە کە کاری ئیسرائیلییەکان بێ و، ئێمە نازانین، جارێکی دیکە مەودای تەکنۆلۆژیکی نێوان ئێران و ئیسرائیلی ئاشکرا کرد. و ئێران دەبێ لە کاتێکدا کە بیر لە تۆڵە ئەستاندنەوە لە ئیسرائیل دەکاتەوە، بە قووڵی بیر لەوەش بکاتەوە."

ئەو گوتی، "جاری ڕابردوو ئەوان، لە ١٣ی ئاپریل، هەوڵیان دا شکستێکی سەرنجڕاکێش لە هەموو تەوەرەکان بوو بۆیان. ئەوان دەبێ لەکاتی بیرکردنەوە لە تۆڵەئەستاندنەوە، ئەوەش وەبیر خۆیان بێننەوە. من پێموانییە وەڵامی بەربەرینی ئێران حەتمییە... ئەمن دڵنیام ئەوان کارێک دەکەن. نازانم ئەو کارە هێرشێکی مەزن دەبێ، یان نا."

هێرشی هاژەکی و فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی ١٣ی پاریل لەلایەن ئێرانەوە بۆ سەر ئیسرائیل لە لایەن ئیسرائیل، وڵاتە یەکگرتووەکان و بە یارمەتیی وڵاتانی دیکەی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست وەکوو ئوردن دوور خرایەوە. ئەو هێرشەی ئێران لە تۆڵەی هەڵمەتێکی ئیسرائیل لە دیمەشق بوو کە بووە هۆی کوژرانی فەرماندەیەکی پلەبەرزی سوپای پاسدارانی ئێران.

ڕووداوی ناوبراو کە یەکەم هەنگاوی سەربازیی ڕاستەوخۆی دەوڵەتی ئێران دژی ئیسرائیل بوو، هەڕەشەی نوقمکردنی سەرجەم ناوچەکەی لە کێشەیەکی هەمە لایەنەی تێدا بوو. بەڵام، لە کۆتاییدا، دوو دەوڵەتەکە لە لێواری تێکهەڵچوونەوە گەڕانەوە.

قووڵبوونەوەی گرژییەکان حەتمییە؟

بەڵام کوشتنی ئاشکرای ئیسماعیل هانیە لە کات و ساتێکی پڕ کێشەتر لە هی پێکدادانی ئاپریل ڕوو دەدا. ئیسرائیل هێشتا خەریکی وەخۆهاتنەوە لە هێرشی حەوتووی ڕابردووی حیزبوڵڵایە کە تێیدا ١٢ مێرمنداڵی ئیسرائیلی لە بەرزاییەکانی گوڵان، کە لە لایەن ئیسرائیلەوە کۆنترۆڵ دەکرێ، کوژران. ئیسرائیل وەڵامی ئەو هێرشەی بە هەڵمەتی ئاسمانی بۆ سەر لوبنانی ژێر کۆنترۆڵی حیزبوڵڵا دایەوە.

بۆ یەکەم جار ئیسرائیل هێرشێکی ئاراستەی یەمەن کرد کە لەویدا چەکدارەکانی حوسییەکانی بەکرێگیراوی ئێران کرانە ئامانج، هۆیەکەی هێرشی حوسییەکان بۆ سەر تەلئەڤیڤ بە فڕۆکەی بێفڕۆکەوان لە مانگی جولای بوو کە بووە هۆی کوژرانی شارۆمەندێکی ئیسرائیل. هەموو ئەوانە، لەگەڵ هەڵمەتی هەنووکەیی ئیسرائیل دژی حەماس لە کەرتی غەززە، بوونە هۆی پەرەگرتنی ترس لەوە کە قووڵتربوونەوەی

گرژییەکان ئەگەر هەر ئێستا دەستی پێ نەکردبێ، ڕووداوێکی خۆ لێ لانەدەر دەبێ.

ژەنڕاڵ مەککێنزی گوتی، "بێگومان قووڵتربوونەوەی گرژییەکان مومکینە،" بەڵام ئەو هۆشداریی دا کە بیرۆکەی پێشگرتن بە قووڵبوونەوەیەکی ئەوتۆ نابێ تەنیا کەڵکەڵەی ئەوانە بێ کە داڕێژەری سیاسەتن.

ئەو گوتی، "دەزانی، پێشگرتن بە قووڵتربوونەوەی گرژییەکان ناتوانێ بەرزترین ئامانجی تۆ بێ. بێتوو ئاوا بێ، پێویستە ناوچەکە بەجێ بهێڵی. ئێمە باس لە پێشگرتن بە قووڵتربوونەوەی گرژییەکان دەکەین و دەبێ ئەو کارە بکەین. بەڵام ئەوە نابێ گرینگترین ئەرک بێ، تۆ دەبێ پێشترییەتی دیکەشت هەبن."

لە ڕاستیدا، پێشگرتن بە قووڵتربوونەوەی گرژییەکان وێدەچێ ئامانجی سەرەکیی بەڕیوەبەرایەتی بایدن لە ناوچە بێ. وەزیری کاروباری دەرەوە، ئانتۆنی بلینکەن، ڕۆژی چوارشەممە لە وتووێژێکدا لەگەڵ چانێڵ نیوز ئاسیا، تەنیا چەند کاتژمێر دوای ئەو هێرشەی کە بووە هۆی کوژرانی بەڕێز هانیە لە تاران، ئەوەی دووپات کردەوە. بەڕێز بلینکەن گوتی، "یەکێک لەو شتانەی ئێمە جەختی لەسەر دەکەینەوە هەوڵدان بۆ دڵنیابوون لەوەیە کە کێشەی غەززە پەرە نەستێنێ، نەگاتە شوێنی دیکە، قووڵتر نەبێتەوە و، ئێمە درێژە بەو هەوڵانەمان دەدەین."

پەرچەکرداری ئێران

سەرنجەکان ئێستا ئاراستەی چۆنیەتیی پەرچەکرداری ئێران دەکرێن. بێگومان ئیسرائیل چاوەڕوانی جۆرێک تۆڵە ئەستاندنەوەیە. سەرۆکوەزیران بنیامین نەتانیاهو ڕۆژی چوارشەممە ئەوەندە ئاماژەیەی کرد و بەڵێنی دا دەوڵەتەکەی "تێچوویەکی قورس و تەواو تووشی هەر دەستدرێژییەک دەکات کە لە هەر بەرەیەکەوە ئاراستەمان بکرێ." بەڕێز نەتانیاهو گوتی، "ڕۆژانی پڕ لە ئالنگاریمان لەپێشن."

پەرچەکرداری ئێران یەکەم تاقیکاریی بەڕێوەبەرایەتیی پزشکیان دەبێ. مەسعوود پزشکیان وەک جۆرێک ڕیفورمخواز لە تاران سەیر دەکرا، بەڵام دەوڵەتەکەی وێدەچێ درێژەدەری گوڕەشە وسیاسەتە دژی ئیسرائیلی و دژ ئەمریکاییەکانی باو بێ کە لە لایەن ڕێبەری گەورە، عەلی خامنەییەوە داڕێژراون.

بەشێک لە لێکۆڵەرەوان دەڵێن ئێران لە جیات هێرشی ڕاستەوخۆی هێزی سەربازیی و سوپای پاسداران، وێدەچێ زۆرتر پشت بە ڕایەڵەی هاوپەیمانانی لە ناوچە وەکوو، حەماس، حیزبوڵڵا، حوسییەکانی یەمەن و میلیشیا شیعەکانی عێراق و سووریە بۆ بە ئامانج گرتنی ئیسرائیل وبەرژەوەندییەکانی ببەستێ. حیزبوڵڵا زۆر وێدەچێ ببێتە ئامرازی تۆڵە ئەستاندنەوە، بە لەبەر چاو گرتنی نزیکیی لە باکووری ئیسرائیل و ئەو ڕاستییە کە ئەو دوو لایەنە هەر ئێستا بە شێوەی پەرەئەستێن لە شەڕێکی توندوتیژانەدا گیریان کردوە.

ئاڤی مەلامەد، کاربەدەستێکی پێشووی هەواڵگریی ئیسرائیل ڕۆژی چوارشەممە لە لێدوانێکدا کە لەنێو ڕۆژنامەنووساندا دەستاودەستی پێ دەکرا گوتی، "هەر ئێستا وێدەچێ وتووێژ لە نێوان ئێران و حیزبوڵڵادا بۆ دیاریکردنی قەبارەی هەڵمەتێکی ئەوتۆ لە ئارادابێ، کە وێدەچێ لەجیات کۆمەڵگە مەدەنی و ژێرخانە مەدەنییەکان، دامەزراوە سەربازییە سەرەکییەکانی ئیسرائیل بکرێتە ئامانج. ئێران لە دۆخی گەلێک دژواری وەڵامدانەوە بە ئیسرائیلە بێ ئەوەی خۆی و ئیسرائیل بخاتە ڕێچکەی قووڵترکردنەوەی گرژییەکان کە ئیسرائیل ناچار بە وەڵامی لە ڕادەبەدەری بۆ بەرگریکردن لە نیشتمانەکەی بکات."

بۆ ئیسرائیل، هەر دێتوو ئاشکراتر دەبێ کە ئامانجی سەرەکی دەبێ لێکهەڵوەشاندنی ڕایەڵەی بەکرێگیراوانی ئێران، ناسراو بە "تەوەری بەرگری"، تا ئەو جێیەی مومکینە بێ. هێندێک لێکۆڵەرەوە جێبەجێکردنی ئەو کارە بە بێ گۆڕینی ڕێژیمی ئێرانیان هێنابوو ژێر پرسیار.

ژەنڕاڵ مەککێنزی گوتی، وڵاتە یەکگرتووەکان و هاوپەیمانانی دەتوانن ئامانجی سیاسەتەکانیان بپێکن، بێ کردەوەی ڕاستەخۆ دژی تاران. ئەو گوتی، "گۆڕینی ڕێژیم نابێ لە سەر مێز لاببرێ، بەڵام ئێمە پێویست ناکات ڕاستەوخۆ بەدوایەوە بین تا بگەینە هێندێک ئامانجی دیکە لە ناوچەکەدا."

جێبەجێکرانی سزای سێدارەی لانی کەم ٥٥ بەندکراو لە بەندیخانەکانی ئێران لە ماوەی مانگی ڕابردوودا

لە ماوەی مانگی ڕابردووی زایینیدا لانی کەم سزای سێدارەی ٥٥ بەندکراو لە بەندیخانەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران جێبەجێ کراوە. ئەو ئامارە بەراورد بە مانگی ژوئەن کە ١١ بەندکراو لەسێدارە درابوون، ٤٤ حاڵەت واتا ٤٠٠٪ زیادی کردووە.

بە پشتبەستن بە ئاماری "هەنگاو" ناسنامەی ٤٩ بەندکراو لەو ئێعدامکراوانە ئاشکرا بووە کە ١٤ کەس لەوان تورکی ئازەری، ٨ بەندکراویان بەلووچ، ٦ بەندکراویان کورد، ٣ بەندکراویان گیلەک و ٣ بەندکراویان لوڕ بوون. هەروەها لانی کەم ٧ هاووڵاتیی خەڵکی ئەفغانستانیش لە مانگی ڕابردوودا لەسێدارە دراون.

لە مانگی جولایدا سزای سێدارەی کامران شێخە بەندکراوی مەزهەبیی کورد و خەڵکی مەهاباد لە بەندیخانەی ناوەندیی ورمێ جێبەجێ کرا. هەروەها سزای سێدارەی لانی کەم پێنج ژن لە بەندیخانەکانی بیرجەند (٣ حاڵەت) و شیراز و خوڕەمئاوا هەریەک ١ حاڵەت جێبەجێ کراوە.

شایەنی باسە کە، لە سەرجەم ئەو ٥٥ بەندکراوەی کە لە مانگی جولای لەسێدارە دراون، تەنیا ٢ حاڵەت لە سەرچاوە فەرمییەکانی ئێران و ماڵپەڕە پەیوەندیدارەکان بە دەزگای دادوەرییەوە بڵاو کراوەتەوە. هەروەها سزای سێدارەی ٨ بەندکراو بەشێوەی نهێنی و بەبێ ئاگاداریی بنەماڵە و دەستڕاگەیشتن بە مافی دوایین چاوپێکەوتن لەگەڵ بنەماڵەکەیاندا جێبەجێ کراوە.

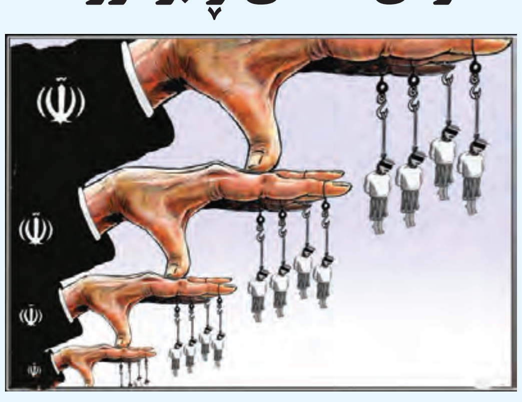

شایانی باسە لە ماوەی مانگی جولای زیاترین لەسێدارەدرانەکان پەیوەندییان بە تۆمەتی پەیوەندیدار بە ماددە هۆشبەرەکانەوە بووە کە ٣٣ حاڵەت واتا ٦٠٪ی کۆی حاڵەتەکان لەخۆ دەگرێت.

دارسمە

دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

جیاوازیی نێوان مووشەک و بۆمبی ژێر تەختی خەو

خزمایەتیی نێوان "بۆمب" و "مووشەک" وەک هیچ جۆرە خزمایەتییەک نییە. ئەم خزمایەتییە هیچ وەک خزمایەتیی خوشک و برا و برازا، پلەکەزا، میمەکەزا، کوڕەزا، خاڵوزا، ئامۆزا و هیچ زایەکی دیکە ناچێت. مووشەک و بۆمب لەنێو دڵی یەکتردا دەژین. هەر ئەوەی لەنێو دەندەڵەی سنگی مووشەکدایە، لە هەناوی بۆمبیشدایە. جیاوازیی ئەم دووە تەنیا لەمە دایە مووشەک خۆی داوێت، بەڵام هەرچی بۆمبە تەنبەڵ و تەوەززەلە و لە شوێنێک قوون بە زەوی دەدات و هەتا خاوەنەکەی ئەجەلی بەنسیب نەکات، لێی وەردەکەویت. تایبەتمەندییەکی دیکەی سەرەکیی مووشەک و بۆمب ئەمەیە، لەکاتی بەڕێوەبردنی ئەرکی سەر شانیاندا خۆشیان لە نێو دەچن. بەم ئاکارەیان دەتوانین ناوی "خۆکوژ" یان "گیانفیدا"یان لێ بنێن. دیارە ئەویش شتێکی زۆر ناوازە نییە و ئەگەر مووشەک، بۆمب یان فڕۆکەی بێفڕۆکەوان ئەرکی ئێمە بەڕێوە ببات، ئەوە گیانفیدا و ئەگەرنا بێ ئەملاوئەولا خۆکوژە.

موشەک، لە کاتێکدا بۆمبی دەنێو پەراسوان گرتوە، بە زەبری بڵێسەی ئاگر وەک فیشەکە شێتە لە شوێن خۆی دەرەپەڕێت و لەژێر چاودێریی تەکنۆلۆژیای نوێدا هەر چۆنێک حەزی لێ بێت خۆ بە گژ شوێنی دیاریکراودا دەکات و بۆمبەکەی پێدا دەتەقێنێتەوە. بەڵام فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی گیانفیدا یان خۆکوژ بە زەبری ئاگری ڕاستەوخۆ ناڕوات و بە کارەبا یان سووتەمەنیی دیکە دەجووڵێت و ئەگەر ئەرکەکەی پێ جێبەجێ نەکرا، دەتوانێت بگەڕێتەوە و جارێکی دیکە بۆ ئەم ڕاسپاردەیە یان ڕاسپاردەیەکی دیکە بکەوێتەوە ڕێ.

بە کورتی بۆمب لەکاتێکدا لەوپەڕی تەنبەڵی و تەوەزەلیدا پاڵ دەکەوێت، براگەورەی مووشەک و تەنانەت فڕۆکەی شەڕکەریشە. ئەگەر مووشەک یان فڕۆکەی شەڕکەر بۆمبیان پێنەبێت. لە هیچ سنوورێک دەرباز ناکرێن. لەمە بترازێت دوو لە ڕووی ئەو مووشەکانەی مانگی دەستکرد بۆ بۆشایی ئاسمان بەڕێ دەکەن، ئەوانی دیکە بێئەوەی بۆمبیان پێبێت، نە سەری سیرن و نە قوونی پیواز. پەکوو لەم پیوازە هیچ و پووچەش! هەر چەند دەڵێن خورادنی بۆ کاری خێری نێرینان وەک بۆمب وایە، بەڵام هەر کاتێک ناوی دەبرێت، چاوی هەردوو ڕەگەزەی مرۆڤ پڕ لە ئاوێکی تیژ دەکات و مرۆڤ بە زەحمەت پێی دەکرێت ئاوی لووتی هەڵمژێتەوە

ئەم بۆمب و مووشەکە ئێستا کێشەیەک گەورەی ناوەتەوە. زۆر دوور نەچین هەر دوێنێ و پێرێ بوو لەم تارانەی خۆمان بەرپرسانی بەڕێز لەو پەڕی ئارامیدا خەریکی هەڵبەز و دابەزی جێژنی سوێندخواردنی سەرۆککۆماری تازە دانراو بوون. دوای ئەوەی سەرۆککۆمار لەنێو خەڵکی بانگهێشتکراوە لە عێراق و شام و یەمەن و لوبنانەوە سوێندی خوارد لە فەرمایشتی ڕێبەری مەزن دەرناچێت، تاریکوڕوونی بەیانیی دواتر بۆمب، مووشەک یان فڕۆکەیەکی بێفڕۆکەوان ئارامیی پایەتەختی شێواند. دوای ئەوەی ئەم تەقەمەنییە بە ئیسماعیل هەنییە واتە یەکێک لە بانگهێشتکراوە هەر گرینگەکانی ئەم میوانداریییەدا تەقیەوە، بازاڕی گەرمی لێکدانەوە چەکدارانە، سیاسیانە و کۆمەڵایەتییانەکانی دوای ئەم تەقینەوەیە بە چەشنێک شێوا، هەموو جیهان و ناوچەی بۆخۆیەوە خەریک کرد.

ئەگەر ئێمەش تووشی سەرلێشیواوی ئەم بازاڕی لێکدانەوانە نەبین، پێویستە لێکدانەوەکان بەسەر دوو بەشی خانەخوێ و دەرەوەدا دابەش بکەین.

هەرچی بازاڕی دەرەوەیە، زۆر بەگومانەوە لە تەقینەوەکە دەڕوانێت. هێندێک دەڵێن مووشەکۆکە یان فڕۆکەڵەیەک بە بۆمبیلەیەکەوە لە پەنجەرەوە خۆی بەژووری ئەم میوانە بەڕێزە داکردوە و ئەمەیان لە لێکدانەوە یان قسەی دڵی خانەخوێش نزیکە. هێندێک لێکدانەوەی دیکەش پێیانوایە بۆمبیلەک لە ماوەیەک لەمەوبەرەوە لەژێر تەختی خەوی ئیسماعیل هەنییەوە بە تەوەزەلی هەتا ئەم ڕۆژە پاڵی داوەتەوە و لە کاتوساتی دیاریکراودا بە زەبری نەقیزەی لەدوورەوە ڕمبەی لەخۆی و میوان هێناوە. ئەم لێکدانەوەیەی دواتر بەگرانتر لەسەر خانەخوێ دەکەوێت. ئاخر چۆن دەبێت بە بەر چاوی خانەخوێدا کاری وا بکرێت؟ هەر لەبەر ئەمەشە مووشەکۆکە یان فڕۆکەڵەکە خانەخوێپەسندانەترە. لەمەیەیاندا دەکرێت بەم شیمانەیەوە بەردوام بین و بڵێین دوژمن بە دەستی خۆی کارکەی کردوە و کۆمەڵی نێو بەرەی موقاومە ڕازی بکەین هێرشی تۆڵەسەندنەوە بکەنە سەری و باری خۆفرۆشی و خەیانەتی دەستوپێوندانی نێوخۆش سووکتر بکەین و بڵێین خۆفرۆش و خائین لەوە کەمترن ئێوە بیری لێدەکەنەوە.

لە هەمان کاتدا ئەگەر بسەلمێندرێت تەقەمەنییەکە بە هۆی مووشەکیلە یان فڕۆکەڵەو چووەتە نێو ژووی تەقینەوە، دەبێتە هۆی ئەوەی ئەگەر لەداهاتوودا خەڵکی دەرەوە بۆ کۆڕ و کۆبوونەوان بانگ بکرێن، کەمتر گیانی خۆیان لە مەترسیدا ببینن.

ئەنجامی لە هەمووان گرنتر ئەمەیە جەنابی ڕێبەر کاتێک بەتەمابوو نوێژی مردوو لەسەر تەرمی کاک ئیسماعیل بکات، بە وردی لە ئاسمانی سەر خۆی ڕوانی و ڕەنگە مەبەستی ئەمە بووبێت لە کەش و هەوای نالەباری ئەم دواییانەی ئێراندا خۆی و هاوڕێیانی لە ئەگەری بارینی تەرزە ئاگەدار بکاتەوە. تەرزەی هاوینان ئەوەندە زلزل دەبارێت نەک هەر سەری مرۆڤ دەشکێنیت بەڵکوو بانیژەی ئۆتۆمبێلی "پڕاید" و مڕاید و "پیژۆ" "ومیژۆ و "سەمەند" و مەمەند و "تیبا" و میبایان هەر ناهێڵێت.

KURDISTAN
Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan
NO:876 5 August 2024

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:
www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com
ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

کوشتنی ئیسماعیل هەنییە
لە گەمەی سیاسیی نێوان ئێران و ئیسرائیلدا

عومەر باڵەکی

چەند ڕۆژ لەوە پێش هەواڵی کوشتنی ئیسماعیل هەنییە، سەرۆکی دەفتەری سیاسیی ڕێکخراوی حەماس لە تاران لە ڕاگەیەنە گشتییەکان بڵاو بۆوە. ئەو هەواڵە وەک بۆمب لە سەرانسەری دنیا بە تایبەتی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوراستدا تەقییەوە. ئەوەی زۆر جیگای سەرنجی هەواڵنیر و شرۆڤەکارانی سیاسی بوو ئەوە بوو کە ئیسماعیل هەنییە میوانی ڕەسمیی حکوومەتی ئێران بوو و بۆ بەشداری لە ڕێورەسمی سویندخواردنی مەسعود پزیشکیان وەک سەرکۆماری نوێ ئێران بانگهێشت کرابوو.

لە دوای بڵاوبوونەوەی هەواڵەکە لێکدانەوە وهەڵسەنگاندن لەلایەن کارناسانی بواری جۆراوجۆری نیزامی و سیاسی و پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان دەستی پێ کردوە و هەرکامیان بە تێڕوانینی خۆیان لە پێوەندییەکانی نێوان ئێران و ئیسرائیل، پەنجەی کرداریان بۆ لای ئیسرائیل ڕاکێشاوە و هەموویان لەسەر ئەو بابەتە کۆکن کە بە هەر شێوەیەک ئیسماعیل هەنییە کوژرابێ، دەستی سازمانی ئەمنییەتی ئیسرائیل، موسادی لە پشتە. بەڵام ئەوەی مشتومڕی زۆری لەسەرە ئەوەیە ئەگەر کوشتنی ئیسماعیل هەنییە کاری دەوڵەتی ئیسرائیلە بۆ لە تاران و لە کاتێکدا ناوبراو میوانی ڕەسمیی دەوڵەتی ئێرانە و بۆ ڕێورەسمێکی دەوڵەتی ئێران بانگهێشت کراوە، ئەو کردەوەی ئەنجام داوە؟

ئەگەر بەپێی ڕووداوەکانی دوای ٧ی ئۆکتۆبر بێت کە ڕێکخراوی حەماس بە قسەی خۆیان بە سێ هەزار جیهادی هێرشیان کردە سەر ئیسرائیل و، بە قسەی حکومەتی ئیسرائیل زیاتر لە ١٤٠٠کەس لە ژن و پیاو و پیر و منداڵی ئیسرائیلییان کوشت و زیاتر لە ١٥٠کەسیان وەک بارمتە لەگەڵ خۆیان بردە کەرتی غەزە و، دوای چەند ڕۆژ دەوڵەتی ئیسرائیل بە توندترین شێوەی مومکین هێرشی نیزامیی کردە سەر کەرتی غەزە و ڕێکخراوی حەماس و لەو کاتەوە هەتا ئێستا شەڕێکی قورس و خوێناوی لە نێوان ئەو دوو هێزە بەردەوامە، بەو ئاکامە دەگەین کە لایەنەکانی شەڕ دەست بۆ هەر کردارێک دەبن بۆوەی بتوانن زەبری کاریگەر لە یەکتر بدەن. بەڵام هەروەکی پێشتر باس کرا کوشتنی ئیسماعیل هەنییە لە تارانی بەناو پیتەختی "ام القری"ی ئیسلامییەکان بە دەیان پرسیاری جۆراوجۆری لای خەڵک و شرۆڤەکارانی سیاسیی دروست کردوە کە ئەگەر ئیسرائیل ئەو کارەی کردوە بۆچی تارانی بۆ کوشتنی ئیسماعیل هەنییە هەڵبژاردوە؟ بۆ کاتی جێبەجێ کردنی پلانەکەی ئەو کاتەی دیاری کردوە کە سەرکۆماری نوێ حکومەتی ئیسلامی ئێران لە ڕێورەسمێکدا سوێند دەخوا کە دەیان میوانی خاریجی تیدا بەشدارن؟ چۆنە دەزگای ئەمنییەتیی ئێران بە تایبەتی سپای پاسداران نەیانتوانیوە پاریزگاری لە میوانی خۆیان بکەن کە سوور دەزانن لەگەڵ دەوڵەتێکی وەک ئیسرائیل لە حالی شەڕدایە؟ چۆنە هەتا ئێستا حکوومەتی ئێران بە ڕوونی باس لە شێوازی کوشتنی ئیسماعیل هەنییە ناکا؟ ئایا دەزگای ئەمنییەتی ئێران دەیهەوی وەک بابەتی تەقەکردن لە فڕۆکە ئۆکراینییەکە بڵێن ئەوە بابەتێکی هەستیارە و پێوەندی بە خۆمانەوە هەیە و لەو ڕێگایەوە لە خەڵکی بشارنەوە؟ لە دوای بڵاوبوونەوەی هەواڵی کوشتنی ئیسماعیل هەنییە ڕاگەیەنە گشتییەکانی ئێران بە چاکسازیخواز و توندئاژۆوە لە زوڕنای شەڕ دەدەن بێئەوەی ڕەخنەیەک ئاراستەی دەزگای ئەمنیی حکوومەتی ئێران بکەن. ڕاگەیەنە گشتییەکانی ئێران بە لیدانی تیتری "تۆڵەی خوێنی میوان لەسەر خاوەن ماڵە و دنیا چاوەڕوانە" دەیانهەوێ چ بە خەڵک بڵێن؟ ڕەنگە وڵامی هیندێک لەو پرسیارانە لە ڕۆژانی داهاتوو ١دا لە کردەوەی هەر دوو دەوڵەتی ئێران وئیسرائیل ڕوو بە یەکتر زیاتر ڕوون ببنەوە. چونکە بۆ وڵامی هەرکام لەو پرسیارانە بەپێی لێکدانەوەی کەسانی شارەزا لە بواری سیاسیی و پێوەندییە نێودەوڵەتیەکان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، تووشی وەڵام و لێکدانەوەی جۆراوجۆر و جیاواز و تەنانەت دور لە یەکتر دەبین کە ئەوە وا لە مرۆڤ دەکا نەگاتە وڵامێکی دروست و دوور لە شک و گومان. بەڵام هەروەکی باس کرا لە ڕۆژانی داهاتوو لە کردەوە وهەڵوێستی هەرکام لە لایەنەکان (ئێران-ئیسرائیل) وڵامی دروستمان دەست دەکەوێ.

ئەگەر چاو لە نەخشە و جوغرافیا و حەشیمەتی ئیسرائیل بکەین دەبینین وڵاتێکی بچووک بە حەشیمەتێکی کەم لە ناوچەیەکی پڕ لە ئاژاوە بە درێژایی مێژووی سەرهەڵدانی ئایین وئاییزاکان، دوای شەڕی دووهەمی جیهانی لەسەر ڕووبەری نەخشەی سیاسیی جیهان خۆی دەرخستوە. لە کاتی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی ئیسرائیل هەتا ئێستا ئەو دەوڵەتە بۆ مانەوەی خۆی شەڕ دەکا و لە هەمان کاتدا دوای دروستبوونی دەوڵەتی ئیسرائیل گەلی فەلەستین کە بە هەزاران ساڵ لەسەر ئەو خاکە ژیاوە و بە گەلێک نەهامەتی و چارەڕەشیدا ڕۆیشتووە ئەویش هەر بۆ مانەوەی خۆی شەڕ دەکا. ئەگەر باش لە بابەتە ورد بینەوە و بەناخی دا برۆینە خواری هەر دوو گەلی فەلستین وئیسرائیل ئەگەر دوکاندارانی دین ومەزهەب ئیزنیان پێ دابان ودەستیان لە کاروباریان وەرنەدابا، ڕەنگە هەر دوو گەڵ توانیبایین بە ئاشتی وئارامی لەسەر ئەو خاکە ژیابان کە هەر دووکیان بە ئی خۆیانی دەزانن.

دوای هاتنەسەر کاری نیزامی ئیسلامی لە ئێران بابەتی ئیسرائیل و فەلەستین چوو بۆ قۆناخێکی دیکە، هەرچەند ڕێکخراوی ئازادیخوازی فەلەستین و ئیسرائیل هەوڵیان دا لە ئەنجامی وتووێژەکانیان لە ئەسلۆ پێتەختی نۆرویژ(١٩٩٣)، ڕێککەوتننامەی ئاشتی پێکەوە ئیمزا بکەن و بەستینی دوو دەوڵەتی فەلستین و ئیسرائیل لە دوارۆژدا لە تەنیشت یەکتر بخوڵقێنن، بەڵام کۆماری ئیسلامی ئێران لە ڕێگای دەست ە پێوەندەکانی ڕێگایان بۆ توندئاژۆکانی هەر دوو لا خۆش کرد ئەو ڕێککەوتننامە ئاشتییە تێک بدەن و دیسان بکەونە گیانی یەکتر و هەر کامیان پاساو بۆ بەرحەقبوونی خۆی بێنێتەوە.

دەسەڵاتدارانی حکومەتی ئیسلامی ئێران لە سەرەتای بەدەستەوە گرتنی دەسەڵات، زۆر زوو هەستیان بەو کرد نیزامی ئیسلامیی ئەوان ناتوانی بۆ کۆمەڵگەی ئێران وڵامدەری نیاز و پێویستیەکانی سەردم بێ. هەر بۆیە هەوڵیان دا لە ڕیگای ڕاکێشانی هەستی مەزهەبی و ئایینی خەڵکی وڵاتانی ناوچەکە جێگا و پێگەیەک لەژێر ناوی هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامی وەدەست بێنن ورۆژ بە ڕۆژ بە خرجکردنی هەزسران میلیارد لە سامانی گەلانی ئێران پێگەی حکومەتی ئیسلامی ئێران لە ڕیگای دروستکردنی تاقم و گروەپی جیاواز لەیەکتر و لەژێر ناوی جۆراوجۆری مەزهەبی لە ناوچەکە بە هێزتر بکا و هەرکاتێک زانی لە نێوخۆی ئێراندا لە لایەن گەلانی ئێرانەوە دەکەویتە بەر نارەزایەتی و خۆپێشاندان، هەوڵ دەدەن لە ڕیگای ئەو گرووپانەوە لە یەکێک لە وڵاتانی دەوروبەر ئاڵۆزیکی کە زیاتر ڕەنگی مەزهەبی پێوە بێ دروست بکەن و بیروڕای شەقامی ئێرانی بۆ لای ئەو گرژی و ئاڵۆزییانە ڕابکێشن و خۆیان بە ئاڵاهەڵگری پشتیوانی لە دینی ئیسلام و مەزلوومانی دنیا و ناوچەکە نیشان بدەن.

هەموو خوێندنەوەکان لە دوای کوشتنی گوماناویی ئیبراهیم ڕەئیسی ئەوە بوو کە ڕێبەری حکوسمەتی ئیسلامیی ئێران لەو فورسەتە کەلک وەربگرێ بۆ کردنەوەی دەرگای وتوویژ لە گەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوایی بە تایبەتی ئەمریکا. بۆ ئەوەی لەو تەنگژەی بەتایبەت لە دوای شۆڕشی "ژینا" لە نێوخۆی ئێران تووشی بووە ڕزگاری بێت. بۆ ئەو کارە دەبوایە کەسێک دەستنیشان بکا کەمتر وەک ڕوخساری دیپلۆماتێک و ئیجرایی بۆ دنیای دەروە و خەڵکی ئێران ناسرا بێ. بۆیەش مەسعود پزیشکیانی بە ناو جناحی ڕێفۆرمخواز بە گەڵاڵەیەکی لەپێشدا داڕێژراو لە سندووقی دەنگدان هێنا دەرێ. هاتنەدەرێی ناوی مەسعود پزیشکیان لە سندووقی دەنگدان ئەو بیرۆکەی لەنێو شرۆڤەکارانی سیاسیی بە هێز کرد کە حکوومەتی ئیسلامیی تاران دەیهەوی لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوایی بە تایبەتی ئەمریکا بچیتەوە سەر میزی دانوستان و ڕەنگە بەجۆرێک لە جۆرەکان هەر دوو لا بگەنە ئەنجامێک. بەپێی خوێندنەوەی هیندێک لە ڕووداوەکان ئەگەر پرۆسەی دانیشتن و دانوستانی نێوان ئەمریکا و هاوپەیمانانی لەگەڵ ئێران بکەوێتە بواری جێبەجێ بوون، دوو لایەن تیدا زەرەرمەند دەبن. لایەنی یەکەم ئەو هێز و لایەنانە کە لە نێوخۆی ئێراندا ئابلۆقەی ئابووری دنیای ڕۆژئاوا لەسەر ئێران بۆیان بۆتە نان و ئاو و کاسپی پێوە دەکەن. لایەنی دووهەمیش دەوڵەتی ئیسرائیلە کە پێی وایە هەر جۆرە نزیکبوونەوەی وڵاتانی ڕۆژئاوایی لە ئێران بە زیانی دەوڵەتی ئیسرائیل دەشکێتەوە، ئەگەر حکوومەتی ئیسلامی ئێران دان بە بوونی ئیسرائیل دانەنی و دەست لە دوژمنکاری هەڵنگرێ. بۆیە لێدانی ئیسماعیل هەنییە لە تاران دەتوانی خۆی لە گەمەی هێزەکانی نێو حکوومەتەکانی ئێران و ئیسرائیلدا ببینێتەوە بە چەشنێک کە ئەو گەڵاڵە وابکا ڕادەی گرژییەکان لە نێوان ئەو دوو دەوڵەتەدا بەرێتە سەری کە مەترسیی هەڵگیرسانی شەڕێکی گەورەی لە ناوچەکەدا لێ بکەوێتەوە و دەستی توند ئاژۆکانی هەر دوو بەرە زیاتر ئاوەڵا بکا بۆ نانەوەی گرژی و ئاڵۆزی لە ناوچەکەدا و درێژبوونەوەی تەمەنی دەسەڵاتداران لە هەر دوو بەرەدا.

دیاریی "یارانی کوردستان"

کۆمەڵێک لە ئەندامانی حیزب لە بریتانیا بە سەرنجدان بە بایەخی بەردەوامیی ڕۆژنامەی کوردستان بۆ چاپ و بڵاوبوونەوەی، بە کۆکردنەوەی بڕەپارەیەک یارمەتیی "کوردستان" بۆ درێژەدان بە ئەرکە مێژوویی، سیاسی و نەتەوەییەکەی خۆیان داوە. بەشی چاپەمەنیی ناوەندی ڕاگەیاندنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هیممەتی چیایی ئەو هاوڕێیانە بەرز دەنرخێنێ و سەبارەت بەو هەوڵەیان سپاسیان دەکات. گرووپی "یارانی کوردستان" یارمەتییەکانی ئەم هاوڕێیانە بە "کوردستان"ی بەمجۆرە ڕاگەیاندوە: ئیدریس قادری £200، هەژار کەسرایی £150، شەریف فەلاح £50، مادح ئەحمەدی £100، دڵشاد عەنایەتی £100، کاوە مۆدەڕێسی £100، ڕەحیم دەستیار £100، ئاوارە نەبی £100، فەرزاد حەقشناس £100، ئەنوەر ئەحمەدی £100، لوقمان قاسمی £100، محەممەد ئەفەندی £50، هیوا کەریمی، £100، کەیوان شێرزاد £100، فەریار ساڵحی £100 و سیروان ڕەزایی £100 . هەر هەبن و نموونەتان زۆر بێت .

بەر لە ماڵاوایی

گەشتێکی من

هەتاو دێموکرات

دەستپێکی سەفەرم لووتکەی چیایەکی سەرکەش بوو.

لە وەرزی تێکۆشاندا دەستم خستبووە بینی ڕەشەبایەکی بەهێز و دڕ بە وێنەی گورگ دەیلووراند، کە گەیشتینە دەشتێکی کەسک و بەرین لەژێر دەستم ماڵی ببوو. دەنگی گورگئاسای گۆڕا بە شمشاڵی فێرگەیەکی خۆشەویستی و من دادەبەزم خۆ لە شەونمی بەربەیانی چارەنووسێک وەردەدەم. لەگەڵ هاوڕێ دێرینەکەم کازیوەی شۆڕش پێشبڕکێمانە، کێ زووتر بگاتە سەر سینگی مەزرای خەبات، لە کۆتاییدا یاخی دەبم بە سواری پرچی زێڕینی هەتاوی ئازادی پێش کازێوە دەستم دەگاتە نێو مەزرای ئەودیو زیندانی دەروونم، بیرەوەرییەکان کۆدەکەمەوە دەیانکەمە هۆنراوە پاشان ڕستە ڕستە ئەیانکەم بە دەمی نفەنگێکی تووڕەدا هەر لەگەڵیان دەدوێم تا ئەوکاتەی زریانیش دێت و گوڵەگەنم شانە دەکا و کەمێک باڵای ئازادی دەردەکەوێ بۆیە من و بیرەوەری دەبینەوە بە هاوڕێی شەپۆلێکی گەڕاوە لە شەڕی زەریایێکی بێبەزەیی.

پاشان ئەو جێژوانەیش بەجێ دێڵم، دەنگێ دەمبات بەرەو کوێستان. زۆر لەمێژە ئەو دەنگە ئاواتی منە دەنگی بێری کچی ڕەشماڵی تۆڵەیە لە بانەمەڕی نیشتمان شیری ورە بۆ خاکیپۆشان دەدۆشن بەڵێ تینووی ئەو ورەیەم بۆیە منیش بە وێنەی شەماڵێکی شێت هەڵدەکشێم و پێش لاوەکان دەکەومەوە کە بە حەسرەتەوە هاتوون لەوێ جێژوانی ڕاپەڕین بگرن. ماچی لێوی پیاڵەی شیری سەنگەری شاخ و دەست لە گەردنی چەپکەگوڵی بەرگری و حەزی بە فراوی سەرکەوتن کپ و کڕ و ماتم دەکا. چاوم دەکاتە جووتێ باڵ بەرەو ڕوومەتی تێکۆشان هەڵدەفڕێ و دەکەوێتە داوی ئەگریجەی ئەویندارێکی کوردستان، لەوێ کەمێ ئارام دەگرێ و ڕادەچڵەکێم تا خاوەنی جێژوان دەگاتێ پڕ بە حەزی چاوی ئەوین لێرەش بوخچەی بیرەوەرییەکەم پڕ دەکەم، سواری ئەسپی هەورازی سەرکەوتن دەبم بەرەو ڕووباری خۆبەخشی گل دەبمەوە.

ئەرێ ڕووبار جێم مەهێڵە جێگایەکی چۆڵت هەیە من دانیشم یا هیچ نەبێ ڕێگەم بدە دەست لە ملی خوڕەی تاقگەیێکی یاخیت بکەم، جێم مەهێڵە لەو قەڵپەزە ڕەشهەڵگەڕاوانەی ئەوێ دەربازم کە، لای تۆش کەمێ بە وەفا هەگبە پڕ دەکەم. ڕووبار دەڵێ پەلەت نییە هێندە هێمن لێدەخوڕی هەستی لانکەی خەمێکی دێرینی خۆمم پێدەبەخشی، نەمدەیتە باوەشی زەلکاو من دڵنیام خەوی مەرگ دەمباتەوە. کرژ بڕۆ من ڕێبوارێکی بزێوم، لەو نزارە کە زۆرتر لە ڕابردوو دەچێ پرچی شۆڕەبیەکی مێژوو وەردەگرم دەیهۆنمەوە هەتاوەکوو دەیکەم بە قامچییەکی بەرخۆدان لەپێش چاوی نەرمی هەوری یەکسانی چەند قامچییەک لەسەر پشتی ڕووبار خۆبەخشی دەدەم: کرژ بڕۆ کرژ بڕۆ دەمهەوێ خۆم پەڕە سێلکەی هەواڵێکی ئازادی بم، دەمهەوێ پێش قاڵاوەکانی خێڵی شکست بگەینەوە ئاوەدانی من ئەسپاردەیەکم پێیە تۆ نایزانی بۆیە دەڵێم کرژ بڕۆ با بگەینە قوتابخانەی سەرەتایی ئەم خەباتە. پێش ئەوەی نەزانی لەوێ بەرگی کۆیلەکان لەبەرکا و ببێتە کوێخای گۆڕەپان، دەمهەوێ خۆم دەرگای پۆلی ئەو خوێندنگەیە واڵا کەم. تۆ نامناسی من ئەسپاردەیەکم پێیە با بیدەمە خاوەنەکەی من پێنووس و چەکی دەستی تێکۆشەرێکی کوردم لە هزری خۆم هەڵگرتووە، با بیدەمەوە بە خۆیان با بمنووسن لە تۆماری مێژوویەکی پڕ لە هەوراز.

من دڵنیام لە هەر لاپەڕەیەک دامنێن جێگام دەبێ، لەبەر ئەوەی من پێشمەرگەم.